

იოსებ
სიგოუვილი

უხადან
თღერამდე

იოსებ სიგოშვილი

უსადადან ტელერამდე

გამომცემლობა „მნიგნობარი“
თბილისი, 2018

ვუძღვნი სამაჰულო ომის მონაწილის, დიდების მეორე
და მესამე, სამაჰულო ომის პირველი და მეორე ხარისხის
ორდენების კავალერის, ცნობილი მზვერავის –
ბატონ **ილია ჩაღუნელის** ნათელ სსოვნას.

წიგნში მოთხრობილია მეორე მსოფლიო ომში გერმანელი
ფაშისტების წინააღმდეგ საბჭოთა ხალხის და მათ შორის ცნო-
ბილი ქართველი მზვერავის თავდადებული ბრძოლის შესახებ.
რომანში ასახული მოვლენები ეყრდნობა რეალურ ფაქტებს.

რედაქტორი

მანანა გორგიშვილი

დამაკაბადონებელი

თამარ ტყაბლაძე

მხატვრები

ნინო მღებრიშვილი

თამარ იორამაშვილი

ISBN 978-9941-473-79-1

ნარსულის გამოქაჩილი

მკითხველის სამსჯავროზე იოსებ სიბოშვილის ახალი წიგნია - „უხადადან ოდერამდე“, რომელიც სამამულო ომის მონაწილეს, დიდების მეორე და მესამე, სამამულო ომის პირველი და მეორე ხარისხის ორდენების კავალერის, ცნობილი მზვერავის, ბატონ ილია ჩადუნელის ნათელ ხსოვნას ეძღვნება.

სულ რამოდენიმე ათეულ წელს ითვლის დამოუკიდებლობამოპოვებული სახელმწიფოებრიობა და ამ ხნის მანძილზე ტერიტორიების დაკარგვა, ოკუპაცია, ომი, მოუგვარებელი რეალობა, უმუშევრობა, მიგრაცია... და კიდევ რამდენი შეიძლება ჩამოვთვალოთ, რაც ასე აწუხებს თითოეულ ჩვენგანს. რა თქმა უნდა, რამდენიმე ათეული წელი ისტორიისთვის ბევრი არაა. ეს ჩვენ გვეჩქარება დალაგებულ და მოწესრიგებულ, ყველა პრობლემამოგვარებულ სახელმწიფოში ცხოვრება, რადგან თაობები მიდიან დაუმსახურებელი უგულებელყოფით, უკიდურესი გაჭირვების განცდით და რაოდენ ნიშანდობლივია, რომ იოსებ სიბოშვილი სამამულო ომის პერიპეტებისა და საბრძოლო სიტუაციების აღწერით ქართველი მზვერავის პატრიოტიზმსა და სიმამაცეზე გვიამბობს. სამწუხაროდ ამ ბოლო ხანს ხშირად გაგვივია მავანთა მიერ გამოთქმული მოსაზრება, რომ მეორე მსოფლიო ომში ქართველ ჯარისკაცთა გმირობა საქართველოს დაცვას კი არ ემსახურებოდა, არამედ - დიდი საბჭოთა კავშირის, რომ ის სხვისი ომი იყო და ა. შ. სამწუხაროდ, ავიწყდებათ, რომ ფაშისტთა ჯარები კავკასიონთან იყო მოსული და ადვილი წარმოსადგენია, მათ საქართველოში შემოსვლას რა შედეგი ექნებოდა. სწორედ ილია ჩადუნელის და სხვა მრავალი ქართველი ჯარისკაცის დამსახურებაა, ეს რომ არ მოხდა. ამის დასტურად რამდენიმე ამონარიდს მოვიყვან წინამდებარე წიგნიდან - „კავკასიის დაპყრობის ჰიტლერული გეგმა „ედელვაისი“ ითვლისწინებდა გერმანული ჯარების შეტევის განვითარებას ერთის მხრივ, ნოვოროსიისკის და ტუაფსეს რაიონებიდან შავი ზღვის სანაპიროს გასწვრივ, ბათუმის მიმართულებით და გასვლას საბჭოთა კავშირ-თურქეთის საზღვრამდე... ..ამრიგად, კავკასიონზე გადასვლა ერთ-ერთ მნიშვნელოვან რგოლს წარმოადგენდა ჰიტლერის ჩაფიქრებული სამხედრო ოპერაციების გრძელ ჯაჭვში. მდინარე თერგის სანაპიროზე დაბანაკებიდან ერთი კვირის თავზე ილიკოს პოლკის მზვერ-

საქართველოს
გაეროსთან

ავებმა მიიღეს ბრძანება, თერგის გაღმა სოფლები, რომლებიც ითვლებოდნენ ნეიტრალურ ზონად და მოსალოდნელი იყო მტრის ჯარი დაპატრონებოდა ამ ტერიტორიას, საფუძვლიანად შეესწავლათ“. დიახ, საშიშროება მეტად დიდი იყო და ერთი ქართველი ჯარისკაცის მიერ განვლილი გზის აღწერით იოსებ სიბოშვილი დიდი სამამულო ომის შესახებ გვიამბობს. იღია ჭკვევაძე ხომ გვასწავლიდა, რომ „მხოლოდ წარსულის ცოდნით დაუცავს ყოველ ერს თავისი ეროვნება, თავისი არსებობა, თავისი ვინაობა“ და სწორედ ასეთი წიგნები შემოინახავს წარსულის ობიექტურ აღწერას, რაც ჩვენს მომავალ თაობას გაუადვილებს ისტორიის პერიპეტიებში გარკვევას. ერთი ჯარისკაცის გზა უხადადან ოდერამდე, სისხლიანი, ტკივილიანი, მეგობრების დაკარგვით გამოწვეული წუხილით აღსავსე გზა, რისი დაფასება და პატივგება ჩვენი უცილობელი ვალია.

ბოლო დროს, დამოუკიდებლობანაზიარებებს, ძალზე ბევრი საფიქრალ-საზრუნავი დაგვიგროვდა. სახელმწიფოებრივი მშენებლობის გზაზე ღირებულებათა გადაფასება ყველაზე მტკივნეულად შესაგუებელია. პატრიოტიზმი ხომ მხოლოდ ყანწით ხელში გულზე მჯიღის ბრახუნით არ გამოიხატება. ღირებულებათა გადაფასებას არ უნდა გადავავლოთ ჩვენი თანამემამულეების თავგანწირვა და გმირობა მეორე სამამულო ომში, როდესაც ისინი საბჭოთა ჯარის რიგებში იცავდნენ სამშობლოს. წიგნის მთავარი გმირი მრავალ განსაცდელს და გაჭირვებას გაუძლებს, სიკვდილს მრავალჯერ გადარჩება და საქართველოში დაბრუნებული სადგურ შორაპანში დაჩოქილი მშობლიურ მიწას ემთხვევა. „ნოემბრის იმ სუსხიან ღამეს არავის ეძინა გვიმრათში. ყველა ილიკოს დაბრუნებას ზეიმობდა. ოჯახიდან ოჯახში ეპატიჟებოდნენ სახელოვან მამულიშვილს, რომელმაც ყველას დაუმტკიცა, რომ ქართველები ყველაზე ძლიერი მეომრები არიან. მთელი მსოფლიოც ხომ ერთ ქართველზე საუბრობდა მაშინ, რომელმაც კაცობრიობის ისტორიაში ყველაზე დიდი ომი მოიგო“.

წაიკითხეთ იოსებ სიბოშვილის „უხადადან ოდერამდე“, რომელიც წარსულის გამოძახილია, ჩვენი უახლესი წარსულის. დარწმუნებული ვარ, მკითხველი გულითადად მიიღებს და სათანადო ადგილს მიუჩენს მას.

მანანა გორგიშვილი

უხადან ოღერამდე

თბილისი
საქართველო

ზეცას შავი ღრუბელი გადაკვროდა, რომელიც თანდათან მიწისკენ ეშვებოდა. მის შემხედვარეს ისეთი შეგრძნება დაგეუფლებოდა, რომ ღრუბლის უკან ვილაც იყო ჩასაფრებული და ცისა და დედამიწის შეერთებას ცდილობდა. ქარი, თოვლ-ჭყაპი და ყინვა გაუსაძლის ხდიდა ყველაფერს. ერთმანეთში არეული თოვლი და ტალახი ისე იყო გაშავებული, რომ არა ფრონტის ხაზზე აქა-იქ გასროლილი საგუშაგო მანათობელი მაშხალები, თავი ნამდვილად ჯოჯოხეთში გეგონებოდათ.

ნითელი არმიის სამხედრო შენაერთებმა უკრაინის კიროვოგრაძის ოლქში გამართულ სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლების შემდეგ, გერმანელებს მრავალ ადგილას დაათმობინეს პოზიციები. ფრონტის ხაზზე დროებითმა საომარმა მდუმარებამ დაისადგურა. საბჭოთა ჯარებმა დაიწყეს ფაშისტებისგან გათავისუფლებულ ტერიტორიაზე გადაადგილება. მეომრებს დიდი სიფრთხილე მართებდათ. მიუხედავად იმისა, რომ მძიმე არტილერიამ მთლიანად გაანადგურა გერმანელთა პოზიციები, სიკვდილი ყველგან იყო ჩასაფრებული. მტერი ისე არ გადიოდა დაკარგული ტერიტორიიდან, რომ იქ ნაღმები ან ცოცხალი ძალა არ დაეტოვებინა.

ნოვოუკრაინის ორას მეცამეტე დივიზიის შვიდას ოთხმოცდამეცამეტე მსროლელი პოლკის ერთ-ერთი ოცეული, მეთაურთა დავალებით, გაიგზავნა საბრძოლო ოპერაციაზე სოფელ ხმელიოვოში. ოცეული რამდენიმე მზვერავითაც იყო შევსებული. ერთ-ერთი მათგანი გახლდათ იმერე-

ლი ჭაბუკი ილიკო გვიმრელი, რომელსაც უკვე მოესწრო ნამდვილ მზვერავად ჩამოყალიბება. მტრის მოენეებზე შესანიშნავ „მონადირეს“ სერჟანტის ნოდებაც მიელო და მრავალი საბრძოლო ჯილდოც. ახლა კი გაკვირვებული იყო მეთაურის გადანყვეტილებით. მზვერავებს ყოველთვის წინ აგზავნიდნენ გარემოს ან დასახლებული პუნქტის შესასწავლად, ამჟამად კი საბრძოლო ოცეულთან ერთად გაუშვეს. მეთაური რატომღაც დარწმუნებული იყო, რომ სოფელში აღარც ფაშისტები და აღარც მოსახლეობა იყო, რადგან საარტილერიო დაბომბვის დროს, ყველა გარბოდა. თუმცა მიუხედავად არტილერიის მასიური დაბომბვისა, სოფელ ხმელიოვოს დიდი ნაწილი არ დანგრეულა და ამიტომ, ილიკოს აზრით, ჯერ უნდა დაეზვერათ ადგილმდებარეობა და მერე გაეგზავნათ საბრძოლო ოცეულები. მაგრამ ბრძანება ბრძანებაა, მით უმეტეს ომის დროს და მას შესრულება სჭირდება. „ალბათ მეთაურებმა უკეთ იციან“ — გაუელვა ილიკოს გონებაში და თოვლჭყაპიანი გზა სოფლისაკენ სხვა მებრძოლებთან ერთად გააგრძელა.

— ილიუშა! — მოესმა ილიკოს ზურგს უკან მომავალი მისივე თანამებრძოლის და კოლეგის ნიკოლაის ხმა, — დალახვროს ეშმაკმა! აქედანვე ჩანს, სოფელში ავის მომასწავებელ სიჩუმეს დაუსადგურებია, სჯობს გზიდან გადავიდეთ და ტყით მივადგეთ სოფელს.

— კი, მაგრამ მეთაურმა უკეთ არ იცის?! — გაეცინა ილიკოს, — იქნებ ასე სჯობს.

— დამიჯერე, ილიუშა. მეთაური მეთაურია, მაგრამ შენ კარგად იცი, მზვერავის ალლო სხვა არის. თან ჩვენი მეთაური გამოუცდელია და სხვის

საქონლად ვიანაირად

შენიშვნასაც ყურს არ უგდებს, ჩემთვის კი წინათ-გრძნობას არასდროს უღალატია. — არ იშლიდა თავისას ნიკოლაი და თან უცნაურად მოძრაობდა, თითქოს ვილაცხას გაურბისო.

— კარგი, წავიდეთ! — თქვა ილიკომ და გვერდით მიმავალ თანამებრძოლსაც ანიშნა, გამომყევო. ამის თქმა იყო და, თითქოს მინიდან ამოვარდაო, მთელი ოცეული ცეცხლში გაეხვია. ილიკო მაშინვე დანვა მინაზე და ხოხვით ტყისკენ აიღო გეზი. ამ დროს რაღაც მძიმე დაეცა ზურგზე. ეს ნიკოლაი იყო. ილიკომ მაშინვე მოჰკიდა ხელი და მინაზე გულალმა დაანვინა. ის უკვე მკვდარი იყო, ტყვიას თავში გაეველო. ილიკომ გააგრძელა ტყის მიმართულებით ხოხვა. უცებ, მარჯვენა ფეხში სითბო იგრძნო. ტყვიას ბარძაყი გადაესერა. დაჭრილმა ილიკომ მაინც გააგრძელა ხოხვა და ის იყო დიდ არყის ხეს უნდა ამოფარებოდა, რომ ტყვიამ ახლა თავთან გაუარა, თითქოს გაკანწრაო ... ილიკომ გონება დაკარგა. გვიმრელი დილამდე გაუნძრევლად ეგდო თოვლთან და მინასთან აზელილ არყის ხის გამხმარ ფოთლებში. დილით ყვაეების ჩხავილმა გამოალვიდა მეომარი. ძლივს სუნთქავდა. როგორც ჩანს ბევრი სისხლი დაღვარა. სისუსტეს გრძნობდა. ყველაფერი ახსოვდა — როგორ მოხვდა ფეხში და თავში ტყვიები. თავი გაეკანწრა ტყვიას, ხოლო ფეხში კი — ჩარჩენოდა. სასწრაფოდ უნდა ემოქმედა ილიკოს, რომ გადაერჩინა თავი. მაგრამ როგორ? ისედაც სისხლდაცლილს ადგილიდან დაძვრა უჭირდა. როგორც ჩანს სოფელ ხმელიევოს აღება საბჭოთა მეომრებმა ვერ შეძლეს, თუმცა გერმანელებიც ერიდებოდნენ იქ გამოჩენას და მანანნალა ძალებივით შორია-

ხლოს დაძრწოდნენ. ილიკო ხვდებოდა, რომ ასეთ სიტუაციაში მისი მიმხედავი არავინ იქნებოდა და გარდაუვალი სიკვდილი ელოდა. „რა ვქნა? — ფიქრობდა ილიკო, — სიარულის თავი არ მაქვს, მშველელიც არავინ ჩანს! ... რა ვქნა?! ... ვაი თუ მეორედ ჩავვარდე მტრის კლანჭებში!? ... ამას ველარ გავუძლებ, ასეთ ყოფას სიკვდილი მირჩევნია! ... “

ავტომატი მოიმარჯვა. „პეპეშას“ მოხსნა დისკო და ტყვიებს ჩახედა. ვაზნები საკმაოდ ბევრი იყო ან კიდევ ვინ დახარჯავდა? უცაბედი თავდასხმის გამო გასროლაც კი ვერ მოასწრო. სავაზნე დისკო ისევ ავტომატს მოარგო, ხელში გადაატრიალ-გადმოატრიალა, ზეცას ახედა, თითქოს ვილაცას ეძებსო, ტანში საშინელმა ჟრუანტელმა დაუარა, ერთი ამოიგმინა, მერე ფოთლებნარევე თოვლჭყაპში თავი ჩადო და თითქოს მიწას ჩასძახა:

— არააა!.. ქართველი მხოლოდ ბრძოლაში კვდება!..

ერთ თვეში ილიკო ოცდაორი წლის გახდებოდა. „ასეთმა ახალგაზრდამ როგორ უნდა მოვიკლა თავი?! — თითქოს შეუძახა თავის თავს, — რა პასუხს გავცემ სამშობლოს?!... რა პასუხს გავცემ ჩემს საყვარელ დედიკოს?!... მებრძოლი ერის შვილი მაინც არ ვიყო!“

ფაშისტების მიერ დახოცილი თანამებრძოლების გვამებით მაძლარი ყვავები ახლა ილიკოს დასტრიალებდნენ თავზე. როგორც კი ამოძრავდებოდა მისი სხეული, ყვავები ახლომდებარე ხეებზე გადაფრინდებოდნენ ხოლმე, ხოლო როგორც კი უმოძრაობას შეამჩნევდნენ, ისევ იმ არყის ხეზე დაფრინდებოდნენ, რომლის ქვეშაც იწვა დაჭრილი ქართველი.

საქართველოში
ვინაა
ილიკო

სხვა გზა არ იყო, როგორმე უნდა მისულიყო სოფლამდე, რომელიც არც ისე შორს იყო. რასაც შორიდან ხედავდა ილიკო, სოფლის ბოლო იყო თუ სოფლის თავი ვერ ხვდებოდა ან საიდან ეცოდინებოდა. ერთი კი ნამდვილად მოჩანდა, რომ სოფლის განაპირას ჭა იყო და იქამდე როგორმე უნდა მისულიყო ხოხვით. იქ აუცილებლად ვინმე მოვიდოდა ნყლის ასავსებად — „თუ ჩვენები იქნებიან ხომ მომხედავენ და თუ გერმანელები ...“ — გადახედა თავის „პეპეშას“, მოიკრიბა ძალა, რაც გააჩნდა და განაგრძო ხოხვა სოფლისაკენ.

როგორც იქნა მიაღწია ჭამდე. იქიდან სოფლის ვინრო ქუჩები გამოჩნდა. მზვერავის თვალს არ გამოჰპარვია ორი პატარა გოგონა, რომლებიც ქუჩაზე გადმოვიდნენ და ტყისკენ აიღეს გეზი.

— ჰეი!... — რაც შეეძლო იყვირა ილიკომ.

გოგონები შეჩერდნენ, შენიშნეს ადამიანის მიერ ზევით აღმართული მარჯვენა, მაგრამ შიშის გამო ადგილიდან არ იძვროდნენ. ილიკომ მოიკრიბა ძალა და რუსულად დაუძახა:

— მოდით აქ! მე რუსი ჯარისკაცი ვარ! არ შეშინდეთ!

ილიკომ შეგნებულად ახსენა რუსი ჯარისკაცი, რადგან გოგონები პატარები იყვნენ და შეიძლება ვერ მიმხვდარიყვნენ საბჭოთა ჯარისკაცის რაობას, ქართველისას კი — მით უმეტეს.

გოგონები მაშინვე გაიქცნენ ილიკოსკენ, სცადეს მისი ფეხზე წამოყენება, მაგრამ ამოდ. ღონემიხდილმა ილიკომ როგორც იქნა ამოთქვა:

— ჯოხი, ჯოხი მომიტანეთ ისე, რომ არავინ დაგინახოთ!

გოგონებმა მიმოიხედეს და იქვე დაგდებული ნყლის სათლების წასაღები ჯოხი დაინახეს, რო-

საქართველოს ჟიურისთვის

მელსაც ორივე მხარეს სათლის დასაკიდი კაუჭები აქვს და რომელსაც უკრაინელი ქალები „სკორომისლს“ ეძახიან. ეტყობა, ორმხრივი სროლის დროს, ვიღაცამ ეს ჯოხი თავის სათლებიანად დატოვა ჭასთან. გოგონების და „სკორომისლის“ დახმარებით ილიკომ შეძლო მისულიყო თავისი მხსნელების სახლში.

ბავშვებმა, რაც მოახერხეს ის იყო, რომ ილიკო ტახტზე დააწვინეს, ხოლო შემდეგ მის წინაშე თავი დახარეს, ერთმანეთს შეხედეს დებმა და თითქოს რაღაც ანიშნეს. ბოლოს, მაღალმა გოგონამ, რომელიც უფროსი ჩანდა, დარცხვენილმა წარმოთქვა:

— დედა სახლში არ არის და ჩვენ არ ვიცით, რა უნდა გავაკეთოთ.

ილიკომ შეხედა თავის მხსნელებს, გაუღიმა და ჰკითხა:

— ჯერ თქვენი სახელები მითხარით და დანარჩენზე მერე ვილაპარაკოთ.

გოგონებმა ისევ გადახედეს ერთმანეთს. ამჟამად უკვე უმცროსმა დაასწრო:

— მე ვალია მქვია, ხოლო ჩემს დას — გალია. ჩერნოივანია ჩვენი გვარი.

ილიკომ გაუსაძლისი ტკივილის გამო, კიდევე ერთხელ ჩაისუნთქა და ბავშვებს თბილად, მხოლოდ უკვე ნაძალადევი ღიმილით უთხრა:

— მე, მე ილიუშა მქვია. დიდი მადლობა გალია და ვალია, რომ დამეხმარეთ და სამშვიდობოს გამომიყვანეთ, — შემდეგ კიდევე ერთხელ ჩაისუნთქა და ჰკითხა ბავშვებს:

— დედა სად არის? მალე მოვა?

— დედა დილით გავიდა სახლიდან, — უპასუხა გალიამ, — თან გაგვაფრთხილა გარეთ არ გახვიდეთ, გერმანელებს არ გადაეყაროთო. ჩვენ კიდევე

მოგვწყინდა სახლში ყოფნა და ტყეში ვაპირებდით გასეირნებას. რა თქმა უნდა, დედას ამას არ ვეტყვიტ და ახლა კი ...

— თქვენ ადამიანი იხსენით გაჭირვებისაგან, — უთხრა ილიკომ გოგონებს, — ამიტომ დედიკო ამას გაპატიებთ.

დიდი დრო არ გასულა და ოჯახის დიასახლისიც დაბრუნდა სახლში. როგორც კი ტახტზე მწოლიარე ჯარისკაცი დაინახა, რომლის ფორმას, ტალახში ამოსვრის გამო, ვერც კი გაარჩევდით, გერმანული იყო თუ საბჭოური, ელდა ეცა, ფერი დაკარგა ქალმა. მაშინვე შვილებისკენ გაიქცა და გულში ჩაიკრა. თუმცა, როდესაც ცივი გონებით მომხდარი გააანალიზა, გოგონებს მრისხანედ გადახედა და საქციელი არ მოუნონა:

— ვინ არის ეს ჯარისკაცი?! — იკითხა ქალმა შიშნარევი ხმით და თან თვალი დაუპატიჟებელი სტუმრისკენ გააპარა.

ხმაურზე ილიკო გონს მოეგო, დაინახა რა დედის წინ მდგარი სირცხვილისაგან განითლებული გოგონები, მიხვდა ყველაფერს და ოჯახის დიასახლისს მიმართა:

— თქვენმა გოგონებმა გმირობა ჩაიდინეს, ამხანაგო! მათ ადამიანის სიცოცხლე იხსნეს.

— თქვენ ვინ ხართ?! — მკაცრად და ცივი ხმით ჰკითხა ქალმა ილიკოს.

— მე საბჭოთა ნითელარმიელი ვარ. თქვენს სოფელთან ბრძოლის დროს დამჭრეს.

— რუსს არ ჰგავხარ! იქნებ ჯაშუში ხარ?! — არ ცხრებოდა ქალი.

— მე ქართველი ვარ, სერჟანტი ილია გვიმრელი, დაჭრილი ვარ. იქნებ მომხედოთ, დანარჩენს მერე მოგიყვებით.

საქონლის ვინაობა

ქალი დაიბნა. მის შიშს ახლა დაბნეულობა დაემატა — „კავკასიელი? — გაიფიქრა დიასახლისმა, — აი, თურმე როგორები ყოფილან. მე კი ყველა სტალინით უღვაშებიანი მეგონა. იქნებ მატყუებს?!“

ქალმა კიდევ ერთხელ დახედა ტახტზე დაწოლილ ქართველს. მოხდენილი შესახედაობის ახალგაზრდა გახლდათ ილიკო, ვაჟკაცური აგებულების, ლამაზად განწყობილი თვალ-ნარბით, ნათელი შუბლით და უკან გადავარცხნილი შავი თმით. თავისი შესაშური ღიმილით ერთი შეხედვით იპყრობდა ქალების გულს.

მასპინძელ ქალბატონსაც, რომელსაც კავკასიელებისათვის საყვარელი და სანატრელი სახელი ნატაშა ერქვა, ილიკოს დანახვისას მცირე „შოკი“ დაემართა, თუმცა მალევე გამოფხიზლდა და გოგონებს გასძახა, წყალი დაედგათ ცეცხლზე. ნატალიამ ილიკოს ჭრილობა დაუმუშავა, რის საშუალებაც ჰქონდა იმით გაუმასპინძლდა და ის ღამე, შვილებთან ერთად, დაჭრილის გვერდზე ძილ-ღვიძილში გაათენა.

ღილით ილიკომ წამოდგომა დააპირა, მაგრამ ვერ შეძლო.

— უნდა როგორმე წავიდე, — უთხრა მასპინძელს, — თორემ ეს თქვენთვის შეიძლება, ცუდად დამთავრდეს.

— არც ჩვენ არ გვინდა, რომ დარჩეთ, მაგრამ ასეთ მდგომარეობაში თქვენი გაშვება ძალიან სარისკოა, — უპასუხა ნატალიამ, — ჯერ ერთი, სიარული არ შეგიძლიათ და მეორე, ფაშისტები ყველგან დაძრწიან და მათი მსხვერპლი გახდებით.

ილიკომ შეხედა კეთილ მასპინძელს და უთხრა:

— ოთხი ადამიანის სიკვდილს, ერთის — ჩემი სიკვდილი სჯობს!

— არა! — შენწყვეტინა ნატალიამ, — მე მოვიფიქრე, რაც უნდა გავაკეთო.

— მე არ მინდა, რომ თქვენი ოჯახი უხერხულ მდგომარეობაში ჩავაყენო და გავწირო სიკვდილისთვის! — არ იშლიდა თავისას ილიკო, — მით უმეტეს თქვენი მეუღლეც ფრონტზეა და რომ დაბრუნდება, ხომ უნდა დახვდეთ.

— ჩემი ქმარი აღარ დაბრუნდება, ის სტალინგრადთან დაიღუპა გმირულად, — სევდიანად წარმოთქვა ნატალიამ და თითქოს ამ სიტყვებს გული ამოაყოლაო, — ამიტომ მეც ომში ვარ ჩართული. მართალია, არ გექნებათ კომფორტი, მაგრამ დაცული იქნებით. ჩვენ ეზოს ბოლოში გვაქვს კარტოფილის და ჭარხლის შესანახი ორმო. გამოჯანმრთელებამდე იქ დაგმალავთ. დღეს სოფელში ყველაზე უსაფრთხო ადგილი ეს არის. ღმერთი მოწყალეა და დაგიფარავთ.

დედა-შვილებმა ილიკო გაიყვანეს ეზოს ბოლოში, ჩასვეს ორმოში, დააფარეს ზევიდან ფიცრები და შენიღბეს ტალახით და ფოთლებით.

2

ადამიანი ყოველთვის ცდილობს, რომ გაერიდოს ამ ქვეყნის ამაოებას და ორომტრიალს, განმარტოვდეს, დარჩეს თავის თავთან და იფიქროს იმაზე, თუ როგორ ცხოვრობდა და როგორ აპირებს შემდგომში თავისი ყოფის გაგრძელებას. რა თქმა უნდა, ასეთი განმარტოება კარგია, როდესაც ირგვლივ კომფორტული გარემოა და არა ისე,

რომ იჯდე ორმოში და ელოდო, როდის დაგადგება გერმანელი თავზე. იჯდა ილიკო სიბნელეში, ხანდახან შეავლებდა ხოლმე ხელს მის გვერდით უმოქმედოდ დაგდებულ „პეპემას“, გულში გაუელვებდა ბრძოლის ჟინი, მაგრამ... მალევე მოეშვებოდა. ბოლოს, ჩაიძირა ფიქრებში და თავისი მშობლიური მხარე წარმოუდგა თვალწინ, თავისი ბავშვობა, მშობლები, მეგობრები, მეზობლები ...

ილიკო გვიმრელი მაშინ მოევლინა წუთისოფელს, როდესაც დროებითი მთავრობის ლაღის შედეგად გათანგული, გაძარცვული და ბოლშევიკების მიერ განითვლებული საქართველო, პირველ ნაბიჯებს დგამდა საბჭოეთის ქვეყანაში. ათას ცხრაას ოცდაორი წლის დიდ ხუთშაბათს დიდი სიხარული იყო გვიმრელების ოჯახში. იმერეთის ლამაზ სოფელს — გვიმრათს კიდევ ერთი ვაჟკაცი შეემატა.

ილიკოს დაბადება იმითაც იყო სასიხარულო, რომ მანამდე გვიმრელების ოჯახში დაბადებული სამი ვაჟი იმ ქვეყნად გაიყვანეს ანგელოზებმა და მათი ასაკი ერთ წლამდეც არ იყო მიღწეული. დიდ ხუთშაბათს დაბადება ილიკოს დედისთვის — ანეტასთვის, როგორც მორწმუნე ადამიანისთვის, ნიშანი იყო, რომ ღმერთმა გადმოხედა მათ ოჯახს. და მართლაც, ილიკოს შემდეგ, გვიმრელებს კიდევ ერთი ვაჟი და ერთი ქალი შეეძინათ.

ილიკო ექვსი წლის მიუყვანიათ სოფლის ორკლასიან სასწავლებელში, რომელიც შემდეგ ოთხკლასიან სკოლად გადაუკეთებიათ. აგონდებოდა ილიკოს კლასელებთან და მეზობელ თანატოლებთან ერთად სოფელში გატარებული დღეები, წაბლის ტყეში თამაშობები, მდინარეში

საწილსა
ვინაირად

ნითელ წინწკლებიან კალმახებზე თევზაობა. არც მასწავლებლების მწარე ხელი დავინწყებია. რუსული ენის მასწავლებელი ზარმაც მოსწავლეებს ბრონეულის ხისგან გამოთლილი ჯოხით სჯიდა ხოლმე, ხოლო თუ ეს უკანასკნელი არ ჰქონდა, თავისი გრძელი ხელებით აკეთებდა ამ საქმეს. მისი გამხმარი ხელის სიმწარე ახლაც ახსოვს ილიკოს. სამაგიეროდ, ქართული ენის მასწავლებელი ჰყავდათ, რომელმაც ცემა არ იცოდა, მაგრამ ისეთ სიტყვას გეტყოდა, სჯობდა, რომ ჯოხით აეჭრელებინათ შენი სხეული. სიტყვა იცოდა ისეთი, თავს კი არა, ქვას გახეთქავდა ...

ბავშვობის მეგობარი ვარდენა გაახსენდა ილიკოს. ვარდენას ეძახდნენ, თორემ ნამდვილი სახელი ვარლამი ერქვა. „სადაა ნეტავ? — გაიფიქრა ილიკომ, — რომელ ფრონტზე უკრეს თავი?“ ვარდენას გახსენებაზე ისე გაელიმა ილიკოს, რომ თვითონაც გაუკვირდა. ორივე ცელქი ბავშვი იყო, ხან რას აფუჭებდნენ და ხან რას, ამიტომ უფროსები, რომელსაც მოიხელთებდნენ იმას სცემდნენ, რადგან იცოდნენ, რომ დანაშაული ორივეს ჩადენილი იყო. ერთხელ, ილიკო სკოლაში მორიგეობდა. ვარდენამ გადანყვიტა, შეეშინებინა ძმაკაცი. მეზობლის საქორე მამალი დაიჭირა და მოულოდნელად ფანჯრიდან შეაგდო იმ საკლასო ოთახში, სადაც სამორიგეოდ მარტო ილიკო იყო დარჩენილი, თან ფანჯარაც მიხურა გარედან. შეშინებული ილიკო კარისკენ გაიქცა, ეგონა, მამალი გამოეკიდებოდა. მამალი კი, პირიქით, დახურული ფანჯრისკენ გაიქცა, მთელი ძალით დაეჯახა, ჩამატვრია და გადაფრინდა ეზოში. ვარდენამ კი თავს უშველა და გაიქცა. ხმაურზე სკოლის დარა-

ჯი შემოვარდა საკლასო ოთახში, დაინახა რა ჩამტვრეული ფანჯარა, კუთხეში ატუზული ილიკოსკენ გაიხედა და იყვირა:

— რა ქენი, ბიჭო, ეს?!

— მე არ ჩამიმტვრევია ფანჯარა. — ძლივს ამოღერღა ილიკომ.

— აპა, შენს გარდა აქ არავინაა და! — ნამოიდახა დარაჯმა და დამნაშავის ძებნა მერხებს შუა დაინყო, იქნებ იქ იმალება დამნაშავეო.

— მამალი იყო. — თქვა აცრემლებულმა ილიკომ და პერანგის სახელოთი ცრემლების შემშრალება დაინყო.

— რა მამალი, ბიჭო! რას ბოდილობ შენე! — არ ცხრებოდა დარაჯი.

— ვარდენამ მეზობლის საქორე მამალი შემოაგდო კლასში ჩემს შესაშინებლად, თან ფანჯარა ჩაკეტა გარედან. მე მიხდოდა მამალი კარიდან გამეგდო, მარა ის ისევ ფანჯარას ეცა და ჩეიმტვრა შუშები. — სლუკუნებდა ილიკო.

— ვაი, შენს პატრონს! — აყვირდა ისევ დარაჯი, — რა მნიშვნელობა აქვს, ამისთვის შენ მოგხვდება თუ ვარდენას, ორივეს ხელი იქნება ამ საქმეში გარეული.

დარაჯმა სერაპიონამ მოკიდა ყურში ხელი ილიკოს და ასე ბუნძულ-ბუნძულით წაიყვანა სახლში. ბოლოს, სიმართლე გაირკვა, მაგრამ ფანჯრის მინების აღდგენა ვარდენასთან ერთად ილიკოსაც მოუწია.

ასეთი მეგობრობა ჰქონდათ ილიკოს და ვარდენას, ჭირში და ლხინში ერთად იყვნენ...

...ილიკოს ფეხის ხმა შემოესმა. მაშინვე „პე-პეშა“ მოიმარჯვა და ორმოს სახურავისკენ მიმარ-

თა, თუმცა მალევე მოეშვა, როდესაც ბავშვის ხმა მოესმა:

— მე ვარ, გალია. დედამ მოხარშული კარტოფილი და წყალი გამომატანა. მიირთვი.

ბავშვმა ორმოზე გადაფარებული ფიცრები გასწია და სადილი ჩაანოდა ილიკოს.

— დიდი მადლობა, — თქვა ილიკომ, — რა ხდება სოფელში?

— ჯერჯერობით სინყნარეა, თუმცა შორს, სადღაც სროლის ხმა ისმის, — უპასუხა გალიამ, — სხვა არაფერი ვიცი, დედა დაგელაპარაკებათ.

ილიკოს მადაც არ ჰქონდა, რომ რაიმე შეეჭამა, მაგრამ ორგანიზმის მომაგრებისთვის ეს აუცილებელი იყო, ამიტომაც უხალისოდ შეუდგა კარტოფილის გაფცქვნას. „მრცხვენია ამ ადამიანების, — ისევ ფიქრებში ჩაიძირა ილიკო, — თვითონ საჭმელი არ აქვთ და მე მანვდიან. როდემდე უნდა გაგრძელდეს ჩვენი ასეთი ყოფა?“ გაახსენდა ილიკოს ისევ თავისი სოფელი და კოლმეურნეობა, რომელიც, მთავრობის დავალებით, ათას ცხრაას ოცდათერთმეტ წელს ჩამოაყალიბეს. კოლმეურნეობას უნდა შეენახა, როგორც სოფელი, ასევე ქვეყანა. ამიტომაც დიდი და პატარა ყველა მუშაობდა საბჭოების მიერ მოფიქრებულ და დაფუძნებულ ამ ორგანიზაციაში. გლეხკაცი თოხს ხელიდან არ აგდებდა, მაგრამ მაინც არ ჰქონდა საჭმელი. ბავშვები, როდესაც უფროსებთან ერთად მუშაობას დაამთავრებდნენ, გამოიმუშავებდნენ შრომა-დღეებს, მერე იკრიბებოდნენ კოლმეურნეობის კანტორის შენობაში და რომელიმე პიესის დადგმაზე მეცადინეობდნენ.

ერთხელ, ბავშვებმა შეისწავლეს და დადგეს გიორგი ერისთავის პიესა „გაყრა“, სადაც ილიკო

ანდუყაფარის როლს ასრულებდა, ხოლო ვარდენა — ანდუყაფარის ძმის, პავლეს როლს. პიესის მიმდინარეობის დროს, როდესაც საქმე მივიდა მუთაქის გაყოფამდე, ილიკომ ხანჯალი მოიმარჯვა და მუთაქა შუაზე კი არ გაჭრა, გაგლიჯა და შიგ ჩადებული ანძლა მთელ სცენაზე მოფინა. ვინაიდან ვარდენა ახლოს ცხოვრობდა კოლმეურნეობის კანტორასთან, მუთაქაც მისი მოტანილი ყოფილა წარმოდგენაზე. როგორ თუ შენ ჩემი მუთაქა გააფუჭეო და წარმოდგენის მიმდინარეობის დროს დაუნყიათ ნამდვილი ჩხუბი ილიკოს და ვარდენას. ხალხს უხალისია, სიცილს ველარ იკავებდნენ თურმე. აქა-იქ შეძახილიც ყოფილა: „ასეთი პიესები ბევრი დადგით, მოგვწონსო ...“

... „ეჰ! — ამოიგმინა ილიკომ, — რა ბედნიერები ვიყავით მაშინ, ვინ იფიქრებდა, რომ ომი დაიწყებოდა და ამ დღეში ჩავვარდებოდით... მიუხედავად გაჭირვებისა, თავს მაინც ლაღად ვგრძნობდით. სახლიდან სკოლამდე შვიდი კილომეტრი უნდა გაგვევლო. ისე გვიჭირდა, ფეხსაცმელს რომ დიდხანს გაეძლო, მთავარ გზამდე ხელით ვატარებდით, ჩვენ კი ფეხშიშველები მივდიოდით. იქ, მთავარ გზასთან, პატარა ღელე ჩამოდიოდა, ფეხებს დავიბანდით ხოლმე, ჩავიცმევდით ფეხსაცმელებს და ისე მივდიოდით სკოლაში“.

სკოლის დამთავრების შემდეგ ილიკომ სწავლა გააგრძელა სურამის მექანიკურ სასწავლებელში. კარგი მექანიზატორი დადგა, მაგრამ მას სულ სხვა მიზნები უტრიალებდა თავში. ილიკოს სურვილი იყო გამოსულიყო სამხედრო მეთაური და ამიტომაც ათას ცხრაას ორმოც წელს მოხალისედ წავიდა შეიარაღებულ ძალებში, თუმცა ომის დაწყებამ მისი ყველა ოცნება და სურვილი დაამსხვრია.

სწავლას ვაძინებდა

გამთენიისას ილიკოს მოტოციკლეტების ძრავის ხმა შემოესმა. ყოფილმა მექანიზატორმა კარგად გაარჩია, რომ ეს არ იყო საბჭოთა ნარმოების მოტორების ხმა. როგორც ჩანს სოფელში გერმანელები დაბრუნდნენ. ილიკოს ვარაუდი გამართლდა, სულ მალე გერმანული საუბარიც შემოესმა. ისინი აგრესიულად საუბრობდნენ, ყვიროდნენ. როგორც ჩანს ჯარისკაცებს სახლების ჩხრეკისთვის ანაწილებდნენ. ილიკომ გადაწყვიტა წამომდგარიყო და გასულიყო სახლის ეზოდან, რათა მასპინძლებისათვის, რომელთაც ამდენი პატივი სცეს, პრობლემები აერიდებინა. თუ მას სახლის ეზოში იპოვნდნენ, დედას და შვილებს ფაშისტები ადგილზე დახვრეტდნენ. ილიკო აწრიალდა, წამოდგომა დააპირა, მაგრამ ვერ შეძლო. შემდეგ ხელჯოხი მოიშველია, ცოტა წამოინია, მაგრამ ისევ დაეცა. ამ დროს აჩქარებული ფეხის ხმა შემოესმა, ავტომატი მოიმარჯვა, მაგრამ ფიცრების ღრიწოდან დაინახა ნატალია მოემართებოდა ორმოსკენ და თან თივაში არეული ნაკელით სავსე ურიკას მოათრევდა. მიუახლოვდა კარტოფილის შესანახ ორმოს და ნაკელი მასზედ გადებულ ფიცრებს დააყარა. ორმო სიბნელემ მოიცვა და ჰაერი საქონლის ფუნის უსიამოვნო სუნით გაიჟღინთა. მხოლოდ ორი სიტყვა მოესმა ილიკოს:

— გაჩუმდი და იჯექი!

ილიკოს ამ სლავი ქალის გმირულმა საქციელმა გერმანელებიც დაავიწყა, ნაკელის სუნიც და სიბნელეც. უცებ, მთელი სულით და გულით შეუყვარდა ეს ათას უბედურებაგადატანილი ქალი. უნდოდა, მისულიყო და ღმერთად ეღიარებინა...

„საიდან ამდენი სიმამაცე?! — ფიქრობდა ილიკო, — ახლა ამ ქალმა სასიკვდილოდ გადადო თავი. აი, ასეთ ადამიანებზე დგას ჩვენი ქვეყანა. ღმერთო, შენ უშველე ამ ოჯახს!“

ფაშისტებმა სოფლის ყველა სახლი, თავისი სარდაფებით და ფარდულებით, გაჩხრიკეს. ილიკოს ორმოსთანაც იტრიალეს, სანამ ნაკელის მყრალმა სუნმა არ შეანუხა ვერმახტის პენენიკა ჯარისკაცები. მიაფურთხეს იმ ადგილს და „შვან, შვანის“ ძახილით გაეცალნენ იქაურობას. ნატალიამ ეზოს გასასვლელში თბილი რძე შესთავაზა ჯარისკაცებს. ერთი მათგანი გაჩერდა, ოჯახის დიასახლისს გამოართვა რძით სავსე ქილა და იქვე მის თვალწინ დაანარცხა მინაზე.

ეს უკვე გამარჯვება იყო.

გერმანელებმა სოფლის კოლმეურნეობის კანტორის სახურავზე ვერმახტის დროშა აღმართეს, გადაანანილეს ჯარისკაცები ახლომდებარე სახლებში და აქტიური თავდაცვისათვის მოემზადნენ. საბედნიეროდ გალიას და ვალიას სახლში არავინ შეუსახლებიათ.

ილიკომ საღამოს მიიღო გადაწყვეტილება, რადაც არ უნდა დაჯდომოდა გაცლოდა აქაურობას. თავისი ფიზიკური შესაძლებლობებიც მოსინჯა, წამოდგა, უჭირდა ფეხზე დგომა, მაგრამ წასვლა აუცილებელი იყო. ოჯახის რომელიმე წევრს საღამოს რძე მოჰქონდა ხოლმე ილიკოსთან, ამიტომ დაელოდა მათ გამოჩენას, რათა ეუწყებინა თავისი გადაწყვეტილება. რძე თვითონ ნატალიამ მოიტანა. ილიკომ ქალს ბოდიში მოუხადა და უთხრა:

— მაპატიე, დაო, მაგრამ თქვენ მე ხიფათს ვერ შეგამთხვევთ, ამიტომ წასვლა გადავწყვიტე. ამაღამ გავეცლები აქაურობას.

საქონლის ვიწრობა

ქალი შეერთა, არ მოელოდა ასეთ ქმედებას დაჭრილი წითელარმიელისაგან. ხელის მოძრაობით ანიშნა, გაჩერდიო და უთხრა:

— ვერსად ვერ წახვალ. ჯერ ერთი, ვერ დადიხარ, მეორე, ამათ ყარაულს თუ დაუძვერი, ტყეში ნადირის მსხვერპლი გახდები, რადგან გზა არ იცი.

— აბა, როგორ მოვიქცე?! უკვე ტვირთად დაგანექით.

ნატალიამ ისევ ხელის მოძრაობით ანიშნა გაჩუმებულიყო და განაგრძო:

— ახლახანს მეკავშირე იყო მოსული პარტიზანებისგან, რომლებიც აქვე, ტყეში არიან დისლოცირებულნი და გვაუნყა, რომ მალე ჩვენების შეტევა დაიწყება და სოფელს წითელი არმია დაიკავენ. ამიტომ, სჯობს აქ იყო, უფრო მეტი შანსი გაქვს გადარჩენის.

ილიკოს სულში იმედის ნაპერწკალმა გაიელვა. უკვე მზად იყო, ახლავე შებმოდა მტერს. სახლისკენ მიმავალ მამაც ქალს თვალი გააყოლა და კიდევ ერთხელ თქვა:

— დიდი მადლობა. შენნაირი ქალები ღმერთმა უმრავლოს ჩვენს სამშობლოს!

გერმანიის ელვისებურმა თავდასხმამ საბჭოთა კავშირზე დიდი არეულობა შეიტანა მსოფლიოს პირველი სოციალისტური ქვეყნის ცხოვრებაში. მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნის მთავარსარდლობამ წინასწარ იცოდა ომის დაწყების შესახებ, მაინც მოუმზადებელი დახვდა მტერს. საბჭოთა არმია, თავისი მოჩვენებითი ძლევამოსილების მი-

თის გამო, იმდენად იყო ორიენტირებული შეტევით ოპერაციებზე, რომ თავდაცვითი ბრძოლის სისტემა თითქმის არ ჰქონდა. არ ჰქონდა აგრეთვე საკმარისი იარაღი და კიდეც ბევრი რამ, რამაც საბოლოოდ კატასტროფული მდგომარეობა შექმნა თითქმის ყველა ფრონტზე. ერთი მეორის მიყოლებით ეცემოდნენ ქალაქები და საოლქო ცენტრები, სოფლები და ხუტორები. თავი იჩინა ლალატმა, რამაც მასიური ხასიათი მისცა მოსახლეობის გერმანელების მხარეზე გადასვლას, ხალხი, უბედურების თავიდან აცილების მიზნით, პურით და მარილით ხვდებოდნენ დამპყრობლებს.

საჭირო იყო რკინისებური დისციპლინა, რომელიც ამ ყველაფერს შეაჩერებდა და შეატრიალებდა.

ეს მხოლოდ ქვეყნის პირველ პირს შეეძლო და ის ამისთვის მზად იყო.

მეოცე საუკუნის ოცდაათიანი წლების რეპრესიებმა, რომელიც მიმართული იყო ტროცკისტულ-ზინოვიური მიმდინარეობის საბოლოოდ განადგურებისაკენ, ბევრი სამხედრო მეთაურის სიცოცხლე შეინირა, რამაც დიდი ზეგავლენა მოახდინა ომის მსვლელობაზე. სტალინი იძულებული იყო ყველა ფრონტზე სამხედრო ხელმძღვანელობა თავის თავზე აეღო, მანამდე, სანამ არ გამოარჩევდა სანდო მეთაურებს.

სტალინი, როგორც ყოფილი სემინარისტი, კარგად იყო გარკვეული წმიდა წერილში და მშვენივრად ხვდებოდა, ღმერთმა ეს სასჯელი რატომ მოუვლინა ქვეყანას. ეს იყო ღვთისგან ცხებული მეფის და მისი ოჯახის დახვრეტის, ოციან და ოცდაათიან წლებში უდანაშაულო ადამიანთა

საქონლად ვიანიაოქ

მკვლევლობებისათვის უფლისმიერი შურისგება. სასწრაფოდ აღსადგენი იყო ქვეყნის მასშტაბით ღვთისმსახურება ტაძრებში. სასულიერო პირებს დღე და ღამე უნდა ელოცათ ფაშისტური ჭირის მოშორებისათვის, ხოლო ზურგში დარჩენილ მოსახლეობას უკანასკნელი ლუკმაც კი უნდა გაეღოთ ფრონტის მომარაგებისათვის.

ბელადს საერთოდ არ ეძინა. ომის პარალელურად წარმოებდა მსხვილი სტრატეგიული ობიექტების და მოსახლეობის ევაკუაცია. ყველა ეს საკითხი იგეგმებოდა და წყდებოდა სტალინის კაბინეტში. ერთხელ, დატვირთული სამუშაო დღის შემდეგ, ბელადს სავარძელში ჩათვლიმა, თუმცა რამდენიმე წუთის შემდეგ შემკრთალს გამოედვიდა, აშკარად ეტყობოდა, რომ ხილვა ჰქონდა. ადგა, სამუშაო მაგიდასთან მივიდა, დაჯდა, მოიმარჯვა კალამი და შეუდგა წერას:

მხსნელო უფალო, სანადელი თუკი გამანდე,
თუკი სანუთროს მე მორჩილი — შენში მომანდობ,
თუ არჩევანი შენ ჩემს ბედზე დადე ფორანზე,
შენგან იმედი შემოქმედად უნდა მომმადლო.

არ დაგცდენია სამდურავი შენ ჯვარზე დალილს
და გაუძელი ბოროტების მახეს ტიალსაც,
შენ ჭირთა თმენით დაამცირე მსახვრალი ბადე
და გაძარცვული დაუტოვე ეშმაკს მზირალსაც.

ჟამი მიმწუხრის წასასვლელად უნდობლად მიხმობს
და მხოლოდ შენში მივენდობი — ჩემს ბედს გამრიგედ,
თუკი ეს ზეცაც ხვალინდელი დილას მე მითმობს,
ჩემს ნამოქმედარს შენ მოგანდობ — ვით დღეს
ხვალინდელს.

ეს ნიშნავდა, რომ ღმერთმა შეისმინა მისი ვედრება, თუმცა სასურველი შედეგის მისაღწევად წარმოუდგენელი შრომა იქნებოდა საჭირო. სტალინმა იხმო პოსკრებიშევი და დავალება მისცა, სასწრაფოდ ყაზანის ღვთისმშობლის ხატი წამოებრძანებინათ მოსკოვში.

საბჭოეთის ბედი „სასწორზე“ დაიდო. მისი ხსნა მხოლოდ უფლის ნებაზე იყო დამოკიდებული. სიონისტებს ჯერ კიდევ ვერ მოენებებინათ ლენინის და ტროცკის მარცხი და ურჩი მართლმადიდებელი კავკასიელის წინააღმდეგ მთელი მსოფლიო აამხედრეს, ხოლო ჰიტლერი კარგად განვრთნილი ძალღვივით დაგეშეს.

5

ომის ზარმა სოფელ გვიმრათშიც „დარეკა“. ფეხზე დადგა სოფლის ახალგაზრდობა. ყველამ ფრონტზე წასვლის სურვილი გამოთქვა. მოხუცებულებს კი სასაუბრო გაუჩნდათ და თითქმის ყველა წყაროსთან, საიდანაც სოფლის მოსახლეობა წყალს იღებდა, მხოლოდ ომის შესახებ ლაპარაკობდნენ.

— აფრასიონა! მაგ გიტლერას ქკუა თუ აქვს თავში, ნეტა? — ხმამაღლა შესძახა იქვე მდგომ მეზობელს პანტელეიმონმა.

— რაიო, რაიო?! — ყურზე ხელის დადებით გამოეპასუხა პანტელეიმონს მეზობელი.

— ამას ახლა თოფით თუ ესვრი სიტყვებს და გააგებიებ, თვარა ისე არ ესმის. — ჩაიბურღლუნა პანტელეიმონმა და განაგრძო:

— გიტლერაი! გიტლერაი! გეყურება?!

— რა გაყვირებს, შე კაცო?! — პანტელეიმონის ყვირილის გამო აღშფოთება ვერ დამალა აფრასიონმა.

— გეიგე თუ?! — შეიცხადა პანტელეიმონმა, — ანი ასეთი ხმით დაგელაპარიკები.

აფრასიონმა თანხმობის ნიშნად თავი დაუხარა და ყალიონს ასანთი გაუკიდა.

— ჰოდა, ჩემო აფრასიონ, რა ეშველება ახლა ამ გიტლერას სტალინის ხელში?! — არ ცხრებოდა პანტელეიმონი.

აფრასიონმა ხელი ჩაიქნია და ჩაიბურდღუნა:

— მაგას რაც მოუვა შენ ქე იცი, მარა ჩვენი ბიჭები თუ დაგვიბრუნდებიან ომიდან ცოცხალი, მაგია საკითხავი.

— მაგენი ჯერ ჩასულები არ იქნებიან ადგილზე, რომ ომი დამთავრდება. — დაანყნარა მეზობელი პანტელეიმონმა.

— ენგრე გეგონოს შენ, — გააგრძელა აფრასიონმა, — მე ყურში მაკლია, თვარა ჭკუა დღესაც კაათ მიჭრის. მაგნაირი ვერაგი მტერი არ ახსოვს ჩვენს ქვეყანას.

— აგერ მე და აგერ შენ, ნავხოთ როგორ გააბუნძულებენ შენ გიტლერას უკან!

— რაიო, რაიო?! — იყვირა აფრასიონმა.

— რაც გეიგე! — უპასუხა გულმოსულმა პანტელეიმონმა.

— შე ბუტეტა! რავა ნაგიგდია ეგ ენა. მამაშენმა, შენ რომ დეიბადე, თოფი გეისროლა ცაში, ფიქრობდა, კაცი გეიზრდებო. — უთხრა აფრასიონმა და ყალიონი მოქაჩა.

— მერე არ ვარ კაცი, აფრასიონა?!

მოხუცმა აფრასიონმა შეხედა ამ იმერელისთვის შეუფერებელი საქციელის კაცს და იყვირა:

— იყავი პანტა, გახდი ლიმონი, მიტომ დაგარქვეს პანტელიმონი!

ატყდა სიცილი წყაროსთან. პანტელიმონს აღარაფერი უპასუხია, ჩაიქნია ხელი და გასწია კოლმეურნეობის კანტორისკენ, საიდანაც სოფლის ახალგაზრდა ბიჭები ფრონტზე უნდა გაეცილებინათ.

ილიკო გვიმრელი ქალაქ კიროვაკანის მახლობლად გაამწესეს ას ორმოცდამეთერთმეტე მსროლელი დივიზიის ხუთას ოთხმოცდამეერთე პოლკში. ისინი დისლოცირებულნი იყვნენ ქიმიური ქარხნის ტერიტორიაზე და ძალიან მკაცრი რეჟიმის პირობებში გადიოდნენ სწავლებას ფრონტზე წასვლის წინ. ილიკო, თავისი სიმკვირცხლის გამო, ჩარიცხეს მზვერავთა კურსებზე. ეს ფრიად საპასუხისმგებლო მოვალეობა გახლდათ. დაწვრილებით ასწავლიდნენ მტრის ზურგში მოქმედების ნესებს და მოენებებზე „ნადირობას“. ცოცხალი მოენის შეპყრობა, მოპარვა და მისი შტაბში მიყვანა, ეს იყო მზვერავის საქმიანობის კულმინაცია. საამისოდ კი მას კარგად უნდა ჰქონოდა ადგილმდებარეობისთვის ალღოს ალების უნარი, უნდა სცოდნოდა რუკის წაკითხვა, უნდა ყოფილიყო უბადლო მსროლელი, რა თქმა უნდა ფიზიკურად გამძლე და ტყვედ ჩავარდნის შემთხვევაში, ნებისმიერ დროს, საჭიროების შემთხვევაში, მზად ყოფილიყო თვითლიკვიდაციისათვის.

ილიკომ ბრწყინვალედ გაიარა სწავლება და მისგან წარმატებული მზვერავი დადგა. პოლკის და დივიზიის ხელმძღვანელობა განცვიფრებულნი იყო ილიკოს წარმატებით. მან სწავლებისას ისეთი თვისებები გამოავლინა, რომ თვით პროფესიო-

ნალ მზვერავებსაც კი შეშურდებოდათ. ასეა, მებრძოლი სული გენეტიკურად გადადის თაობიდან თაობაში.

საქართველოს ძლიერებისათვის გადახდილ ომებში გვიმრელები კომლზე კაცი გამოდიოდნენ იმერეთის სამეფო ლაშქარში თავადთა — აბაშიძეთა და წერეთელთა დროშების ქვეშ და ქართლის სამეფო ლაშქარში, თავად ციციშვილთა დროშის ქვეშ.

სპეციალური მომზადების შემდეგ ილიკოს დივიზია გადაისროლეს ბაქოს მახლობლად — გეოქჩაიში და ათას ცხრაას ორმოცდაორი წლის ივნისში ისინი უკვე კავკასიის ფრონტზე, მდინარე თერგის სანაპიროზე, სოფელ ხამიდილაში დაბანაკდნენ.

ილიკო გვიმრელი, ოცი წლის, მაგრამ უკვე საკმაოდ გამოცდილი და ჭკვიანი მეომარი გახლდათ.

6

კავკასიის დაპყრობის ჰიტლერული გეგმა „ედელვაისი“ ითვალისწინებდა გერმანული ჯარების შეტევის განვითარებას ერთის მხრივ, ნოვოროსიისკის და ტუაფსეს რაიონებიდან შავი ზღვის სანაპიროს გასწვრივ, ბათუმის მიმართულებით და გასვლას საბჭოთა კავშირ-თურქეთის საზღვრამდე. აქ, თურქეთს, რომელიც გერმანიას უჭერდა მხარს, სრულ მზადყოფნაში ჰყავდა ოცდაექვსი დივიზია. მეორეს მხრივ, გერმანიის ჯარებს განზრახული ჰქონდათ შეტევის განვითარება გროზნოს და ბაქოს ნავთობის რაიონების მიმართულებით. „ედელვაისი“ ითვალისწინებდა საქარ-

საქართველოს
გაბრუნება

თველოს სამხედრო გზით თბილისზე თავდასხმას. გერმანიის ჯარების მიერ კავკასიის დაპყრობა ვერმახტის შორს მიმავალ მიზნებს უკავშირდებოდა. ჰიტლერის აზრები ხშირად დასტორიალებდნენ კავკასიის ნავთობის რაიონებს. მისი ჯიუტი ნებისყოფის გამო ეჭვგარეშე იყო, რომ მოსკოვთან წარუმატებლობა ოდნავაც არ შეცვლიდა მის მიზანდასახულობას — ხელში ჩაეგდო ეს ოლქები. ბაქოს და გროზნოს ნავთობის საბადოები საბჭოთა კავშირისთვის წარმოადგენდა ომის წარმოებისათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან ობიექტებს. ჰიტლერს სურდა, ჩრდილოეთ აფრიკიდან გენერალ რომელის ძლევამოსილი სატანკო არმია და კავკასიონზე გადასვლის შემდეგ, ფერდმარშალ ლისტის ფრონტის არმიები შეჭრილიყვნენ წინა აზიის ტერიტორიაზე, წაერთმია იგი დასავლეთის სახელმწიფოებისთვის და მისი რაიონების ნავთობის სიმდიდრე ხელში ჩაეგდო. ამრიგად, კავკასიონზე გადასვლა ერთ-ერთ მნიშვნელოვან რგოლს წარმოადგენდა ჰიტლერის ჩაფიქრებული სამხედრო ოპერაციების გრძელ ჯაჭვში.

მდინარე თერგის სანაპიროზე დაბანაკებიდან ერთი კვირის თავზე ილიკოს პოლკის მზვერავებმა მიიღეს ბრძანება, თერგის გაღმა სოფლები, რომლებიც ითვლებოდნენ ნეიტრალურ ზონად და მოსალოდნელი იყო მტრის ჯარი დაპატრონებოდა ამ ტერიტორიას, საფუძვლიანად შეესწავლათ. მზვერავთა ოცეული, რომლის შემადგენლობაშიც ირიცხებოდა ილიკო გვიმრელი, სამი დღე-ღამით გადასროლილი იქნა თერგის გაღმა მდებარე სოფლებში. მზვერავები, დავალების შესაბამისად, ხუთ-ხუთ კაციან ჯგუფებად განაწილდნენ. ილი-

კოს ჯგუფი ერთ-ერთ სოფელში შევიდა და ადგილობრივ მოსახლეობასთან გამოკითხვის შედეგად დაადგინა, რომ იქ გერმანელები თავს ისე გრძნობდნენ, როგორც საკუთარ სახლში. მოსახლეობისგან სანოვაგესაც ეზიდებოდნენ და ტერიტორიასაც თავისად თვლიდნენ. მზვერავებისთვის წინ წასვლას აზრი აღარ ჰქონდა, ახლა მთავარი ამოცანა იყო, სწორად შეერჩიათ ადგილები მონინალმდეგის გადაადგილების დასაზვერად.

სოფელში სამარისებური სიჩუმე სუფევდა. სიმყუდროვეს ხანდახან ძაღლების ყეფა ან ჩიტების ჭიკჭიკი თუ დაარღვევდა. ვერც კი წარმოიდგენდით, რომ აქაურობა ფრონტის ცხელ ხაზს მიეკუთვნებოდა.

უცებ, მზვერავებს მოტოციკლის ძრავის ხმა შემოესმათ. სოფლის შემოსასვლელში ეტლიანი მოტოციკლი შემოვიდა, სამნი ისხდნენ მასზე. ხუთივე მზვერავი წინასწარ მონიშნულ ადგილებზე გამაგრდნენ. წინასწარ მოფიქრებული გეგმის მიხედვით, თუ მოტოციკლი სოფლის ბოლოსკენ წამოვიდოდა ანუ მზვერავებისკენ, უნდა გაეტარებინათ და მერე ზურგში ესროლათ, მხოლოდ არა მიზანში. გაქცეული გერმანელები წითელარმიელებს ჩაუვარდებოდნენ ხელში და სამი მოენე, ეს დიდი „ნადავლი“ იქნებოდა ინფორმაციის მისაღებად.

გერმანელები სოფლის ცენტრში დიდხანს შეჩერდნენ, გამვლელ-გამომვლელებს რალაცას ეკითხებოდნენ. ბოლოს, დაძრეს მოტოციკლი და სოფლის ბოლოსკენ წამოვიდნენ. ყველაფერი გეგმის მიხედვით მიდიოდა. ილიკომ ხელით ანიშნა ვალოდიას, რომ როგორც კი გასცდებოდნენ ფაშისტები, ესროლა მათი მისამართით. წინასწარი

საქონლის ვინაობა

განწესებით არავინ არ უნდა მოეკლათ, პირიქით, წინ უნდა გაეშვათ პოლკის მისამართით. ვალოდიამ თავი დაუკრა ილიკოს, მოიმარჯვა „ვინტოვკა“ და ისროლა მოტოციკლის მისამართით და ჰოი, საოცრებავ! ტყვია მოტოციკლისტს მოხვდა და იქვე მოკლა. მაინც ეგონათ მზვერავებს, რომ ფაშისტები წინ გაიქცეოდნენ, მაგრამ მოხდა პირიქით. ცოცხლად დარჩენილი ორი ფაშისტი უმაღლად მოხვდა მოტოციკლიდან, მკვდარი თანამებრძოლი ეტლში ჩაასვენეს, თვითონ კი მოახტდნენ მოტოციკლს, შემოაბრუნეს და უკან წავიდნენ. მზვერავების გეგმა თავდაყირა დადგა. ამიტომ ვალოდიამ კიდევ მოიმარჯვა „ვინტოვკა“ და ესროლა მოტოციკლს. ტყვია პირდაპირ ბენზინის ავზს მოხვდა და მოტოციკლს ცეცხლი წაეკიდა. გერმანელები გადმოსტდნენ ცეცხლწაკიდებული ტრანსპორტიდან და გადანყვიტეს, გაქცევით გასულიყვნენ სამშვიდობოს. მზვერავებმა ერთხმად მიიღეს გადანყვიტელება, ყველა მათგანის იარაღმა ერთად იგრიალა და ფაშისტები ადგილზე გააქვავა.

ყველაფერი ჩაიშალა. მოენებები ვერ აიყვანეს, უცნობი დარჩა გერმანელთა ნაწილების რაოდენობა და დისლოკაციის ზუსტი ადგილები.

პოლკის და დივიზიის ხელმძღვანელობას არ მოეწონა მზვერავების ქმედება და ოპერაციიდან დაბრუნებულებმა საყვედურიც მიიღეს მათგან. პოლკის მეთაურმა კი ბრძანება გასცა:

— ოთხი დღე დაისვენეთ და შემდეგ კვლავ გადით ოპერაციაზე. თუ კიდევ ხელცარიელები დაბრუნდებით, მაშინ უკვე სხვანაირი საუბარი გვექნება.

დაპირებული „საუბარი“ რას ნიშნავდა, ყველა მზვერავმა კარგად იცოდა, ამიტომ ერთხმად უპა-

სუხეს მეთაურს — „არის!“ და მისივე ბრძანების შესაბამისად დასასვენებლად წავიდნენ.

მტრის ზურგიდან დაბრუნების მეხუთე დღეს ილიკო და ცხრა მზვერავი სადგურ ალექსანდროვკიდან დასავლეთის მიმართულებით გავიდნენ ერთ-ერთ მეურნეობაში. გერმანელებს უკვე მოესწროთ გამაგრება. მთელი ღამის განმავლობაში მზვერავები მეურნეობის ტერიტორიაზე გადაადგილდებოდნენ, მაგრამ „ხელმოსაჭიდი“ ვერაფერი ნახეს. ბოლოს, ილიკოს „გაუღიმა ბედმა“ და გერმანელების მიერ გაჭიმულ ტელეფონის ხაზს წააწყდა. სერჟანტმა კატუგინმა გადაწყვეტილება მიიღო, სატელეფონო ხაზი გადაედგილებინათ და ისეთ ადგილას გაენწყვიტათ, სადაც მის აღსადგენად მოსული გერმანელი ადვილი მოსახელთებელი იქნებოდა. ასეც მოიქცნენ მზვერავები, ხაზი გადაჭრეს და იქვე სხვადასხვა ადგილებში ჩასაფრდნენ. მალე განთიადიც მოანვევდა და თუ გერმანელი მანამდე არ მოვიდოდა შესაკეთებლად, ოპერაცია კვლავ ჩაიშლებოდა.

წვიმა წამოვიდა. ჯარისკაცები უძრავად იყვნენ ჩასაფრებულნი სამალავებში და იმასაც ვერ გრძნობდნენ, თანდათან გაძლიერებული წვიმა როგორ ასველებდა მათ.

მზვერავებს იმედი ამოენურათ...

უცებ, კატუგინმა ხელი ასწია, რაც იმას ნიშნავდა, რომ ობიექტი გამოჩნდა. შორს, წვიმაში სამი სილუეტი მოიკლაკნებოდა. ისინი თანდათან უახლოვდებოდნენ დაგებულ ხაფანგს და თან საუბრობდნენ. მზვერავები, ენის უცოდინრობის გამო, ვერ იგებდნენ საუბრის შინაარსს, თუმცა ეს უკვე არავის აინტერესებდა. მთავარი იყო ხელში ჩაეგდოთ ისინი და ტყვედ აეყვანათ.

საქართველოს
წინააღმდეგ

წინასწარ მოფიქრებული გეგმის მიხედვით, მზვერავებმა უეცარი თავდასხმა მოახდინეს გერმანელებზე. ამ უკანასკნლებმა იარაღის მომარჯვებაც ვერ მოასწრეს, რომ თითოეული მათგანი სამ-სამმა მზვერავმა დასცა მიწაზე, ხელები შეუკრეს და პირში ნაჭრები ჩასჩარეს. როდესაც ორი ტყვე სამშვიდობოს გამოიყვანეს, დაელოდნენ მესამე ჯგუფს, მაგრამ ისინი არ ჩანდნენ. ილიკო და კატუგინი უკან მიბრუნდნენ. სიზნელეში გაარჩიეს, რომ ერთ-ერთი მზვერავი ნაქცეულ გერმანელს ხელოვნურ სუნთქვას უტარებდა. ჯარისკაცები ახლოს მივიდნენ. ილიკომ დაუძახა კოლეგას:

— კოლია! რა ხდება?!

— ამ ძაღლიშვილმა მოასწრო და ხეს მიარტყა თავი, — უპასუხა სიზრაზისაგან ნირწამხდარმა კოლიამ, — თავს იკლავდა. გვეგონა გადარჩებოდა, მაგრამ საფეთქელი დაუმიზნებია პირდაპირ და აგერ ხელში ჩაგვაკვდა.

— ჰოდა, აბა, თუ ჩაძაღლდა, რაღას ვუდგავართ?! სადაცაა გათენდება. დააგდე და წავედით! — ბრძანება გასცა კატუგინმა და მზვერავთა გუნდი თვალის დახამხამებაში გაუჩინარდა.

პოლკში ორი მოენის მიყვანა ფრიად სასარგებლო აღმოჩნდა კონტრიერიშის მოსამზადებლად. გერმანელმა ტყვეებმა, სიცოცხლის შენარჩუნების გამო, ფაშისტების სტრატეგიული განლაგების შესახებ დანვრილებითი ინფორმაცია მიაწოდეს საბჭოთა მეთაურებს. როდესაც ტყვეებისგან ინფორმაცია მთლიანად იქნა ამოღებული, ისინი გაიყვანეს იქვე, თერგის პირას და დახვრიტეს.

ათას ცხრაას ორმოცდაორი წლის ცამეტ სექტემბერს ილიკოს პოლკი რამდენჯერმე გადავ-

იდა შეტევაზე, მაგრამ უთანასწორო ბრძოლების გამო, იძულებულნი ხდებოდნენ უკან, სანყის პოზიციებზე დაეხიათ. გერმანელებს უკეთესი შეიარაღება ჰქონდათ და სეტყვასავით უშენდნენ ტყვიებს წითელარმიელთა ფრონტის ხაზს. ბრძოლას აზრი არ ჰქონდა. დივიზიის შტაბიდან მოვიდა ბრძანება, რომ შეენწყვიტათ შეტევები და მოემზადებინათ მეომრები ღამის ბრძოლებისათვის. ღამის ბრძოლას მაშინ აქვს შედეგი, თუ დარტყმას მოულოდნელად და სწრაფად განახორციელებ. ხოლო თუ წინასწარ გაამჟღავნე შენი გეგმა, ჩათვალე, რომ ველარ მოიგებ ბრძოლას. მებრძოლები დღის განმავლობაში სათანადოდ მოამზადეს, იარაღი და ტყვია-წამალი, რაც გააჩნდათ, ყველაფერი საბრძოლო მზადყოფნაში მოიყვანეს და დავალებიდან ახლად მოსული მზვერავთა ოცეულის ჩართვას საბრძოლო ოპერაციაში.

შეტევა დაიგეგმა დილის ოთხი საათისთვის.

ის ღამე მთვარიანი და ნათელი იყო. ირგვლივ ისეთი სიწყნარე სუფევდა, რომ გეგონებოდათ თითქოს ბუნება თერგის მდორე და ჩუმი დინებით გამონვეული ხმაურის მოსასმენად იყო მომზადებული. ხანდახან გერმანელთა მხრიდან ტყვიამფრქვევის კაკანი თუ დაარღვევდა ხოლმე შექმნილ იდილიას. როგორც კი ტყვიამფრქვევი გაჩერდებოდა, მაშინვე ვერცხლისფრად მოელვარე თერგზე გადადიოდა მებრძოლთა ყურადღება, თერგზე, რომელიც საუკუნეების განმავლობაში ბევრი ჭირ-ვარამის მომსწრე იყო. გერმანელების ტყვიამფრქვევის კაკანი კი იმას ნიშნავდა, რომ მოწინააღმდეგეს ამცნობდა — „არა მძინავს“. ამას მეორენაირად იარაღით საუბარს ეძახიან.

საქართველოს
წინააღმდეგ

საბჭოთა ჯარის ნაწილები დანიშნულ დროს დაიძრნენ მტრის პოზიციებისკენ. წითელარმიელები ზოგი ხოხვით, ზოგიერთ ადგილას კი გადარბენით მიიწევდნენ წინ. ისინი სოფელს მიუახლოვდნენ, სადღაც ორასი მეტრის მანძილზე და სწორედ ამ დროს გაისმა პოლკიდან შეტევაზე გადასვლის ნიშანი. პირველი გაიჭრა მზვერავთა ოცეული. სერჟანტმა კატუგინმა ხმამაღლა შესძახა:

— სამშობლოსათვის! სტალინისათვის!

აკაკანდა საბჭოთა ავტომატები, წითელარმიელებმა წინასწარ მონიშნულ მტრის საცეცხლე წერტილებს სეტყვასავით დააყარეს ხელყუმბარები, ისე, რომ ფაშისტების ტყვიამფრქვევებმა მხოლოდ „ამოკაკანება“ მოასწრეს და დადუმდნენ. დივიზიის შტაბის მიერ შემუშავებულმა საბრძოლო ტაქტიკამ გაამართლა. გერმანელებმა უკან დაიხიეს და წითელარმიელებს მიეცათ საშუალება გაეთავისუფლებინათ რამდენიმე დასახლებული პუნქტი.

დივიზია ნელა-ნელა მიიწევდა წინ. იგი ათას ცხრაას ორმოცდაორი წლის აგვისტოში, მოქმედი არმიის შემადგენლობაში ბუინაკსკიდან გროზნოს გარე თავდაცვითი სარტყლის მიმართულებით დაიძრა და თერგის მარჯვენა ნაპირზე განლაგდა. დიდი ზარალის მიუხედავად, დივიზიამ მედგარი წინააღმდეგობა გაუწია გერმანელთა სვლას გროზნოს ნავთობის სარენებისკენ. შემდეგ მებრძოლებმა, უმძიმეს პირობებში, ოცდაათკილომეტრიანი გზა ბრძოლით განვლეს და მონაწილეობა მიიღეს მოზდოკის გათავისუფლებაში.

დივიზიის გენერალური დავალება იყო არ შეწყვიტა გერმანელი ფაშისტების დევნა. მეომრებმა

დავალება ბრწყინვალედ შეასრულეს და დეკემბერში უკვე როსტოვის მიმართულებით გადაიტანეს ბრძოლები.

7

ათას ცხრაას ორმოცდასამი წელი გარდამტეხი უნდა ყოფილიყო ამ საშინელ ომში, რომელიც ერთი რჩეული ქართველის წინააღმდეგ წამოიწყო მსოფლიოს მასონურმა მთავრობამ და სადაც ჰიტლერი განტევების ვაცი უნდა ყოფილიყო. ეს ყველაფერი კარგად იცოდა სტალინმა. ის გრძნობდა, რომ მოსკოვის და სტალინგრადის ბრძოლებმა დიდი გარდატეხა შეიტანეს ომის მიმდინარეობაში, თუმცა გამარჯვების სასწორის შენსკენ გადმოხრისათვის აუცილებელი იყო ერთი გენერალური ბრძოლის მოგება, რომელიც ხერხემალს გადაუშვრევდა ფაშისტურ გერმანიას. ამიტომაც, კრემლში, სტალინის კაბინეტში ხშირად იხილავდით საბჭოთა კავშირის გენერალიტეტს, რომელნიც სწორედ ამ საკითხების ირგვლივ მსჯელობდნენ.

სტალინის კრემლის სამუშაო რეჟიდენცია დიდი სამსართულიანი და სამკუთხა შენობის ჩრდილო ნაწილში იყო მოთავსებული, ცნობილი არქიტექტორის კაზაკოვის მიერ ჯერ კიდევ ეკატერინე მეორის დროს აგებული. ეს შენობა ნიკოლსკის კოშკს ესაზღვრება. ვინც სტალინთან ხშირად დადიოდა, ამ ადგილს „კუთხეს“ ეძახდა. სანამ იქამდე მიაღწევდით, თითქმის მთელი კრემლის ტერიტორია ირიბად უნდა გადაგესერათ სამხრეთ (ბოროვიცკის) ალაყაფიდან ჩრდილოეთ (ნიკოლსკის) ალაყაფამდე.

საქართველოში
გაიანაძე

რეზიდენციაში შესასვლელი ზედ ნიკოლსკის ალაყაფთან მდებარეობდა. ეს უკანასკნელი კი მუდამ საიმედოდ იყო ჩაკეტილი. კაბინეტი და სამსახურთან დაკავშირებული ყველა ოთახი, აგრეთვე გვერდით მდებარე სტალინის ბინა კრემლში — მეორე სართულზე იყო განლაგებული.

სტალინის სამუშაო კაბინეტი განსაკუთრებული სისადავით იყო განწყობილი და იგრძნობოდა უბრალოება. კამაროვანჭერიანი დიდი ოთახის სამი ფანჯარა კრემლის ეზოში გადიოდა. თეთრი გლუვი კედლები ადამიანის სიმაღლეზე მუხის ღია პანელით იყო მოპირკეთებული. სანერ მაგიდასთან პატარა სავარძელი იდგა, მარცხნივ სხვადასხვა ფერის ტელეფონებიანი პატარა მაგიდა, მარჯვნივ, ფანჯრებს შორის შუა კედელში — შეგვყავადაკრული დივანი და წიგნების მინიანი კარადა.

ომის დროს ამ კაბინეტის ხშირი სტუმრები იყვნენ — ჟუკოვი, ვასილევსკი, ანტონოვი, როკოსოვსკი, კონევი, ვატუტინი და სხვა მაღალი რანგის სამხედრო და სამოქალაქო პირები. და აი, ათას ცხრაას ორმოცდასამი წლის დამდეგს, როდესაც სამხედრო საბჭო შეიკრიბა სტალინის კაბინეტში, განწყობილება ყველას განსაკუთრებული ჰქონდა — მხნე, მებრძოლი და მომავალი ბრძოლების გეგმებით დახუნძლული. უკვე განთავისუფლებული იყო სტალინგრადი, კრასნოდარი, დონის როსტოვი, ვოროშილოვგრადი და კიდევ მრავალი ქალაქი და სოფელი.

სტალინმა მოკლე და კონკრეტული მოხსენება გააკეთა ომის მიმდინარეობის შესახებ. შემდეგ, მოუსმინა რა ყველა იქ დამსწრე სამხედრო და სამოქალაქო პირს, განაცხადა:

— თავბრუ არ უნდა დაგვეხვეს წარმატებებისაგან. მართალია, ჩვენ გარდატეხა შევიტანეთ ომის მსვლელობაში, მაგრამ სანამ არ დავინწყებთ ფაშისტების მასიურ გარეკვას ჩვენი სამშობლოს საზღვრებიდან, მანამდე ვერ ვიტყვით, რომ ჩვენ თუნდაც მცირედი უპირატესობა გვაქვს ამ ომში. უნდა მოვემზადოთ გენერალური ბრძოლისათვის, სადაც წარმოდგენილი იქნება, როგორც მძიმე არტილერია, სატანკო დივიზიები და განსაკუთრებით მოდერნიზირებული ავიაცია. ყველამ შეიმუშავეთ გეგმა, შეაჯერეთ ერთმანეთთან და წარმოადგინეთ სასწრაფოდ განსახილველად.

საბჭოთა კავშირის უმაღლესი მთავარსარდლის მიერ ბრძანება გაცემულ იქნა, რაც ნიშნავდა იმას, რომ ქვეყნის ხელმძღვანელობას და განსაკუთრებით სტალინს, გეზი ბერლინისკენ ჰქონდათ აღებული.

ფრონტის შემდეგ ყველაზე ცხელი ნერტილი გენერალური შტაბი იყო. სტალინი თვითონ უკავშირდებოდა მათ და საუბარს ხშირად ერთი და იგივე კითხვით იწყებდა:

— რა არის ახალი?

გენერალური შტაბის ოპერატიული სამსახურის უფროსი მთავარსარდალს მოახსენებდა ვითარებას. მოხსენება იწყებოდა იმ ფრონტით, სადაც საბრძოლო მოქმედებას განსაკუთრებით დაძაბული ხასიათი ჰქონდა. ვითარებას მოახსენებდნენ თანმიმდევრობით თითოეული ფრონტისას ცალ-ცალკე ნებისმიერი ფორმით. თუ ჩვენს ჯარებს წარმატება ჰქონდათ, მოხსენებას არ აწყვეტინებდნენ, ტელეფონის ყურმილში ისმოდა მხოლოდ იშვიათი ჩახველება და ტუჩების წკლაპუნი, რაც დამახასიათებელია ჩიბუხის მწველისათვის.

საქართველოში
გენერალური შტაბი

სტალინი გენერალურ შტაბს ნებას არ აძლევდა მოხსენებაში გამოეტოვებინა რომელიმე არმია, თუნდაც ღამის განმავლობაში არაფერი მნიშვნელოვანი არ მომხდარიყო მის სამოქმედო ზონაში.

შეთანხმებისამებრ, მომავალი მოქმედებისთვის, ფრონტების სარდლები თავის მოსაზრებებს აგზავნიდნენ გენერალურ შტაბში, ხოლო ისინი გადასცემდნენ მთავარსარდალს. საგულისხმო გახლდათ ჟუკოვის წინადადება, რომელიც იმ დროს ვორონეჟის ფრონტზე იმყოფებოდა. იგი მთავარსარდალს მოახსენებდა: „ჩვენი ჯარების შეტევაზე გადასვლა უახლოეს დღეებში, იმ მიზნით, რომ დავასწროთ მონინალმდეგეს, მიზანშეწონილად არ მიმაჩნია. აჯობებს, დავქანცოთ მონინალმდეგე ჩვენი მოსაგერიებელი ბრძოლებით, გავუნადგუროთ ტანკები, შემდეგ ახალი რეზერვები შემოვიყვანოთ და საერთო შეტევაზე გადასვლით საბოლოოდ გავანადგუროთ მონინალმდეგის ძირითადი დაჯგუფება“.

სტალინმა თავისი აზრი არ გამოთქვა, არამედ გასცა განკარგულება, რათა მთავარ ბანაკში მოენვიათ სპეციალური თათბირი ზაფხულის კამპანიის გეგმის განსახილველად.

მთავარ ბანაკში გამართულ თათბირზე, ვითარების საგულდაგულო ანალიზის შესაბამისად, ყველა დათანხმდა, რომ გერმანელ-ფაშისტთა ჯარების ზაფხულის შეტევის ყველაზე სავარაუდო მიზანი იქნება ცენტრალური და ვორონეჟის ფრონტების მთავარი ძალებისათვის ალყის შემორტყმა და მოსპობა კურსკის რკალზე.

საბოლოოდ გადაწყდა, რომ მთელი შეიარაღების ძირითადი ძალები თავმოყრილი ყოფილიყო

კურსკის რაიონში, იქ მოექანცათ მონინაალმდეგე მოსაგერიებელი ოპერაციებით, შემდეგ გადასულიყვნენ კონტრშეტევაზე და საბოლოოდ გაენადგურებინათ. მოულოდნელობის თავიდან ასაცილებლად საჭიროდ მიიჩნიეს ღრმა და მყარი დაცვა მთელ სტრატეგიულ ფრონტზე, განსაკუთრებით მძლავრი დაცვა — კურსკის მიმართულებით.

იმ შემთხვევაში თუ ჰიტლერული სარდლობა არ წამოიწყებდა შეტევას უახლოეს დროში და დიდი ხნით გადადებდა მას, გათვალისწინებული იყო სხვა ვარიანტი — საბჭოთა ჯარები არ უნდა დალოდებოდნენ მონინაალმდეგის დარტყმებს და ისე დაეწყათ აქტიური მოქმედება.

8

ათას ცხრაას ორმოცდაორი წლის დეკემბერი ძალიან ცივი აღმოჩნდა. ყინვა ძვალშიც კი ატანდა. გერმანელებმა როსტოვის ოლქის ერთ-ერთ სოფელში მოასწრეს კარგად გამაგრებულიყვნენ. ილიკო და მისი თანამებრძოლები, როგორც კი სადაზვერვო ოპერაციიდან დაბრუნდნენ, მაშინვე შტაბში გამოიძახეს. პატაკი თვითონ შტაბის უფროსმა ჩაიბარა:

— რა მდგომარეობაა?! — იკითხა გენერალმა.

სერჟანტი კატუგინი წესისამებრ წარსდგა გენერლის წინაშე და პატაკის ჩაბარების წესის ოფიციალური ფორმლობის შესრულებას სანამ დაიწყებდა, გენერალმა გააჩერა:

— არ არის საჭირო! თავისუფლად! საქმეზე გადადიო!

— ამხანაგო გენერალო! — დაიწყო სერჟანტმა, — ფაშისტები დიდი ძალებით არიან კონცენ-

საქართველოს ჟიურნალი

ტრირებულნი სოფელსა და მის შემოგარენში. აქვე ტანკები და ჯავშანტექნიკა. საბრძოლო იარაღით და ტყვია-ნამლით სავსეა სანყოფენი. ასე, რომ ჩვენი მსროლელი დივიზიის შესაძლებლობებით ვერაფერს გავხდებით თუ დამატებითი ძალა არ მოგვაშველეს. ჩემი აზრით, პირველ რიგში საჭიროა მძიმე არტილერია, რომელიც საფუძვლიანი დაბომბვის შემდეგ გზას გაუხსნის მსროლელთა პოლკს. თავდასხმისათვის კი ფეხოსან ჯარს ტანკები და ჯავშანტექნიკა დასჭირდება.

— ჯარისკაცების რაოდენობა?! — იკითხა გენერალმა.

— ძალიან ბევრი, თითქმის ყველგან ეგენი არიან. — მოკლედ უპასუხა კატუგინმა.

გენერალი წამოდგა და ოთახში გაიარ-გამოიარა, მერე მიბრუნდა მზვერავებისკენ და დაბალ ხმაზე წარმოთქვა:

— თქვენ თავისუფლები ხართ! დავალებებს თქვენი მეთაურებისგან მიიღებთ!

გენერალურ შტაბთან შეთანხმების შემდეგ გადაწყდა, რომ მძიმე არტილერიას, ტანკებსა და ჯავშანტექნიკას დანიშნულების ადგილზე გადაიყვანდნენ. ამ გადაადგილებას მინიმუმ ერთი კვირა დასჭირდებოდა. მანამდე კი დივიზია ადგილზე უნდა დარჩენილიყო და გერმანელების თავდასხმის შემთხვევაში მედგარი წინააღმდეგობა გაენია მტრისათვის და უკან არ უნდა დაეხია.

დივიზიის შტაბში გამოიძახეს სერჟანტი კატუგინი, თავის ოცეულთან ერთად და მისცეს საბრძოლო დავალება, რომ ღამით შესულიყვნენ სოფლის მისადგომებთან, ამოეთხარათ სანგრები ისეთ მდგომარეობაში, რომ შეხამებული ყოფილი-

ყო რელიეფთან და შეუმჩნეველი ყოფილიყო მტრისათვის. ამასთან, შტაბიდან გაეჭიმათ სატელეფონო ხაზი და ფაშისტების ყველა გადაადგილება მოეხსენებინათ მეთაურთა შემადგენლობისათვის. დავალება სახიფათო იყო და ამასთან ერთად დიდ შრომასა და ძალისხმევას მოითხოვდა.

ოცეული დავალების შესასრულებლად ღამე გავიდა. დილამდე სანგრების ამოთხრა და იქ გამაგრება უნდა მოესწროთ, წინააღმდეგ შემთხვევაში გერმანელები მათ გაანადგურებდნენ და ძირითად ნაწილებსაც გაუხსნიდნენ ცეცხლს. არც ისე ადვილი იყო გაყინული მიწის ამოთხრა, მაგრამ მეომრებმა შეუძლებელი შეძლეს და გათენებამდე მოაწყვეს სანგრები, რომელიც გარემოს ისე კარგად მიუსადაგეს, რომ მისი აღმოჩენა მტრისთვის თითქმის შეუძლებელი იქნებოდა. ყინვაში სანგრებში ჩასაფრება არ იყო ადვილი საქმე. ამიტომ ღამე იცვლებოდნენ ხოლმე მზვერავები. ისეთი ყინვა იყო, რომ პური იყინებოდა. მეომრები უბეში ჩაიდებდნენ ხოლმე გაყინულ პურს, ცოტა რომ გალღვებოდა მერე მიირთმევდნენ.

ახალი წელი ახლოვდებოდა. მეომრებს ოჯახებიდან ამანათები მოუვიდათ, მათ შორის ილიკოსაც გამოუგზავნა საყვარელმა დედიკომ ჩირი, ჩურჩხელები, არაყი, წინდები. დივიზიაში შემოსული ამანათები გახსნეს და ყველა ჯარისკაცზე გადაანაწილეს, რათა გულნატკენი არავინ დარჩენილიყო. ზოგიერთს ფაშისტებმა ოჯახი ამოუნყვიტეს, ასე, რომ მომკითხავიც კი არ ჰყავდა დარჩენილი. დედის გამოგზავნილმა ნობათმა ილიკომდე ვერ მიაღწია, სამაგიეროდ უზბეკეთში მოქსოვილი ხელთათმანები შეხვდა, რომელსაც

საწილსაა ვიანიაოქ

წარწერაც უზბეკური ჰქონდა. ილიკოს გაახსენდა, რომ მათ პოლკში მსახურობდა უზბეკი ახალგაზრდა, სახელად კადირა. ილიკომ მოძებნა კადირა და გალიმებულმა უთხრა:

— კადირა, მე შენ ახლა ისეთი რამე უნდა გაჩუქო, ნამდვილად გაგიხარდება.

კადირა გაოცდა და ცნობისმოყვარეობისაგან ადგილს ვერ პოულობდა. ილიკომ ჯიბიდან ხელთათმანები ამოიღო და გაუნოდა უზბეკს. კადირამ დახედა, წარწერაც წაიკითხა, გამარჯვებას უსურვებდნენ შორეული სამშობლოდან. აკოცა ხელთათმანებს, მერე დაყნოსა და გულში ჩაიკრა, მშობლიურმა სიტომ დაუარა გაყინულ სხეულში. გულისთქმები რომ დაიკმაყოფილა, მერე მოუბრუნდა ილიკოს და ჰკითხა:

— ილიუშა, საიდან შენ ეს ახალი უზბეკური ხელთათმანები?

— პოლკში ზურგიდან გამოგზავნილი ამანათებიდან დაგვირიგეს და მე შემხვდა.

— მერე შენ საჩუქარს მე რატომ მაძლევ?

— იმიტომ, რომ შენი მშობლიური მხარიდანაა და ვიცოდი, რომ გაგიხარდებოდა.

— არა, მე ამას ვერ ავიღებ, — არ ცხრებოდა კადირა, — ეს ხელთათმანები შენი ბედი ყოფილა და შენ უნდა ატარო.

დიდი განევ-გამონევის შემდეგ, ილიკომ ხელთათმანები კადირას მაინც დაუტოვა, მაგრამ არ შეერგო იმ უბედურს, ბრძოლის დროს გერმანელთა დაგებულ ნალმზე აფეთქდა.

მოხდა ის, რაც ხშირად ხდება ხოლმე ომის დროს, შეპირებული არტილერია და ჯავშანტექნიკა არ მოვიდა ერთი კვირის შემდეგ, როგორც

ეს დაგეგმილი იყო ზევიდან. ამასობაში გერმანელებმა შეისწავლეს საბჭოთა დივიზიის დისლოკაციის ადგილი და შეტევაზე გადავიდნენ. იანვრის ბოლომდე დივიზია თავს იცავდა. ცოცხალი ძალის დანაკარგი ძალიან დიდი იყო. ილიკო რამდენჯერმე სასწაულებრივ გადაურჩა სიკვდილს. ხშირად იტყოდა ხოლმე:

— ალბათ ჩემი დედოკო ევედრება ჩვენი სოფლის წმიდა გიორგის და ამიტომაც ვარ ცოცხალი.

როგორც იქნა იანვრის ბოლოს დივიზიას შევსება მოუვიდა. გამოჩნდა ახალი ტანკსანინაალმდეგო, გრძელლულიანი, ორმოცდახუთმილიმეტრიანი ზარბაზნები და მისი საზიდარები. თუ ადრე ცხენებით ათრევდნენ ზარბაზნებს, ახლა ეს უკვე საჭირო აღარ იყო. ჯარისკაცებს დაურიგეს ახალი „პეპეშები“. ასე, რომ დივიზია შეტევისთვის მზად იყო. ორი საათის განმავლობაში ბომბავდა მძიმე არტილერია სოფელს და მის შემოგარენს. ამის შემდეგ საბჭოთა ჯარის ნაწილები ისე შევიდნენ სოფელში, რომ მათთვის წინააღმდეგობა არავის გაუწევია. სოფელი საკმაოდ დიდი აღმოჩნდა, ერთმანეთში იყო აზელილი დანგრეული სახლები და დახოცილი გერმანელები.

ილიკო და მისი თანამებრძოლები სოფლის ცენტრამდეც არ იყვნენ მისულნი, რომ ბრძანება მოუვიდათ, დაძრულიყვნენ ქალაქ აზოვისკენ. ამ დავალებისთვის სამი მზვერავი გამოყვეს — რუსი როდიონოვი, აზერბაიჯანელი მაგარლამოვი და ილიკო გვიმრელი. ჯარისკაცები დანინაურდნენ. ცივი ქარი ქროდა და მზვერავებს ნამქერს თვალებში აყრიდა. სიარული ძალიან ჭირდა, არადა დავალების შესრულება გათენებამდე უნდა

მოესწროთ. რამდენიმე საათის სიარულის შემდეგ მზვერავებმა ქალაქის შესასვლელამდე მიაღწიეს და ჰოი, საოცრებაჲ!... ქარი ჩადგა, ხილვადობა გაუმჯობესდა. თუ აქამდე მზვერავები ათ-ოც მეტრში ხედავდნენ გზას, ახლა საკმაოდ შორს გაიხედეს და გერმანელი ტანკისტების ბრიგადის წინ აღმოჩნდნენ. სულ რაღაც ასი მეტრი აშორებდა მათ ერთმანეთისგან. ბიჭები, შენიღბვის მიზნით, მაშინვე თოვლში ჩანვნენ, მაგრამ უკვე გვიანი იყო. გარმანელები მანქანებიდან გადმოხტნენ, ავტომატები და ხელის ტყვიამფრქვევები მოიმარჯვეს და საბჭოთა მზვერავებს დამტვრეული რუსულით დაუყვირეს:

— თქვენს წინააღმდეგობას აზრი არა აქვს! ჩაგვბარდით და სიცოცხლეს შეგინარჩუნებთ!

— საბჭოთა მზვერავი ტყვედ არ ჩაბარდება! — იყვირა როდიონოვმა და სამივე მზვერავმა ავტომატებიდან გახსნა ცეცხლი, რითაც საომრად მომზადებული ფაშისტების პირველი რიგი მოცუელეს.

მზვერავები ცდილობდნენ შეერჩიათ პოზიციები წინააღმდეგობის გასანეგად, იმედოვნებდნენ, რომ დივიზიიდან დამხმარე ძალა წამოენეოდათ, მაგრამ ფაშისტების სიმრავლემ თავისი გაიტანა, როდიონოვი და მაგარლამოვი გმირულად დაეცნენ მტერთან ბრძოლაში. ამის შემხედვარე ილიკომ თავისდაუნებურად იყვირა:

— სამშობლოსათვის! სტალინისათვის!

უცებ, ყველაფერი, რაც ილიკოს ირგვლივ იყო, მის თვალწინ დატრიალდა, გონებაზე გერმანელების მიერ მასზე განხორციელებულმა ცემა-ტყეპამ მოიყვანა... თავბრუ ეხვეოდა, ყურთასმენა დაკარგული ჰქონდა. მარჯვენა მკლავში

მოხვედრილმა ტყვიამ მისი სხეული პარალიზებული გახადა... თვალეში სისხლი ჩამოსდიოდა ... ეს მისი სისხლი იყო, რომელიც გერმანელების მიერ ნატყორცნი ყუმბარის ანასხლეტით გახეთქილი შუბლიდან იღვრებოდა.

ნაცემი ილიკო გერმანელებმა თავიანთი შტაბის ეზოში მიაგდეს. გონზე რომ მოვიდა, გერმანელი ფერშალი უხვევდა შუბლს, ხოლო დაჭრილი მკლავი კისერზე მობმულ თოკზე ჰქონდა ჩამოკიდებული. როდესაც ფერშალი თავის საქმეს მორჩა, ილიკოს საჭმელი მოუტანეს. ეს გერმანელების ნესი იყო. ტყვეს ჯერ მოეფერებოდნენ, აჭმევდნენ, ასმევდნენ და მერე ინფორმაციის გაცემას მოსთხოვდნენ. თუ არ დაემორჩილებოდა მათ ნება-სურვილს — დახვრეტდნენ. ილიკომ, როგორც გამოცდილმა მზვერავმა, ეს ყველაფერი კარგად იცოდა. ისიც კარგად იცოდა, რომ ის ინფორმაციას არ გასცემდა და ამის გამო დახვრეტა არ ასცდებოდა. არც სიკვდილის ეშინოდა, რადგან იცოდა, რომ სამშობლოს თავისუფლებისათვის, სტალინისათვის მოკვდებოდა. მხოლოდ ერთ რამეს განიცდიდა, მისი დედიკო ვერ გადაიტანდა ილიკოს სიკვდილს. უცებ, თვალწინ თავისი სოფელი და დედა წარმოუდგა, დედა, რომელიც მუხლმოდრეკილი ევედრებოდა დედა ღვთისას, რათა მტრის კლანჭებისგან ეხსნა მისი შვილი. ილიკოს თვალზე ცრემლი მოადგა, მაგრამ მაშინვე დაქაჩა და დააბრიალა თვალეები, რომ გერმანელებს არ შეენიშნათ მისი სისუსტე. მამა წარმოუდგა თვალწინ, რომელიც თითქოს ეუბნებოდა, რომ შვილი ვაჟკაცად გაზარდა და ვაჟკაცურად უნდა შეხვედროდა სიკვდილს. „არა! — ფიქრობდა ილიკო, — მე არასოდეს

საქონლად ვიანიათოქ

ვულარატებ სამშობლოს და დიდ სტალინს, რჩეულ ქართველს, რომელმაც მთელ მსოფლიოს დაანახა ქართველი კაცის ხასიათი და მალე დაუმტკიცებს, რომ ის უძლეველია დედამიწის ზურგზე“.

ოთახში, სადაც ფაშისტებს ილიკო ჰყავდათ დატყვევებული, ერთი ოფიცერი და მასთან ერთად სამოქალაქო ტანსაცმელში გამონყობილი ახალგაზრდა კაცი შემოვიდნენ. „რადაც არ უნდა დამიჯდეს, — ფიქრობდა ილიკო, — პასუხს არ გაცემ არც ერთ კითხვაზე. როგორც უნდა მანამონ ვერაფერს მათქმევიინებენ. მოვიგონებ, ვითომ თავში დაჭრის გამო, არც მესმის და ვერც ვლაპარაკობ. მირტყან, რამდენიც უნდათ ამ სულძაღლებმა“.

სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმულმა ახალგაზრდა კაცმა ილიკოს თავზე მდგომ ჯარისკაცს ანიშნა წითელარმიელის თავი, რომელიც იატაკს დაშტერებოდა, გაესწორებინა, რათა ოფიცერსაც და თვითონ სამოქალაქო პირსაც, რომელიც თარჯიმანი აღმოჩნდა, თვალებში შეეხედათ ილიკოსთვის.

გერმანელმა ჯარისკაცმა თმებით მოქაჩა ილიკოს თავი და ფაშისტებმა დაინახეს რა მისი დასისხლიანებული თვალები, შეკრთნენ. ოფიცერმა გახედა თარჯიმანს და ანიშნა, დაეწყო დაკისრებული მოვალეობის შესრულება.

— რუსო მზვერავო! — რუსულად მიმართა თარჯიმანმა ილიკოს, — შენ იმ ხალხთან მოხვდი, რომლებმაც წითელი ჭირისაგან უნდა გაანთავისუფლონ თქვენი ქვეყანა. თუ ითანამშრომლებ ჩვენთან, ყველაფერი გექნება, ხოლო, როდესაც ჩვენ დავიპყრობთ რუსეთს — კარგ თანამდებობასაც მიიღებ!

ილიკო გაფართოვებული თვალებით შეჰყურებდა ამ ნაძირალა და სამშობლოს გამყიდველ არ-

სებას და სული ზიზლით ევსებოდა. შესაძლებლობა რომ ჰქონოდა, აქვე დაახრჩობდა, მაგრამ აქ ასე ჯიქურ მოქცევა არ შეიძლებოდა და ამიტომაც ილიკომ მარცხენა ხელის თითები ჯერ დაჭრილ შუბლზე მიიღო, მერე ყურზე, პირზე და უარის ნიშნად თავი გააქნია.

— ეს რა ყრუ-მუნჯია?! — იკითხა გაოცებულმა ოფიცერმა, — როგორ აიყვანეს არმიაში ყრუ-მუნჯი?! ეს ხომ წესების დარღვევაა. გამოდის, რომ რუსებს ცოცხალი ძალის პრობლემა აქვთ.

— ბატონო ოფიცერო, — წარმოთქვა თარჯიმანმა, რომელსაც ეტყობოდა, რომ მთლად რუსი არ იყო, — ამან მანიშნა, რომ შუბლში ხელყუმბარის ნასხლეტის მოხვედრის შემდეგ, აღარც ესმის და ვეღარც საუბრობს. არ ვიცი, ეს რამდენად მართალია, მაგრამ როგორც ჩანს, არაფრის თქმა არ სურს.

— ეე! შე ღორო რუსო! — იყვირა ოფიცერმა, — გაცემ თუ არა ჩვენს კითხვებს პასუხს?! თავს ნუ იკატუნებ!

ამის თქმა იყო და თვითონ ოფიცერმა გააარტყა ილიკოს სახეში მუშტი.

ილიკო სკამიდან გადავარდა, პირქვე დაემხო და ახლა ცხვირიდან წამოუვიდა სისხლი. ისევ დასვეს სკამზე და რამდენჯერმე გაუმეორეს ერთი და იგივე კითხვა. ილიკო გაუნძრევლად იჯდა სკამზე თავჩაქინდრული და თავისთვის გონებაში იმეორებდა ათასჯერ ნაფიქრს: „არაფერს გეტყვით, ძაღლიშვილებო!“

ილიკოს გასაგონად თარჯიმანმა რუსულად წარმოთქვა:

— ბატონო ოფიცერო, ეს რუსების მზვერავთა მეთაურია, არ ემორჩილება ვერმახტის კანონებს, ამიტომ უნდა დავხვრიტო!

თარჯიმანმა თვალი ილიკოსკენ გააპარა, აინტერესებდა მისმა წარმოთქმულმა სიტყვებმა თუ მოახდინა გავლენა ტყვეზე. ილიკო არც კი განძრეულა, ეს უკვე იმის ნიშანი იყო, რომ ის არაფერს ეტყოდა გერმანელებს, ამიტომ ოფიცერი მიბრუნდა კარისკენ და გამოიძახა მორიგე ჯარისკაცი, რომელსაც დაავალა გაეყვანათ გარეთ ტყვე და შტაბიდან მოშორებით დაეხვრიტათ.

ჯარისკაცმა ილიკო ხელის ერთი დარტყმით წამოაგდო სკამიდან, გაიყვანა გარეთ და თოვლში გადააგდო. მერე ჩექმები გახადა და ანიშნა, ამდგარიყო და წასულიყო წინ. ყინვამ ფეხშიშველ ილიკოს ჯერ ფეხები გაუთოშა და მერე შეგრძნებაც დააკარგინა. უკვე წონასწორობას კარგავდა. როგორმე უნდა მოეკრიბა ძალა და არ უნდა ნაქცეულიყო, რადგან გერმანელი მას აღარ წამოაყენებდა და შეიძლება იქვე დაეხვრიტა.

ილიკოს თვალებზე ბინდი გადაეკრა. ისევ დედა დაინახა, რომელიც ღვთისმშობელს ევედრებოდა შვილის გადარჩენას. თოვლის ჭრიალმა ფიქრებიდან გამოაფხიზლა ილიკო. გათოშლილი და გახევებული ფეხები თოვლზე დაბიჯების დროს ისეთ ხმას გამოსცემდნენ, თითქოს ვიღაც, სადღაც ახლოს უროს ურტყამდა რკინას. მან თვალები კარგად გაახილა და დაინახა მის წინ მომავალი მოხუცებული რუსი ქალი, რომელსაც ხელში დახეული „ბათინკები“ ეკავა. ილიკოს უნდოდა ენიშნებინა მოხუცისთვის, რომ გაცლოდა იქაურობას, თორემ მისი გამყოლი მოკლავდა მას.

მოხუცი ქალი ტირილით მიუახლოვდა ილიკოს და თავის ხელით ჩააცვა ფეხსაცმელები. ილიკოს „ნესის ამგები“ გერმანელიც იქვე იდგა, თუმცა ხმა არ ამოუღია, პირიქით, თითქოს მოხუცს უწონებდა კიდეც საქციელს. ილიკოს ფეხები გაუთბა და გზა განაგრძო. მალე ტყის პირს მიუახლოვდნენ. ილიკო ყოველ წამს ელოდა, რომ გერმანელი მისკენ გამოუშვებდა ავტომატის ჯერს და ამით დასრულდებოდა ყველაფერი, მაგრამ მოხდა პირიქით, ჯარისკაცმა ჰაერში ისროლა ტყვიები და ილიკოს კი ხელით ანიშნა, გაცლოდა იქაურობას.

ილიკო სულმოუთქმელად მიარღვევდა ტყეში გაუკვალავ თოვლს. ალაგ-ალაგ მიწაც „ეხმარებოდა“ სიარულში, რომელიც ხშირი ტყის გამო ნაკლებად დათოვლილი იყო. მომხდარით გაკვირვებული ფიქრობდა იმერელი ჭაბუკი: „რა წრე შეიკრა მის ირგვლივ? ვინ იყო ის მოხუცებული ქალი ფეხსაცმელები რომ ჩააცვა? ვინ იყო ის გერმანელი ჯარისკაცი, რომელიც ასე ადამიანურად მოექცა?... ვინ?... ვინ?... ვინ?... — ეკითხებოდა თავის თავს. ბოლოს, გონება აერია და სადღაც შორიდან ჩაესმა: „სამი დედა!... ილიკო!... სამი დედა!... დედა ღვთისა!... შენი დედიკო!... და დედამინააააა!... დედის ლოცვა მთებს დაძრავსსსსსსსსს!..“

შენყდა შორეული გამოძახილი. ილიკოს ირგვლივ თითქოს მთელი დედამინა დატრიალდა ნაიქცა და თოვლში ჩავარდნილმა საოცარი სითბო იგრძნო...

მიუხედავად საბჭოთა ჯარების მუდმივი შეტევებისა, გერმანელთა სარდლობა არ აპირებდა ჯარების გაყვანას დნებრის გაღმა, პირიქით ამზადებდა კონტრდარტყმას. კოტელნიკოვოსთან დამარცხებამ იგი აიძულა მხოლოდ დროებით ეთქვა უარი დიდი მასშტაბის აქტიურ მოქმედებაზე. ფაშისტები კვლავ ფიქრობდნენ რევანშზე სტალინგრადის გამო და იმედს არ კარგავდნენ დაებრუნებინათ სტრატეგიული ინიციატივა. მძიმე დამარცხებამ დონის ველებში, „ბ“ ჯგუფის არმიების განადგურებამ ვორონეჟთან აიძულებდა ჰიტლერელ მხედართმთავრებს საგანგებო ღონისძიებები განეხორციელებინათ.

რადგან არ ჰყავდა უახლოეს ზურგში რეზერვები, რომლებიც საკმარისი იქნებოდა დიდი მასშტაბის შეტევითი მოქმედებისთვის, გერმანელებმა სცადეს შეექმნათ დამკვრელური ძალები დასავლეთ ევროპიდან ჯარების გადმოყვანისა და გადაჯგუფების გზით. ამისთვის საჭირო იყო დრო. დროის მოსაგებად და დაპყრობილი ტერიტორიების შესანარჩუნებლად და კონტრშეტევისათვის ხელსაყრელი ზღუდეების შესაქმნელად გერმანელები გადავიდნენ დაცვაზე. ერთი სიტყვით, შეიქმნა „სამხრეთის“ არმიების დიდი დაჯგუფება, რომელიც ზურგიდან ისე იქნებოდა გამაგრებული, რომ საბჭოთა ჯარები მის რიგებს ვერ გაარღვევდნენ.

საბჭოთა მთავარსარდლობამ, გარდა იმისა, რომ ფრონტის ხაზის მომარაგება გააძლიერა ტყვია-წამლით, მოდერნიზებული იარაღით, ჯავშანტექნიკით და ცოცხალი ძალის მაქსიმალ-

ური მობილიზაციით, მიიღო გადანყვეტილება მტრის ზურგში და ძირითადად უკრაინის და ბელორუსიის ტერიტორიაზე პარტიზანული მოძრაობის გაფართოებისა და გაძლიერებისათვის. უკრაინის და ბელორუსიის უსიერ ტყვეებში პარტიზანთა სერიოზული დაჯგუფებები შეიქმნა, რომლებიც კოლოსალური მასშტაბის ზიანს აყენებდნენ ფაშისტებს. ასე, რომ დასავლეთ ევროპიდან გადმოსროლილი ემელონები ან გზაში ფეთქდებოდა, ან კიდევ დიდი დანაკარგებით ჩადიოდა დანიშნულების ადგილებამდე.

პარტიზანები მოდებულნი იყვნენ ყველგან, განსაკუთრებით ტყეებში. ისინი ჯგუფ-ჯგუფად მოძრაობდნენ, ყველგან ანადგურებდნენ ფაშისტების როგორც ცოცხალ ძალას, ასევე მატერიალურ-ტექნიკურ აღჭურვილობას.

პარტიზანული შენაერთის ერთ-ერთი გადაადგილებისას პარტიზანელმა მზვერავებმა თოვლზე პირქვე დაგდებული ადამიანი შენიშნეს. ფრთხილად მიუახლოვდნენ, თან მოსალოდნელი მახის თავიდან ასაცილებლად შემოგარენს ათვალაობდნენ. დარწმუნდნენ რა, რომ ირგვლივ ყველაფერი „სუფთა“ იყო, იარაღმომარჯვებულები თავზე დაადგნენ ნაქცეულს.

— ვინ ხარ?! — იყვირა ერთ-ერთმა პარტიზანმა.

თოვლში ჩავარდნილი ადამიანი არც კი განძრეულა. სწრაფად გადმოატრიალეს გონებადაკარგული უცნობი. ერთ-ერთმა პარტიზანმა მაშინვე გადაუხსნა ფარაჯა მკერდზე და ყური გულზე დაადო.

— ბიჭებო! მგონი ცოცხალია! — იყვირა პარტიზანმა, — ვუშველოთ დროულად, ჩვენთან უნდა იყოს.

— საიდან მიხვდი, რომ ჩვენინია? — ჰკითხა მეორე პარტიზანმა.

— ნანამებია, აშკარად ეტყობა, თან ჩვენი ფორმა აცვია.

— ვნახოთ. ბევრი შემოუგდიათ ჩვენთვის ჩვენს ფორმაში ჩაცმული და ვითომ ნანამები. ნავიყვანოთ და იქ მიხედავენ. — თქვა მესამე პარტიზანმა, რომელიც ისეთ შთაბეჭდილებას ტოვებდა თავისი ქცევებით და საუბრის ტონით, რომ დანარჩენი პარტიზანების უფროსი უნდა ყოფილიყო.

პარტიზანებმა ხელი მოჰკიდეს გონებადაკარგულ და ყინვისაგან გათოშილ ჯარისკაცს და პარტიზანთა შტაბის დროებითი ადგილსამყოფელისაკენ წაიყვანეს.

ცოცხალ-მკვდარი ჯარისკაცი ილიკო გვიმრელი გახლდათ.

რალაც დიდი მოვლენის მოლოდინში ტყეცკი მდუმარებას მოეცვა. ცოტა დათბა, რაც იმას მოასწავებდა, რომ მალე თოვა გაგრძელდებოდა.

ილიკო სახელდახელოდ გაკეთებულ მინურში შეიყვანეს და შინელგადაფარებულ მორებზე დაანვინეს. პარტიზანებმა ექიმს უხმეს, რომელიც მალევე მოვიდა და არც არაფერი უკითხავს, ისე დაადო ყელზე ორი თითი ილიკოს და იქვე მდგომ პარტიზანებს ბრძანების კილოთი გასძახა:

— რას უდგახართ! თბილი წყალი სასწრაფოდ!

ორი ახალგაზრდა მაშინვე გავიდა მინურიდან წყლის მოსატანად. ექიმმა ზურგს უკან კვლავ გასძახა:

— ჩემი ჩანთაც წამოიღეთ!

სანამ ახალგაზრდები წყალს და ჩანთას მოიტანდნენ, ექიმმა ილიკოს ფეხებზე შეყინული

საქონლად ვინაიანო?

„ბათინკები“ გახადა და კიდურებზე მასაჟის გაკეთება დაუნო. ამასობაში ახალგაზრდები დაბრუნდნენ, წყალი და ექიმის ჩანთა მოიტანეს. საჭირო პროცედურების ჩატარების შემდეგ, ილიკოს სხეულს ნელ-ნელა სითბო დაუბრუნდა და გამოღვიძება დაეტყო, ოდნავ აამოძრავა ბაგეები და ქართულად წარმოთქვა:

— წყალი ...

პარტიზანებმა ერთმანეთს შეხედეს, ვერ გაიგეს რა ენაზე წარმოთქვა სიტყვა და ხმამაღლა ჰკითხეს:

— რა თქვი?!

ილიკომ რუსული სიტყვების გაგონებაზე სახის ნაკვეთები აამოძრავა და თითქოს ღრმა ძილიდან გამოერკვაო, უცებ გაახილა ორივე თვალი, შეხედა მისკენ მომზირალ სახეებს, გაიღიმა და უკვე რუსულად წარმოთქვა:

— ჩვენები... წყალი...

პარტიზანებს გაეღიმათ, სამხედრო მათარა ბაგეებზე მიადეს, მერე ნელ-ნელა ასწიეს და დაალევინეს ილიკოს წყალი. გვიმრელი საბოლოოდ გამოფხიზლდა და გახარებულმა წამოიძახა:

— ბიჭებო! საიდან?! ვინ ხართ?!

წამოდგომა დააპირა, მაგრამ შუბლზე ჯერ კიდევ შეუხორცებელმა ჭრილობამ არ მისცა განძრვის საშუალება და ისევ ძილ-ბურანში „ჩაიძირა“, თითქოს შორიდან ჩაესმა:

— შენ თვითონ ვინ ხარ?! საიდან გაჩნდი ამ შუაგულ ტყეში?!

ამ შეძახილმა ილიკოს გონება დაუბრუნა, თვალები გაახილა და გარკვევით წარმოთქვა:

— ას ორმოცდამეთერთმეტე მსროლელი დივიზიის ხუთას ოთხმოცდამეერთე პოლკის მზვერავი ილია გვიმრელი!

— კავკასიელი ხარ?!

— კი. ქართველი.

— დღეს ჩვენი ბელადის გამო, ბევრი იბრალებს ქართველობას. — არ ეშვებოდა ილიკოს ერთ-ერთი პარტიზანი, რომელიც, როგორც ჩანდა დანარჩენების მეთაური უნდა ყოფილიყო.

— მე ნამდვილად ქართველი ვარ, — გაელიმა ილიკოს, — საბუთშიც ასე მიწერია.

— მერე სად არის ეგ საბუთი?! — არ ეშვებოდა პარტიზანი.

— საბუთები არ მაქვს, — უთხრა დამნუხრებულმა ილიკომ პარტიზანს, — გერმანელებმა წამართვეს, ტყვედ რომ ამიყვანეს.

— აი, აქედან უნდა დაგენყო, გვიმრელო, — თქვა მთელი სიმკაცრით პარტიზანმა, მერე მიუბრუნდა იქვე მდგომ, ზურგზე ავტომატგადაკიდებულ ახალგაზრდებს, რომლებიც, როგორც ჩანდა, მისი ხელქვეითები უნდა ყოფილიყვნენ და უბრძანა:

— აჭამეთ რამე! ჭრილობები დაუშუშავეთ და ცოტა რომ მომაგრდება, ჩემთან შემოიყვანეთ დაკითხვაზე!

— არის, მეთაურო! — სამხედრო წესისამებრ უპასუხეს ახალგაზრდებმა და მეთაურთან ერთად გარეთ გავიდნენ.

ექიმმა კი გააგრძელა თავისი საქმე და თან ილიკოს უთხრა:

— სჯობს თავიდანვე სიმართლე უთხრა, თორემ ესენი მაინც გაარკვევენ ყველაფერს და თუ

საქონლად ვიანაირად

მოლაღატი ხარ, ტყვია არ აგცდება და მეც ტყუილად ნუ მანვალებ.

ილიკოს ხასიათი ნაუხდა. არავითარი საბუთი მას არ გააჩნდა, არც არავინ იყო იქ, რომ მისი პიროვნება ეცნო და დაედასტურებინა ვინაობა. სიტყვას კი, როგორც რუსები იტყვიან: „საქმეში ვერ ჩააკერებ“.

საგონებელს მიეცა გვიმრელი.

სამ დღეში ილიკო ისე გამოჯანმრთელდა, რომ უკვე სიარულიც შეძლო. ცოტა ჭრილობები უშლიდა ხელს მოძრაობაში. მაგრამ მაინც შეძლო წამომდგარიყო თავისი დროებითი საწოლიდან და მიწურიდან გამოსულიყო.

გარეთ გადაუღებლად თოვდა, არემარე თეთრ საბურველში იყო გახვეული. თოვლის საფარი ერთ მეტრამდე აღწევდა. ასე, რომ შეიარაღებული დაჯგუფება, რომელიც პარტიზანებად გაიცნო ილიკომ, გადაადგილებას ვერ ახერხებდა, რაც ერთის მხრივ, კარგი იყო ილიკოს ბოლომდე გამოჯანმრთელებისთვის, ხოლო მეორეს მხრივ, საშიშროებას უქმნიდა პარტიზანებს, რომ შეიძლება ადვილად გამხდარიყვნენ გერმანელების სამიზნე.

თოვლმა ილიკოს მშობლიური სოფელი გვიმრათი გაახსენა. პატარა იმერული სოფელი, რომელიც აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს გამყოფ ქედზე მდებარეობს, უთოვლობას არ „უჩიოდა“. ის ყოველ ზამთარს, ლამაზი პატარძალივით, თეთრად შეიმოსებოდა ხოლმე და თითქმის მონყვეტილი იყო გარესამყაროს. სახლის სახურავების გადათოვლის და სამეზობლოში გზების განმენდის შემდეგ, სოფლელები ისხდნენ ხოლმე ბუხართან და ათასნაირი ამბების მოყო-

ლით ირთობდნენ თავს. არც პურ-ღვინოს იკლებდნენ. მიუხედავად სიდუხჭირისა, ღმერთს მადლობას სწირავდნენ ასეთი ყოფისათვის. სოფელში არსებულ წმიდა გიორგის სალოცავს, სადაც წირვა-ლოცვა ბოლშევიკებმა ოცდაათიანი წლების ბოლოს აკრძალეს, სანთელსა და შესაწირს არ აკლებდნენ. გვიმრათიდან გამოგზავნილ ბოლო წერილში, რომელიც ილიკომ ტყვედ ჩავარდნის წინ მიიღო, დედა შემდეგ სიტყვებს სწერდა: „შვილო, შენი თავი ჩვენი სოფლის წმიდა გიორგის შევავედრე და ეს თხოვნა რომ მეტარებინა თან, ნიშნად ამისა, ქვა ჩამოვიკიდე გულზე და მანამდე ვატარებ, სანამ შენ ცოცხალი არ დამიბრუნდები“. სიკვდილ-სიცოცხლის ზღვარზე უკვე მერამდენედ მდგარ ილიკოს ამ სიტყვების გახსენებაზე ცრემლი მოადგა თვალზე. შეეცოდა საყვარელი დედა, რომელსაც ილიკოს დაღუპვის შემთხვევაში, გულზე ჩამოკიდებული ქვა სიცოცხლის ბოლომდე უნდა ეტარებინა - „მოხუცებულობაში გაუჭირდება ჩემს დედიკოს ამ მძიმე ქვის ტარება, დაიტანჯება, ამიტომ ჩემი სიკვდილი არ შეიძლება...“, — ფიქრობდა ილიკო და როგორ უნდოდა სოფლიდან გამოგზავნილი ის წერილი, რომელსაც დედის სურნელი ასდიოდა და რომელიც გერმანელებმა წაართვეს, კიდევ ერთხელ წაეკითხა და გულში ჩაეკრა ...ცრემლდენამ კი დარდთან ერთად იმატა ...

— რა გატირებს?! — შემოესმა ზურგს უკან გამყინავი ხმა, - მიდი, მოემზადე, დაკითხვაზე გიბარებენ!

ილიკო უცებ გამოერკვა ფიქრებიდან, ხელები უკან დაიწყო და გაჰყვა პარტიზანს. უკან კი მეო-

რე პარტიზანი ამოუდგა, ასევე შეიარაღებული. სულ მალე ერთ-ერთ მინურში შევიდნენ, სადაც სახელდახელოდ გაკეთებულ მაგიდასთან ტყავის ქურქებში გამოწყობილი სამი ადამიანი იჯდა. ილიკო მათ წინ დასვეს და მოაყოლეს თითქმის მთელი ისტორია, რაც ომის დაწყებიდან გადახდა.

სამეულმა ერთმანეთს გადახედეს და გაელიმათ:

— ზუსტად იგივეს ჰყვება, რასაც ის. წადით შემოიყვანეთ!

რამდენიმე წუთში მინურში შემოიყვანეს სამხედრო შინელში გამოწყობილი ჯარისკაცი. მან როგორც კი დაინახა სკამზე მჯდომი გვიმრელი, გახარებულმა შესძახა:

— ილიუშა! ცოცხალი ხარ, ძმაო?!

ილიკომ იცნო სერჟანტი კატუგინი, სწაფად წამოდგა, რომ გადახვევოდა ფრონტელ მეგობარს, მაგრამ ჭრილობებმა თავისი გაიტანა და შეტორტმანდა. კატუგინმა ხელი შეაშველა მეგობარს და გულში ჩაიკრა.

პარტიზანები, როგორც ჩანს, კატუგინსაც არ ენდობოდნენ და ვინაიდან ორივეს დაკითხვამ ერთი და იგივე შედეგებამდე მიიყვანა ისინი, ილიკოც და კატუგინიც პარტიზანული დაჯგუფების სრულუფლებიანი წევრები გახდნენ. თუმცა ეს შენაერთი მალევე შეუერთდა საბჭოთა საჯარისო ნაწილებს და მონაწილეობდა აზოვის განთავისუფლებაში, ხარკოვის ალებაში, მძიმე ბრძოლა გადაიტანეს კურსკის რკალზე, რომელმაც საბოლოოდ ხერხემალში გადატეხა ფაშისტური გერმანია. ამის შემდეგ ილიკო, სხვა ჯარისკაცებთან ერთად, გადაყვანილი იქნა გვარდიის ორმოცდამეთორმეტე არმიის, ნოვოუკრაინის ორას მეცამეტე დივიზიის,

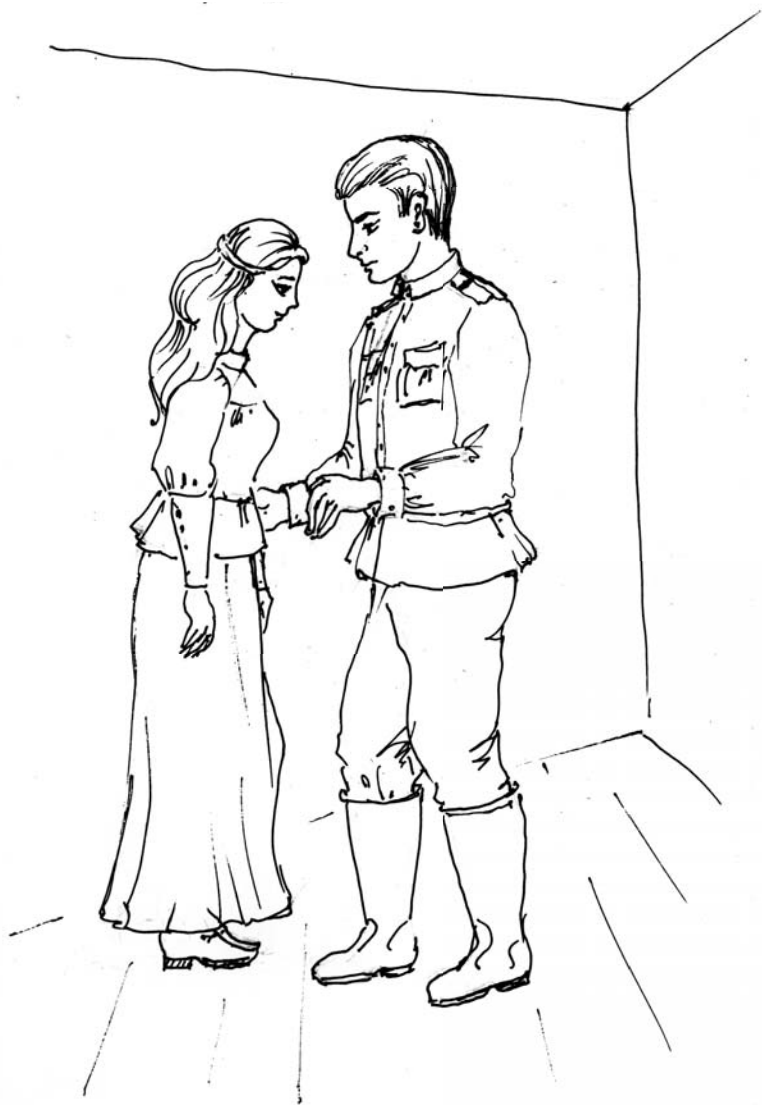
შვიდას ოთხმოცდამეცამეტე მსროლელი პოლკის მზვერავად. სამშობლოს წინაშე განეული დამსახურებისათვის დაჯილდოვდა მრავალი მედლით და მიენიჭა სერჟანტის წოდება.

კარტოფილის შესანახ ორმოში დამალულ და დაჭრილ ილიკოს ფიქრისთვის ბევრი დრო ჰქონდა და ამიტომაც კიდევ ერთხელ გადაავლო გონების თვალი განვლილ გზას. კიდევ ბევრ რაიმეს გაიხსენებდა, რომ არა სროლის ხმა. ტყვიების ზუზუნი და ხელყუმბარების აფეთქების ხმა უფრო და უფრო ინტენსიური ხდებოდა. „როგორც ჩანს, ჩვენები მოადგნენ სოფელს“ — გაუელვა გონებაში ილიკოს. თითქმის ორი საათის განმავლობაში გაგრძელდა ორმხრივი სროლა. ბოლოს, როგორც ყველაფერს დედამინის ზურგზე, აქვს დასასრული, ამჟამადაც შეწყდა სროლა და ილიკოს შორს „ურას“ შეძახილი შემოესმა. როგორც ჩანს, სოფელი წითელარმიელებმა აიღეს. სულ მალე ახლოდან შემოესმა რუსული საუბარი, რომელიც თანდათან უახლოვდებოდა ილიკოს ორმოს და როდესაც ნატალიამ ილიკოს გასაგონად დაიყვირა:

— ილიუმა გილოცავ!... ჩვენები მოვიდნენ!
ილიკომ ამოისუნთქა და პირჯვარი გადაინერა.

ჯარისკაცებმა ორმოს ფიცრები გადახადეს და ამოიყვანეს ილიკო. მეთაურმა ბრძანება გასცა, დაჭრილი სასწრაფოდ საველე ჰოსპიტალში გადაეყვანათ. ნასვლამდე ნატალიამ სახლში შეიყვანა ილიკო, ღუმელთან დასვა, ცხელი რძე მიართვა და თან მოკრძალებით უთხრა:

საქონლად ვიანიაოქ

— მაპატიე, ილიუმა, რომ ამ დღეში მყავდი. რა მექნა? სხვანაირად ვერ გადარჩებოდი.

— რას ამბობ, ნატაშა, რომ არა შენ, ვალია და ვალია, დღეს მე ცოცხალი აღარ ვიქნებოდი. ამ სიკეთეს არ დავივიწყებ სიცოცხლის ბოლომდე.

ილიკომ რძე მოხვრიპა და გააგრძელა საუბარი:

— მიჭირს თქვენთან განშორება ...

— ჩვენც, ილიუმა ... სამივეს ძალიან შეგვიყვარდი.

ილიკომ შეხედა ნატალიას, ახლა უკვე მამაკაცური თვალით. მომხიბვლელი ქალი იყო ნატალია, გაშლილი ქერა თმებით და ცისფერი თვალებით, რომელიც თოვლივით თეთრ სახეზე ზღვის ტალღებით მოუსვენრად ციმციმებდნენ. ოცდაათი წლისაც არ იქნებოდა ნატალია და მიუხედავად ასეთი ქალური სიკაშკაშისა და მუდამ მომღიმარი სახისა, კარგად თუ დააკვირდებოდი, მისი თვალებიდან სევდა გამოსჭვიოდა, სევდა, რომელიც წარსულს მომავალთან აკავშირებდა, განცდების კორიანტელი ტრიალებდა მის თავზე და არ იცოდა, როგორ უნდა ეცხოვრა. ძლიერი მამაკაცი სჭირდებოდა გვერდით, რომელიც ოჯახის ფორმირებასა და შვილების აღზრდაში ამოუდგებოდა მხარში. მისი ნება რომ ყოფილიყო, ილიკოს არ გაუშვებდა აქედან, მაგრამ ეს ილიკოს თანხმობის შემთხვევაშიც შეუძლებელი იყო.

ილიკომ თითქოს ნაიკითხა მისი ფიქრები, ნატალიას ლამაზ თმებზე გადაუსვა ხელი და უთხრა:

— ნატაშა, როცა იქნება მეც მოვიყვან ცოლს. მინდა, რომ შენნაირი ქალი შემხვდეს, ლამაზი, პატიოსანი, ოჯახის ერთგული და შვილების კარგად აღმზრდელი დედა.

საქონლად ვინაირად

— მერე თქვენ, კავკასიელებს, შვილებიანი ქალები რომ არ მოგყავთ ცოლად? — ღიმილით შეაპარა კითხვა ნატაშამ ილიკოს.

— შენნაირები მომწონს... ეეჰ!... რომ არა ომი...

— ილიკოს სიტყვა სანიტრებმა შეაწყვეტინეს:

— ამხანაგო ჯარისკაცო! სასწრაფოდ საკაცეზე და გავდივართ!

როდესაც ილიკო სანიტრებს საკაცით ეზოდან გაჰყავდათ, დედა-შვილები ნატალია, გალია და ვალია ცრემლმორეულნი ემშვიდობებოდნენ და ფაშისტებზე გამარჯვებას უსურვებდნენ.

ჰოსპიტალში ილიკოს გამოჯანმრთელების პროცესი კარგად მიდიოდა. ორი კვირის შემდეგ, თითქმის უკვე მწყობრში იყო და თვითონაც ითხოვდა ფრონტზე სასწრაფოდ დაბრუნებას, მაგრამ ექიმებმა გადაწყვიტეს, არ გაერისკათ და ორი კვირით კიდევ დატოვეს მეთვალყურეობის ქვეშ. ილიკოს ასე უსაქმოდ ყოფნა არ შეეძლო და ამიტომ გადაწყვიტა წერილი მიენერა დედისთვის. მართალია, ფრონტიდან უგზავნიდა ხოლმე წერილებს, მაგრამ უკვე რამდენიმე თვე იყო, რაც არ გაეგზავნა საქართველოში წერილი.. იცოდა, დედა ინერვიულებდა და იტირებდა. ილიკოს თვალწინ დაუდგა ცრემლმორეული დედა. სასწრაფოდ გამოერკვა, მედდას ქალაღი და ფანქარი მოატანინა და შეუდგა წერილის წერას:

„საყვარელო ჩემო დედიკო.

მოგესალმები უკრაინიდან, სადაც ჩვენი ძლევამოსილი წითელი არმია, დიდი ბელადის იოსებ სტალინის მეთაურობით, სასტიკად უსწორდება გერმანელ ფაშისტებს, რომლებმაც ბევრი უდანაშაულო, მშვიდობიანი საბჭოთა ადამიანის სი-

ცოცხლე შეინირეს. გიხაროდეს, ჩემო დედიკო! შენი ილიკო წინა ხაზზე იბრძვის და ბევრ ფაშისტს მოუსწრაფა სიცოცხლე. ასე, რომ მე კარგად ვარ, ჯანმრთელად და წმიდა გიორგის მფარველობით და შენი ლოცვებით ტყვია არ მეკარება. ყველა მენატრებით, ყველა მინდა გულში ჩაგიხუტოთ, მენატრება შენი კეცზე დაკრული ჭადი და ჩვენი ძროხის — ბროლას ნანველი რძიდან ამოყვანილი ჭყინტი ყველი. ჩვენი ქვაკიბე და მდინარე უხადა და ხევა მენატრება, ჩვენი წყაროს წყლების გემო გამასინჯა ნეტა ახლა. დედიკო, გეფიცები! არ დავანებებთ ჩვენ სამოთხე-სამშობლოს მტერს! ვიბრძოლებთ სისხლის უკანასკნელ წვეთამდე. მოკითხვები გადაეცი ყველას! ჩვენ მალე დავბრუნდებით!

გკოცნი, ჩემო საყვარელო დედიკო, შენი ილიკო, რომელიც დღეს 22 წლის გახდა“.

რამდენიმე დღის შემდეგ, ილიკოს დაჟინებული თხოვნით, იგი განერეს ჰოსპიტალიდან და დააბრუნეს თავის ნაწილში. ფაშისტებთან სისხლისმღვრელი ბრძოლები გრძელდებოდა ყველა ფრონტზე. ილიკოს დივიზიამ უკრაინის ტერიტორიიდან მოლდავეთში გადაინაცვლა და ახლა იქიდან დაიწყეს ფაშისტების გარეკვა.

ფრონტის ორივე მხარეს უამრავი ადამიანი იხოცებოდა...

...სისხლით ვერ ძღებოდა ომის ღმერთი...

საქართველოში
გადასწავლილია

ათას ცხრაას ორმოცდახუთი წლის დადგომამდე, როცა შუალამემდე რამდენიმე საათი იყო დარჩენილი, სტალინმა პოლიტბიუროს წევრები და მოსკოვში ფრონტიდან დროებით ჩამოსული მაღალჩინოსნები კუნცევის აგარაკზე დაპატიჟა.

რამდენიმე წუთიღა აკლდა ოცდაოთხ საათს, როცა პოლიტბიუროს ყველა წევრი და მათთან ერთად რამდენიმე სახალხო კომისარი გამოცხადდნენ აგარაკზე. არავინ იცოდა, რისთვის დაიბარა ისინი ბელადმა. სტუმრებმა, როდესაც გაშლილი სუფრა დაინახეს, მიხვდნენ, რომ სტალინმა ისინი ახალი წლის შესახვედრად მიიწვია. სუფრასთან იჯდა ოცდახუთი მამაკაცი და ერთადერთი ქალი, იქვე მყოფი იტალიის კომუნისტური პარტიის გენერალური მდივნის — პალმირო ტოლიატის მეუღლე.

სტალინმა თავისი ჩვეული ადგილი დაიკავა სუფრის თავში. ხელმარჯვნივ, როგორც ყოველთვის, წყლით სავსე გრაფინი ედგა. როგორც კი დარეკა საათმა და თანამეინახეებს ახალი წლის მოსვლა აუწყა, მთავარსარდალმა მოკლე სიტყვა წარმოთქვა საბჭოთა ხალხის პატივსაცემად, ხალხისა, რომელმაც ყოველი ღონე იხმარა ჰიტლერული არმიის შესამუსრავად და მოაახლოვა საბჭოთა კავშირის გამარჯვების საათი. მან გამარჯვება უსურვა საბჭოთა შეიარაღებულ ძალებს და ყველას მიულოცა ახალი წელი.

სტუმრებმა, რომლებიც ომის მძიმე წლების გამო, გადაჩვეულნი იყვნენ წვეულებებს, მოილხი-

ნეს და ასე ღამის სამი საათი იქნებოდა, რომ დაიშალნენ.

სტალინმა ამ საახალწლო წვეულებით, ყველა იქ დამსწრეთ და არა მარტო მათ, აგრძნობინა, რომ შორს აღარ იყო ომის დასასრული, რომ უახლოეს ხანში ახალი გრანდიოზული შეტევა დაიწყებოდა და წითელ არმიას წინ ჯერ კიდევ არა ერთი მძიმე ბრძოლა ელოდა.

რამდენიმე დღის შემდეგ უმაღლესმა მთავარსარდალმა განსაზღვრა, რომ ჯარებს, რომლებსაც უნდა აეღოთ გერმანიის დედაქალაქი ბერლინი, სათავეში ჩაუდგებოდა მისი პირველი მოადგილე — საბჭოთა კავშირის მარშალი გიორგი ჟუკოვი.

ამრიგად, ნავარაუდები იყო წლის დასაწყისი თავიდანვე აღენიშნათ, ბერლინის სტრატეგიული მიმართულებით, რამდენიმე ფრონტის ერთდროული მძლავრი დარტყმებით. ამით საბჭოთა ჯარებს უნდა გაერღვიათ და დაენანევრებინათ მონინალდების ფრონტი, დაერღვიათ მისი კომუნიკაციები და კავშირგაბმულობა, მოეშალათ იქ განლაგებული მტრის დაჯგუფებათა თანამოქმედება და თავიდანვე მოესპოთ მათი ძირითადი ძალები. ამით იქმნებოდა ხელშემწყობი პირობები ომის დასამთავრებლად. მანამდე კი შეძლებისდაგვარად, ფრონტებზე მოქმედი სიტუაციიდან გამომდინარე, მოეხდინათ დივიზიების მორიგეობით დასვენება, რადგან გენერალურ ბრძოლებამდე ჯარისკაცები სრულ მზადყოფნაში ყოფილიყვნენ.

საქართველოს
გაზაფხული

იძულებითმა შესვენებამ ილიკოს დივიზიას პოლონეთში მოუწია. მართალია იანვარი იყო და ციოდა, მაგრამ დასვენებას, დანაყრებას და გამოძინებას მაინც არაფერი სჯობდა. შინელში გახვეული ჯარისკაცები ნამონოლილები იყვნენ სახელდახელოდ მონყობილ სანოლებზე და განვლილ ბრძოლებს იხსენებდნენ. მოსაგონარი ბევრი ჰქონდათ, უფრო მეტი ტრაგიკული, თუმცა იყო გასახსენებლად სასიამოვნო მომენტებიც. მეთაურმა გრიგორი შაპკინმა ილიკოსკენ გაიხედა და ღიმილით უთხრა:

— ილიუშა! აბა, ერთი ის ამბავი მოგიყვები, მოლდავეთში როგორ მოიპარე მწიფე მსხალი.

დივიზიაში შაპკინის გარდა ეს ამბავი არავინ იცოდა, რადგან ექვს თვეში დივიზია თითქმის სულ ახალმოსულებით შეივსო. ამიტომ ჯარისკაცებმა ილიკოს შეხედეს და ყველას ერთი კითხვა უტრიალებდა თავში — „ამ გაგანია ომის დროს მსხლის მოპარვა?“

— აბა, აბა, ილიუშა, ერთი კარგად გაგვამხიარულე! — აყაყანდნენ ჯარისკაცები.

ილიკოს ღიმილი მოეფინა სახეზე, შაპკინს შეხედა, თითქოს ეუბნებოდა: „რა დროს მაგის გახსენება იყო“, მაგრამ ირგვლივ ჯარისკაცების მომღიმარ და ცნობისმოყვარე სახეებს რომ შეხედა, სხვა რა გზა ჰქონდა და დაიწყო:

— ათას ცხრაას ორმოცდაოთხში ჩვენი დივიზია, ორმოცდახუთ მილიმეტრიანი ტანკსანი-ნაალმდეგო ზარბაზნებით მოლდავეთში, მდინარე პრუტის ნაპირზე, ტყის პირას, ბუჩქნარიან ად-

გილზე იყო განლაგებული. წინ, ახლადგათხრილ სანგრებში, ფეხოსანი იმყოფებოდა სრულ მზადყოფნაში. მდინარის მეორე მხარეს, მაღლობზე, ათ-თორმეტ სახლიან დასახლებულ პუნქტში გერმანელები იყვნენ გამაგრებულნი. მე, როგორც მზვერავი, დროგამოშვებით დურბინდით ვათვალიერებდი მტრის პოზიციებს. ერთ კარგ მზიან დღეს, მორიგი დაზვერვის დროს შევამჩნიე სამი გერმანელი, რომლებმაც მაღლობზე განლაგებული პოზიციებიდან დაბლა ჩამოირბინეს. რა თქმა უნდა, მივაღვენე თვალი. ისინი ნეიტრალურ ზონაში ჩამოვიდნენ და რამდენიმე საათის შემდეგ, გავსებული ზურგჩანთებით ისევ უკან ავიდნენ. თავიდან ვერ ვხვდებოდი, რატომ მოდიოდნენ გერმანელები დაბლა, თუმცა მალევე მივხვდი, რომ ისევე, როგორც საქართველო, მოლდავეთიც ხილის და ყურძნის ქვეყანაა და გერმანელები დაბლობში მდინარის პირას გაშენებული ბალებიდან ან მსხალს, ან ქლიავს ეზიდებოდნენ, რადგან აგვისტოში ყურძენი და ვაშლი შემოსული არ იქნებოდა. ჩვენში ასე იციან თქმა — „წერამ აიტანაო“ და გადავწყვიტე, მეც ნავსულიყავი ხილის მოსატანად, რადგან, როგორც კავკასიელს, ხილი ძალიან მიყვარს. მოქმედების ჩემეული გეგმაც შევადგინე და მინდოდა კომბატისთვის (ბატალიონის მეთაური - ი.ს.) გამეძხილა, მაგრამ ვერ გავბედე, შემეშინდა, უარი არ თქვას-მეთქი და ისევ ჩემს მეთაურს, გალიმ ტიმურბულატოვს მივაკითხე. გავანდე ჩემი გულის ნადები. გალიმი დაფიქრდა... თვითონ ტაშკენტელი იყო და, როგორც ჩანს, მასაც უყვარდა ხილი, გაეცინა და კეთილშობილურად დამტუქსა: „ოჰ, ეს ეშმაკი ქართველები. უსაქმოდ გაჩერება

საქართველოში
გერმანელები

არ გიყვართ, არა?! იცოდე, შენ კარგი ბიჭი ხარ და გერმანელებს ტყვედ არ ჩაუვარდე!“ გამიხარდა, თანხმობა რომ მითხრა და გავხალისდი: „ჩაუვარდეები და ისევ გამოვიქცევი, როგორც ადრე!“

დილით ადრე, როგორც კი ირიჟრაჟა, ავიღე ცარიელი ზურგჩანთა, წინა ხაზზე ჩვენი ბიჭები გავაფრთხილე, რომ სოფელში მივდივარ და იქიდან რომ მოვბრუნდები, სხვებში არ შეგეშალოთ და არ მესროლოთ-მეთქი.. გზიდან გადავედი და სოფელს მაღალი ბალახით დაფარული ველის გავლით მივუახლოვდი. პირველივე შემხვედრ ღობეზე გადავხტი და გერმანელი გუშაგის მოძრავ სათვალთვალ პროჟექტორს დიდი ხის უკან ამოფარებით დავემალე. პროჟექტორის შუქზე ხის ძირას იმდენი ჩამოყრილი მსხალი დავინახე, რომ სულ დამავიწყდა ომი და ფაშისტები. ერთ ცალ მსხალს ზურგჩანთაში რომ ვაგდებდი, ერთს, მსხალს მონატრებული, უცბად ვჭამდი. არ გაჭრა ბაბუაჩემის ნათქვამმა: „დილის მსხალი, გულის დარდიო“. ეტყობა ეს ქართულ მსხალზე ჰქონდა ჩვენს წინაპარს ნათქვამი.

ზურგჩანთა კი გავავსე, მაგრამ წამოსვლა არ ვიჩქარე, დაველოდე მზის ამოსვლას, რადგან მზე პირდაპირ გერმანელთა საგუშაგოს მიანათებდა სხივებს და გუშაგების ყურადღებას შედარებით მოადუნებდა. ისე აგიხდათ ყველაფერი, როგორც ჩემმა ჩანაფიქრმა გაამართლა. მოვიგდე ზურგჩანთა მხრებზე და სწრაფი ნაბიჯით წამოვედი ნაწილისკენ. მაინც შემნიშნეს და სეტყვასავით დამაყარეს ტყვიები. კიდევ კარგი კარგა, შორს ვიყავი საგუშაგოდან, მაგრამ სიჩქარეში ზურგჩანთას თავი მოეხსნა და მსხალი მიწაზე დაიყარა. ვაი, შენს ილი-

უმას! არ გინდა ახლა ამ ორომტრიალში აკრიფო ძლივს სამშვიდობოზე გამოტანილი ხილი?! მაინც მოვახერხე და სულ ბოლომდე ავკრიფე ეს მართლა ჭირნახული მოსავალი. წინა ხაზის ბიჭებს გამოვუარე და ყველას ხუთ-ხუთი ცალი დავურიგე, არც მეტი, არც ნაკლები. დანარჩენი, რაც მომრჩა, ჩემს ამხანაგებს დავურიგე. აი, ასე მოვიპარე მსხალი გერმანელების ცხვირწინ.

ჯარისკაცებმა ილიკოს ნაამბობზე კარგად იხალისეს და შეაქეს:

— მართლა მზვერავი ყოფილხარ, ილიუშა!

ილიკოს გაეცინა და უპასუხა:

— გერმანელებს ვიპარავ მათივე ოკუპირებული ტერიტორიიდან და ნეიტრალური ზონიდან მსხალს ვერ მოვიპარავდი?

— ილიუშა, მსხლის ამბავი კარგია, მაგრამ გერმანელებს რა უქენით? მდინარის გაღმა დიდხანს იყვნენ გამაგრებულები? — იკითხა ერთ-ერთმა ჯარისკაცმა, რომელიც იქვე ჩაცუცქულიყო და იარაღს წმენდდა.

ილიკომ მცირე დუმილის შემდეგ გააგრძელა თხრობა:

— ცამეტ აგვისტოს შეგვატყობინეს, რომ როგორც კი მძიმე არტილერია, რომელიც ჩვენგან შორს იდგა, დაიწყებდა ფაშისტების პოზიციების დაბომბვას, ჩვენ უკვე მოქმედება უნდა დაგვეწყო. დაბომბვის დაწყებიდან ოთხი საათის შემდეგ დავინყეთ მდინარე პრუტზე გადასვლა. სოფელში რომ შევედით ცოცხალი გერმანელი არ გვინახავს. არტილერიას ამოეფუჟა დიდი ნაწილი, ხოლო ვინც ცოცხალი გადარჩა — გაქცეულა. მოსახლეობა კი სამალავებიდან გამოვიდა და სიხარულით გვეგე-

ბებოდა, მადლობას გვიხდოდა და გულში გვიხუტებდა. შემდეგ გავვით რუმინეთის ტერიტორიაზე, ალყაში მოვაქციეთ გერმანელების მთელი დივიზია. ტყვედ არ გვინებდებოდნენ, ამიტომ დავინწყეთ მათი განადგურება. ბოლოს, იკადრეს, ასწიეს ხელები და ჩაგვბარდნენ. მათ იტალიელებიც მოჰყვნენ შეძახილებით: „იტალიანო! ნე სტრელიაი“ (იტალიელები ვართ! არ ისროლო! - ი. ს.).

ჯარისკაცები, რომელთა უმრავლესობა ახალი განვეულები იყვნენ ომში, გულისყურით უსმენდნენ ახალგაზრდა, მაგრამ უკვე გამოცდილ მეომარს — ამხანაგ ილია გვიმრელს. ისინი ხომ გენერალური ბრძოლისთვის ემზადებოდნენ. ჰიტლერი და მისი ხროვა, რომელმაც მილიონობით ადამიანი დახოცა და გააუბედურა, თავისივე ბუნაგში უნდა გაეგუდათ. მეომრებისათვის ახლა ილიკოსნაირი ადამიანებისაგან გამხნელება და საბრძოლო ჟინის გაღვივება საუკეთესო „წამალი“ იყო. ეს კარგად იცოდა მისმა მეთაურმა, გრიშა შაპკინმა და ამიტომაც ილიკოს უთხრა:

— ილიუშა, ამ ბიჭებს მსხლის მოპარვის ამბავი რომ მოუყევი, გერმანელების მოპარვის ამბავიც მოუყევი, უფრო საინტერესო იქნება მათთვის.

ილიკოს გაეღიმა, თუმცა ეს ღიმილი მის თვალებს არ შეხებია. ისინი ისევ ისე ცივად უმზერდნენ ყველას და ყველაფერს, როგორც ნებისმიერი საბრძოლო დავალების შესრულების დროს. ომმა ბევრი რამ შეცვალა ადამიანებში, ისინი ისეთი მხიარულნი და ბედნიერნი აღარ იყვნენ, როგორც ომამდე. მაგრამ ახალგაზრდა მეომრების წინ მჯდომი ილიკო სხვანაირად ფიქრობდა. მათი გამხნელება ბრძოლის წინ აუცილებელი და საჭ-

ირო იყო, რათა მათ თავის წინამორბედზე მეტი გმირობა ჩაედინათ სამშობლოს გადასარჩენად. ამიტომაც ილიკომ სიამოვნებით მიიღო მეთაურის შემოთავაზება და გააგრძელა საუბარი უკვე ისტორიად ქცეული ბრძოლების შესახებ:

— ეს იყო ბელგოროდის მიმართულებით გაჩაღებული ბრძოლების დროს. ნაძვნარის ტყეში, სადაც განლაგებული იყო ჩვენი ნაწილი, გვიან ღამით, კარგად დაღლილები მივედით. ნაძვის ძირებში ნაძვის ტოტები გავფინეთ და დავენეით. საათში ერთხელ გუშაგებს ვცვლიდით, ქარმა და სიცივემ ძილი გაგვიკრთო, მაგრამ დილით ცოტა მომაგრებულები მაინც გავედით იერიშზე. ჩვენმა არტილერიამ დიდი ზიანი მიაყენა მტერს. გერმანელებს იმ დღეს დავატოვებინეთ რკინიგზა, ვაგზალი და სხვა სტრატეგიული ობიექტები. მათ რამდენიმე კილომეტრით დაინიეს უკან და ერთ-ერთ მალლობზე გამაგრდნენ. ჩვენი ნაწილი დაბლა მოექცა. შტაბში გადაწყდა, რომ დავლოდებოდით არტილერიას და მერე დაგვენყო იერიში. მზვერავები კი ჩვენს საქმეს ვაკეთებდით და ყოველ ღამე ვაკვირდებოდით მოწინააღმდეგეს. მალე, მეთაურის ბრძანებით, მზვერავთა ექვსკაციანი რაზმი გავედით დავალებაზე. ჩვენი ამოცანა იყო წავსულიყავით გერმანელთა პოზიციებზე და დაგვედგინა, რა ძალას ფლობდა მოწინააღმდეგე, სად იყო განლაგებული საცეცხლე ნერტილები, ტექნიკა, დამცავი ზღუდეები და ასე შემდეგ. ძლიერი ქარი ქროდა. გვიჭირდა სიარული, თუმცა მეორე მხრივ კარგი იყო, რადგან ქარბუქით ბუნებრივად ვიყავით შენიღბულები. მართლაც, კარგად შევედით, განსაკუთრებული სიფრთხილით გავიარეთ ის მალ-

საქონლად ვიანაირად

ლობი, რომელიც მონინალმდეგის სტრატეგიულ ადგილს წარმოადგენდა, მთელი მათი ძალები აქ იყო კონცენტრირებული. შემდეგ დაბლა ჩავედით, სადაც სოფელი მდებარეობდა, სახელი არ მახსოვს. სამ-სამ კაციან ჯგუფებად დავიყავით და ქუჩის ორივე მხარეს დავინწყეთ სახლების დათვალიერება იმ იმედით, რომ ვინმეს ავიყვანდით. მეორე ჯგუფმა მიაგნო ასეთ სახლს, სადაც გერმანელი ოფიცრები ღრეობდნენ. მაშინვე გავინანილეთ ფუნქციები, ვინ უნდა შევსულიყავით შიგნით, ვის გუშაგი „მოეხსნა“ და ვინ ვისი სამიზნე უნდა ყოფილიყო. ამასთან, გათენებამდე უნდა მოგვესწრო ფრონტის გამყოფ ხაზზე გადასვლა. გერმანელები ღამე სპეციალურ რაკეტებს ისროდნენ, რომელიც არემარეს ანათებდა. აქაც უნდა გვევაჟკაცა და დავმალულიყავით, წინააღმდეგ შემთხვევაში ჩვენ აგვიყვანდნენ.

ოპერაცია დავინწყეთ. ერთმა დანით გუშაგი „მოხსნა“, ორნი შიგნით შევიდნენ, სამნი კი გარეთ დავდექით. ოთხი გერმანელი ოფიცრიდან სამი ადგილზე მოკლეს, ხოლო ერთი ხელებშეკრული და პირში ნაჭერჩაჩრილი გამოიყვანეს გარეთ, თავისივე კისერზე ჩამოკიდებული ავტომატით. როგორც კი ფრონტის გამყოფ ხაზს მივუახლოვდით, გერმანელი ოფიცერი დაეცა და თავი თოვლში ჩაყო. იმდენად მსუქანი იყო, რომ ბიჭებს გაუჭირდათ მისი აწევა, როგორც ჩანს, გამოფხიზლდა და თვითონაც წინააღმდეგობას უწევდა. ბოლოს, დანა ფერდზე მივაჭირეთ და ცოტა ვუჩხვლიტეთ კიდეც. სიკვდილის შიშმა თავისი ქნა და გამოგყვავა. რადგან გაქცევის ყველანაირი მცდელობა ჩაეშალა, უკვე თვითონაც გვეხმარებოდა, გერ-

მანელებს მალე გავცლოდით და სამშვიდობოზე გავსულიყავით. როგორც იქნა მივაღწიეთ ნაწილამდე და მოენე შტაბში წარვედგინეთ მეთაურებს. დავალების ასე სწრაფად და ოპერატიულად შესრულების გამო, ნაწილის მეთაურმა — შახოვმა მადლობა გამოგვიცხადა.

— ორმოცდაოთხში, — საუბარი გააგრძელა ილიკომ, — კიევის მიმართულებით შევასრულეთ კიდევ ერთი რთული ოპერაცია. კიევთან ახლოს, იმ მიდამოების სახელი აღარ მახსოვს, გაშლილი ადგილია პატარა მდინარეებით, გაუვალი ქალებით და მაღალჩალიანი ჭანჭყობებით. ნოემბრის ბოლო დღეები იდგა, ძალიან ციოდა. მე და ჩემი როსტოველი ამხანაგი, ვოვკა სოროკინი ოპერაციაზე ღამე გავედით. ჩალების გავლით მეორე ნაპირს მივადექით. ასი მეტრი არ გვქონდა გავლილი, ვოვკამ ნიშანი მომცა, რომ ახლოს მივსულიყავი. მისვლისთანავე ხელში გერმანელების სატელეფონო ხაზი მომცა. გავყევით ამ ხაზს და მოხერხებულ ადგილას ჩავსაფრდით, სადაც შეიძლებოდა მტრის მეკავშირეების გამოტყუება. მოვსინჯეთ ის ადგილი, მოვენწყვეთ და ხაზი გადავჭერით. რამდენიმე საათი ველოდეთ, მაგრამ არავინ გამოჩნდა. უსაფრთხოების მიზნით, აუცილებელი იყო იმ ადგილის მიტოვება, ამიტომ ოპერაციას ერთი დღის შემდეგ მივუბრუნდით, მხოლოდ უკვე სხვა ადგილიდან. ისევ გადავჭერით სატელეფონო ხაზი. მართლაც, დაახლოებით სამი საათის შემდეგ გამოჩნდა ორი გერმანელი, რომლებიც მოსდევდნენ ხაზს. როგორც კი ხაზის დაზიანებულ ადგილს მიადგნენ, ერთ-ერთმა გერმანელმა მოიმარჯვა დანა და მავთულის გაფხეკა დაიწყო. მეორე კი

იარაღით დარაჯობდა და თან დროგამოშვებით ეუბნებოდა ამხანაგს, დაეჩქარებინა სატელეფონო ხაზის შეკეთება. მე ავლელდი, რადგან ვოვკა აკვიანებდა შეიარაღებულ გერმანელზე თავდასხმას. ამის გაფიქრება იყო და თვალის ვერ მოვკარი, როგორ წამოეპარა ვოვკა გერმანელს ზურგიდან და მომარჯვებული ავტომატი კისერზე მიაბჯინა. გერმანელის ხელების მალა აწევა იყო და მე თავზე დავახტი მეორე გერმანელს, რომელიც სატელეფონო ხაზს აბამდა. ამოვუგრიხე ხელები. შეშინებულს დანა ხელიდან გაუვარდა და აღარც წინააღმდეგობა გაუწევია. შტაბში მიყვანილმა ორივე მოენემ ძალიან საჭირო ინფორმაცია მისცეს ჩვენს მეთაურებს, რომლებმაც კარგად დაგეგმეს საბრძოლო ოპერაციები და გერმანელთა თავდაცვით პოზიციებს დიდი ზიანი მიაყენეს და უკან დაახვეინეს. მე და ვოვკა სოროკინს კი ორი კვირით დასვენების უფლება მოგვცეს და საბრძოლო ოპერაციის წარმატებით ჩატარებისათვის მადლობა გამოგვიცხადეს.

ილიკომ თვალი მოავლო მის წინ მსხდომ ჯარისკაცებს, გაუღიმა და უთხრა:

— ასე რომ, ამხანაგებო, ომში ყველანაირი შიში უნდა დაძლიოთ! ამას კი შეგაძლებინებთ ჩვენი დიდი სამშობლოს სიყვარული. ჩვენს უკან ხომ ჩვენი მინაა და ჩვენი ხალხი. ასე, რომ სამშობლოსათვის! სტალინისათვის!

ჯარისკაცებმა დიდი მადლობა გადაუხადეს ილიკოს ასეთი საინტერესო საუბრისათვის და სახელდახელოდ მონყობილ სანოლებზე დასასვენებლად დაწვნენ. მათ წინ დიდი ბრძოლები ელოდა. არავინ იცოდა, ღმერთის გარდა, ვის რა ბედი

ენეოდა კაცობრიობის ისტორიაში ყველაზე სისხლისმღვრელ ომში.

ზამთრის გრძელ და უკუნითი ღამის მყუდროებას მხოლოდ აქა-იქ გასროლილი საგუმბაგო მაშხალების ხმა და ნათება თუ არღვევდა.

13

საბჭოთა ჯარების და ანტიჰიტლერული კოალიციის სხვა ქვეყნების არმიათა სტრატეგიული მდგომარეობა ისეთი იყო, რომ მათ მალე უნდა დაემთავრებინათ გერმანიის დაპყრობა. საბჭოთა ჯარების დარტყმები კარგად იყო შეთანხმებული მოკავშირეთა მოქმედებასთან დასავლეთ ევროპაში. საბჭოთა არმიამ და ინგლის-ამერიკის ძალებმა დაიკავეს საწყისი პოზიციები, რათა გადამწყვეტი იერიში მიეტანათ გერმანიის სასიცოცხლო ცენტრებზე. ახლა უნდა მომხდარიყო სწრაფი შეტევა და მოკლე ვადაში საბოლოოდ გაენადგურებინათ მტერი.

გენერალურ შტაბში ტელეფონის ზარის ხმა გაისმა. სტალინი იყო ხაზზე:

— გამარჯობა! თქვენთან ამხანაგი ჟუკოვი უნდა იყოს. გადაეცით, რომ სასწრაფოდ მოვიდეს ჩემთან!

გიორგი კონსტანტინეს ძე სასწრაფოდ გაემგზავრა კრემლში.

სტალინმა და ჟუკოვმა დიდხანს დაჰყვეს იმ ოთახში, სადაც ყველა ფრონტის რუკები იყო გამოფენილი. საჭირო იყო სწრაფი მოქმედება.

— უნდა დავასწროთ ანტიჰიტლერული კოალიციის ჯარებს, — თქვა სტალინმა და თან ჩიბუხში

ჩაყრილ თამბაქოს ცეცხლი გაუკიდა, — არც ამერიკელები და არც ინგლისელები მაინც და მაინც გულგრილად არ არიან განწყობილნი გერმანიისადმი. სწორედ მათი ნაქეზებით დაიწყო ჰიტლერმა ომი საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ. ამიტომ არ არის გამორიცხული, რომ რაღაც საკითხებში მათი ალიანსი შედგეს. ხომ მიმიხვდი, გიორგი?!

— დიახ, ამხანაგო სტალინ! — უპასუხა ჟუკოვმა, — ყველაფერი ისე იქნება, როგორც ეს ჩვენს მშრომელ ხალხს სურს! ფაშისტებს თავისივე ბუნაგში გავანადგურებთ და არც სხვა ქვეყნებს დავუთმობთ იმ ტერიტორიებს, რომლებიც ჩვენი გავლენის ქვეშ უნდა მოექცეს!

— მე მჯერა თქვენი, ამხანაგო ჟუკოვ! — უთხრა სტალინმა, — ამიტომაც მოგიწვიეთ აქ.

— ვემსახურები საბჭოთა კავშირს! — წარმოთქვა ჟუკოვმა და წასვლის ნებართვა რომ მოითხოვა, მთავარსარდალმა ხელით ანიშნა, რომ მას საუბარი არ ჰქონდა დამთავრებული.

— გიორგი, — შინაურულად მიმართა სტალინმა მარშალს, — მამაშენი რა პროფესიის კაცი იყო?

სტალინმა კარგად იცოდა, ვინ იყო ჟუკოვის მამა, მაგრამ მას, როგორც ეს ჩვევად ჰქონდა, უშუალოდ მოსაუბრისგან უნდოდა, რომ მოესმინა პასუხი.

ჟუკოვმაც კარგად იცოდა, რომ სტალინი მის ბიოგრაფიას კარგად იცნობდა და ისიც კარგად იცოდა, რომ ამ კითხვით სულ სხვა თემაზე აპირებდა საუბარს მთავარსარდალი და ამიტომაც ფრიადოსანი მოსწავლესავით სწრაფად უპასუხა:

— ხარაზი გახლდათ, ამხანაგო სტალინ!

— მამაჩემიც ხარაზი იყო, გიორგი!

საქართველოს
წიგნი

— ვიცი, იოსებ ბესარიონის ძევ. — გაელიმა
ჟუკოვს.

სტალინმა ჩიბუხი გააბოლა, კაბინეტში, გა-
იარ-გამოიარა გაჩერდა მარშლის წინ, თვალი
თვალში გაუყარა და უთხრა:

— ხედავ, ამხანაგო ჟუკოვ?! ჩვენ ხარაზების
შვილები რა დიდ ომს ვუგებთ მსოფლიოს?! არადა,
სულ ორნი ვართ! ამიტომ, ეს საქმე მე და თქვენ
ბოლომდე უნდა მივიყვანოთ!

სტალინმა ხელი მოჰკიდა ჟუკოვს და მოს-
ასვენებელ ოთახში გაიყვანა. პატარა მაგიდაზე
სუფრა იყო გაშლილი, თან ყველაფერი ცოტა-ცო-
ტა: პური, ყველი, მწნილი, ძეხვი, თუნუქის ქილით
დაკონსერვებული თევზი და ორ ასგრამიან ჭიქაში
ჩამოსხმული არაყი.

— ეს რა არის თუ იცი? — ჰკითხა სტალინმა
ჟუკოვს.

ჟუკოვი, რაღაც სიახლის მოლოდინში, გაკვირ-
ვებული უყურებდა სტალინს.

— ეს ხარაზული პურ-მარილია, — უთხრა
გაკვირვებულ ჟუკოვს სტალინმა, — ხარაზები
შესვენებისას, თავისივე სამუშაო მაგიდაზე, სად-
აც ფეხსაცმელების შეკერვას ან შეკეთბას ანარ-
მოებდნენ, პატარა ადგილს გამოათავისუფლებდ-
ნენ ხოლმე, ასეთ მოკრძალებულ პურ-მარილს
გაშლიდნენ, დაილოცებოდნენ და შემდეგ აგრ-
ძელებდნენ მუშაობას. ჩვენ, როგორც ხარაზების
შვილებს, ჩვენივე შეკერილ ფეხსაცმელზე ბოლო
ლურსმანი გვაქვს დასაჭედებელი და მოდი ეს სა-
დღეგრძელო დავლიოთ.

სტალინმა ჭიქა მიუჭახუნა ჟუკოვს და უთხრა:

— თქვენ მიირთვით, ამხანაგო ჟუკოვ! მე
არაყს არ ვსვამ, ამიტომ წყალს დავლევ.

სტალინის ვიზიტი

ჟუკოვმა შეთავაზებული ასი გრამი არაყი გადაჰკრა, ზედ ძეხვის ნაჭერი მიაყოლა და გალიმბულმა წარმოთქვა:

— თქვენ განსაცვიფრებელი ადამიანი ბრძანდებით, იოსებ ბესარიონის ძევ!

— თავისუფალი ბრძანდებით, ამხანაგო ჟუკოვ! იმუშავეთ! იმუშავეთ!

როდესაც ჟუკოვი სტალინის კაბინეტიდან გადიოდა, ბელადმა არწივისებური მზერა გააყოლა, რაც იმას ნიშნავდა, რომ ფრონტზე წარმატებულნი ძალა ის უნდა ყოფილიყო.

თავისი სამოკავშირეო ვალდებულებების ერთგული საბჭოთა ჯარები თორმეტ იანვარს გადავიდნენ გადამწყვეტ შეტევაზე. ამ შეტევის ტემპმა ყველა მოლოდინს გადააჭარბა. ცენტრალურ მიმართულებაზე ბელორუსიის პირველი და უკრაინის პირველი ფრონტების ჯარებმა უკვე ოცდაათ იანვარს მიაღწიეს პოზნან-ბრესლაუს ზღუდეს. სასტიკი დამარცხება განიცადეს პოლონეთში თავდაცვაზე გადასულმა გერმანელთა „ცენტრის“ არმიათა ჯგუფის ძირითადმა ძალებმა. მათი ნაშთები უკან იხევდნენ დასავლეთისა და ჩრდილო-დასავლეთისკენ.

ათას ცხრაას ორმოცდახუთი წლის იანვრის დამლევისათვის შექმნილი ვითარების ანალიზმა დაადასტურა, რომ საბჭოთა მთავარსარდლის შტაბში გამოტანილი დასკვნა შეუჩერებელი შეტევის წარმოების თაობაზე, სანამ ბერლინს არ დაიკავენდნენ, სწორი გამოდგა. თუმცა ბერლინის დაცემა არ ნიშნავდა გერმანიის სრულ კაპიტუ-

ლაციას. ფაშისტებს ჯერ კიდევ ჰყავდათ ჯარების საკმაოდ დიდი დაჯგუფებები დასავლეთ ევროპაში, აგრეთვე უნგრეთში. მარტო ბუდაპეშტის რაიონში ჰყავდა თერთმეტი სატანკო დივიზია და სხვა ჯარები, რომლებსაც შეეძლოთ კიდევ რამდენიმე ხანს გაეძლოთ. საბჭოთა შტაბის მონაცემებით ჰიტლერი აპირებდა განეგრძო ბრძოლა ეგრეთ წოდებულ „ალპურ ციხე-სიმაგრეში“. მაგრამ ყველა შემთხვევაში ბერლინის აღება ძირს უთხრიდა მესამე რაიხის საფუძვლებს.

ოცდაექვს იანვარს გენერალურმა შტაბმა მიიღო ბელორუსიის პირველი ფრონტის სარდლის გადანყვეტილება შეუჩერებელი შეტევის შესახებ, სანამ არ დაიკავებდა გერმანიის დედაქალაქს. ფრონტის სარდლობას განზრახული ჰქონდა, ოთხ დღეში თავი მოეყარა ჯარებისათვის, განსაკუთრებით არტილერიისათვის, წინ წამოენია ზურგის ძალები, შეევესო საბრძოლო მარაგი, წესრიგში მოეყვანა სატანკო შენაერთების მატერიალური ნაწილი, პირველ ეშელონში შეეყვანა მესამე დამკვრელი არმია და პოლონეთის ჯარის პირველი არმია, რათა პირველ-ორ თებერვალს მთელი ძალებით განეგრძო შეტევა. უახლოესი ამოცანა იყო ოდერის შეუჩერებელი გადალახვა, შემდგომი ამოცანა — იერიში ბერლინზე. ამასთან, მეორე გვარდიულ სატანკო არმიას ბერლინისთვის უნდა შემოეველო ჩრდილო-დასავლეთიდან, ხოლო პირველ არმიას ჩრდილო-აღმოსავლეთიდან.

ასე, რომ ფრონტებმა მოსკოვიდან მიიღეს საჭირო მითითებანი, რათა რაც შეიძლება სწრაფად განეგრძოთ შეუჩერებელი შეტევა და დაეკავებინათ ბერლინი.

საქართველოში

ილიკოს დივიზიამ, შესაბამისი ბრძანების საფუძველზე, დილიდანვე დაიწყო მზადება საბრძოლო მოქმედებებისათვის. უცებ, ჯარისკაცების ყურადღება მიიპყრო მდინარის მხრიდან მომავალმა ორმა იარაღმომარჯვებულმა გუშაგმა, რომლებსაც წინ სამოქალაქო ფორმაში ჩაცმული კაცი მოუძღვოდა. უფრო სწორი იქნებოდა გვეთქვა, რომ ის გუშაგებს აეყვანათ და შტაბისკენ მოჰყავდათ. სამოქალაქო პირი არც მზვერავს ჰგავდა და არც დივერსანტს, პირიქით, ჯიქურ მიიწევდა წინ და სახის გამომეტყველებაზე ეტყობოდა, რომ მაინც და მაინც კარგი ინფორმაციის მატარებელი არ იყო.

შტაბში ამ დროს შემდგომი მოქმედების გეგმას განიხილავდნენ. გუშაგებმა კომისარს წარუდგინეს პოლონელი მოქალაქე რომელსაც, როგორც თვითონ უთქვამს, საჭირო ინფორმაცია ჰქონდა გადასაცემი.

კომისარი შაპკინი დროებით მონყდა საველე რუკას, მრისხანე სახით შეხედა მის წინ ატუზულ პოლონელს და სამხედრო პირის სიმკაცრით ჰკითხა:

— ვინ ხარ და რისთვის ჩაბარდი ჩვენებს?!

პოლონელი დამტვრეული რუსულით ალაპარაკდა:

— ბატონო კომისარო!

— მე ბატონი კომისარი არ ვარ! — შენიშვნა მისცა შაპკინმა პოლონელს, — მე ამხანაგი კომისარი ვარ და არც ბევრი დრო მაქვს! მოკლედ მომახსენეთ, რა გნებავთ!

— ამხანაგო კომისარო, — ძლივს წარმოთქვა პოლონელმა, — მე ჩემმა თანასოფლელებმა გამომაგზავნეს თქვენთან. გაუსაძლის მდგომარეობაში ვართ, გერმანელები ჩვენს სოფელში აღარავის ზოგავენ, გვაწინროვებენ და კაცებს, ქალებს, ბავშვებს გერმანიისკენ ერეკებიან. უკვე რამდენი ხანია ველოდებით, რომ თქვენი არმია შეუტევდა ჩვენს სოფელს, მაგრამ, როგორც ჩანს, ეს თქვენს გეგმებში ჯერ არ შედის. არადა, ადამიანები გაუსაძლის მდგომარეობაში ვართ. უკვე ბევრიც დახვრიტეს ფაშისტებმა.

— გასაგებია! — კბილებში გამოცრა შაპკინმა, გუშაგებს გახედა და უბრძანა, — მიხედეთ ამხანაგ პოლონელს, დაანაყრეთ და ჩემს ბრძანებას დაელოდეთ!

როგორც კი პოლონელი გუშაგებმა შტაბის მიწურიდან გაიყვანეს, კომისარმა ტელეგრაფისტ გოგონას უბრძანა აღნიშნული ინფორმაცია არმიის შტაბში გადაეცა და იქიდან მოქმედების გეგმა მიეღო. ვინაიდან ჯერ მასიური შეტევის ბრძანება არ იყო გაცემული, ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში მოქმედების გეგმა ზემდგომ მეთაურთან უნდა შეთანხმებულიყო. შტაბიდან პასუხი ოპერატიულად მოვიდა. საომარი მოქმედების დაწყებამდე, ფრონტის ხელმძღვანელობა თავს იკავებდა ყოველგვარ საბრძოლო ოპერაციაზე, თუმცა კომისარს უფლება მისცეს, პირადად დაეზვერა ადგილზე შექმნილი სიტუაცია და მოეხსენებინა ხელმძღვანელობისათვის. დაზღვევის მიზნით, უფლება ეძლეოდათ, ცოტა მოშორებით განელაგებინათ სამი თვითმავალი ზარბაზანი, რომელიც საბრძოლო

საქონლად ვიანაროდ

მდგომარეობაში იქნებოდა მოყვანილი. ამასთან, კომისარმა შაპკინმა გამოიძახა ორი გამოცდილი მზვერავი, კოლესნიკოვი და გვიმრელი და დაავალა მომზადებულიყვნენ გასასვლელად მექანიკოს იაკუბოვის ჯავსანტრანსპორტიორთან ერთად.

ერთ საათში ყველა და ყველაფერი მზად იყო ოპერაციაზე გასასვლელად. პოლონელი, გასაგები მიზეზების გამო, დატოვებულ იქნა ნანილში. გრიშა შაპკინი ჯავსანტრანსპორტიორში, გერმანული ტყვიამფრქვევით, მძღოლის გვერდზე დაჯდა, ხოლო გვიმრელი და კოლესნიკოვი მალლა მოენყვნენ, პირველი ტყვიამფრქვევთან, ხოლო მეორემ ავტომატი მოიმარჯვა.

იაკუბოვს მანქანა სწრაფად მიჰყავდა, რის გამოც თვითმავალი ზარბაზნები საკმაო მანძილით ჩამორჩნენ მზვერავებს. თოვლისგან ირგვლივ ყველაფერი გადათეთრებული იყო. ილიკომ გადაულაპარაკა კოლესნიკოს:

— რაღაც გული ცუდს მიგრძნობს, თითქოს ვიღაცას მიზანში ვყავართ აყვანილი.

— ილიუშა, — უთხრა კოლესნიკოვმა, — ადგილები რამდენჯერმე დაზვერეს ჩვენებმა, ასე რომ, უსაფრთხოა. ახლა ათ კილომეტრამდე გავიარეთ და ჩვენების პატაკით, კიდევ ოცი კილომეტრის რადიუსში, არავინ არის დისლოცირებული.

— კი, მაგრამ, — გაიკვირვა ილიკომ, — იმ პოლონელმა ამხელა მანძილი ფეხით გამოიარა?

— არა, — უპასუხა მენყვილემ, — ის მოკლე გზით გადმოვიდა, ჩვენ კი ზურგიდან უნდა მივადგეთ სოფელს, იქიდან უფრო კარგად ჩანს ყველაფერი.

ამის თქმა იყო და მარჯვნივ მდებარე ბორცვიდან ავტომატი აკაკანდა. ილიკომ ტყვიამფრქვევი იქით მიატრიალა და ცეცხლი გაუხსნა მონინაალმდეგეს. ამ დროს, მტრისგან გამოსროლილმა ტყვიამ, ილიკოს ტყვიამფრქვევი დააზიანა, ილიკო კი სასწაულით გადაურჩა სიკვდილს. გამოცდილი მეომარი არ დაიბნა და მძლოლის კაბინაში სარეზერვო კარაბინს დაწვდა, ხიშტი მომართა და ხელჩართული ბრძოლისთვის მოემზადა. ილიკომ დაინახა, რომ კომისარი წინ გაიჭრა, იქვე მდგარ ხესთან ჩასაფრდა და ტყვიამფრქვევის ჯერი გაუშვა მოპირდაპირე მიმართულებით. ამასობაში, პატარა ბორცვს ამოფარებულ ილიკოს წინ, გერმანელი გამოხობდა და მიზანში ამოიღო ზურგშექცეული შაპკინი. აქ უკვე საქმე დასწრებაზე იყო. ილიკომ ელვისებური ნახტომი გააკეთა და ხიშტი ზურგში ჩაარტყა გერმანელს. ამ უკანასკნელმა მოასწრო სიკვდილის წინ ავტომატის ჩახმახისთვის გამოეკრა თითი, რამაც კომისარი მკლავში დაჭრა. ამ დროს, კოლესნიკოვი და იაკუბოვი ჯავშანტრანსპორტიორს ამოფარებულები ესროდნენ ფაშისტებს, რის გამოც მტერმა ცეცხლი მათ მხარეს გახსნა. ამან ილიკოს მისცა საშუალება, მოკლული გერმანელის ავტომატი მოემარჯვა, გადაფარებოდა კომისარს და გაეგრძელებინა ბრძოლა. ავტომატის პირველივე ჯერით, დაჭრილი შაპკინისკენ წამოსული ხუთი გერმანელი, ადგილზე მოცელა. თუ დამხმარე ძალა დროზე არ მოვიდოდა, მზვერავები ვერ შეძლებდნენ მტრის შეკავებას. ტყვიების ეკონომიის მიზნით, კოლესნიკოვი და იაკუბოვი ავტომატური სროლიდან ერთჯერადზე გადავიდნენ.

ილიკობედნიერ ვარსკვლავზე იყო დაბადებული. თავისი სოფლის წმიდა გიორგი და დედის ლოცვა იფარავდა ყოველთვის. ახლაც გაისმანანატრი გასროლის ხმა თვითმავალი ზარბაზნიდან და გერმანელთა ნარჩენები გაყუჩდნენ. არავინ იცის, მათგან რამდენმა გაასწრო საბჭოთა მეომრების რისხვას, მაგრამ როდესაც დაითვალეს დახოცილი გერმანელები, მათი რიცხვი ზუსტად ორმოცი იყო და ყველა, გარდა ილიკოს მიერ ხიშტით მოკლული ფაშისტისა, ტყვეით იყო მკვდარი. ზარბაზნიდან გასროლამ მტრის დანარჩენი მეომრები მხოლოდ გაფანტა.

კომისარს ჭრილობა მალევე შეუხორცდა. ილიკომ მოინახულა მეთაური სანიტარულ ნაწილში და მეგობრულად მოიკითხა:

— როგორ ხარ, გრიგორი გიორგის ძევე? დაუბრუნდი საბრძოლო ფორმას?

— კი, ჩემო ილიუშა, — გაულიმა შაპკინმა ილიკოს, — შენი დახმარებით, გვიმრელო.

— მე ჩემს მოვალეობას ვასრულებდი, მეგობარო, — ამაყად წარმოთქვა ილიკომ, — ეს ჩვენი ვალდებულებაა.

— ანი, ჩემო ილიუშა, შენი ნაჩუქარი სიცოცხლით უნდა ვიარო ამ ქვეყანაზე, — უთხრა შაპკინმა ილიკოს და გადაეხვია მეგობარს.

— ასე არაა, გრიშა, — გაელიმა ილიკოს, — მე ნუ მიმადლი შენს გადარჩენას, შენ სიცოცხლე ჩემი სოფლის წმიდა გიორგიმ და ჩემი დედიკოს ლოცვამ გაჩუქა.

საქონლის ვინაობა

იძულებითი შესვენების შემდეგ, ათას ცხრაას ორმოცდა ხუთი წლის კამპანია დაიწყო იანვრის ბოლოს, საბჭოთა ჯარების შეტევით აღმოსავლეთ პრუსიასა და პოლონეთში. ხოლო შემდეგ ბელორუსიის პირველი და უკრაინის პირველი ფრონტების ჯარებმა ბელორუსიის მეორე ფრონტის მარცხენა ფრთისა და უკრაინის მეორე ფრონტის მარჯვენა ფრთის მხარდაჭერით, განახორციელეს ვისლა-ოდერის ოპერაცია. გაარღვიეს ვისლის ძლიერი ზღუდე, წაიწიეს ხუთასი კილომეტრით წინ და გავიდნენ ოდერზე. გადალახეს მდინარე და დაიკავეს რამდენიმე პლაცდარმი. ამ ოპერაციის შედეგად გაანთავისუფლეს პოლონეთი, მისი დედაქალაქი ვარშავა, ზემო სილეზიის რაიონი და სამოც კილომეტრზე მიუახლოვდნენ ბერლინს. აპრილის ბოლოს, ბელორუსიის პირველი და უკრაინის პირველი ფრონტების ჯარებმა გაარღვიეს მოწინააღმდეგის თავდაცვა, ალყა შემოარტყეს და შუაზე გაკვეთეს მტრის ნახევარმილიონიანი დაჯგუფება. გააფთრებული ბრძოლების შედეგად, საბჭოთა ჯარებმა ოცდაათ აპრილს აიღეს რაიხსტაგი და თოთხმეტ საათსა და ოცდახუთ წუთზე მასზე გამარჯვების დროშა ააფრიალეს. იმავე დღეს, თხუთმეტ საათსა და ოცდაათ წუთზე ჰიტლერმა თავი მოიკლა ფრიდრიხ-შტრასაზე მდებარე რაიხსკანცლერის მინისტრემა თავშესაფარში.

... მსოფლიომ ამოისუნთქა ...

... მასონთა მიერ ნაქეზებული გერმანია კიდევ ერთხელ დამარცხდა, თუმცა მილიონობით ადამიანთა სიკვდილის ხარჯზე ...

ილიკო გვიმრელმა შუმილოვის სამოცდამეო-
თხე მსროლელთა დივიზიასთან ერთად იზეიმა გა-
მარჯვება. თუმცა ამით მისი სამხედრო სამსახური
არ დამთავრებულა. მათ დივიზიას დაევალა ქა-
ლაქების და სოფლების ფაშისტური ნარჩენებისა-
გან განთავისუფლება, რაც, რა თქმა უნდა, ასევე
დიდ რისკთან იყო დაკავშირებული. „ჩემი დედიკო
ვიცი, რომ ახლა ლოცულობს ჩემთვის, — ფიქრობ-
და ილიკო, — წმიდა გიორგის ავედრებს ჩემს თავს.
აქ, როგორც ჩანს, კიდევ კარგა ხანს მომინვეს ყო-
ფნა და სჯობს, რომ წერილი მივწერო“. აილო ხელ-
ში ფანქარი, ფურცელი და დაიწყო წერა:

„ჩემო საყვარელო დედიკო. მოგიკითხავ დიდი
სიყვარულით. შენი ლოცვით მე დღეს ცოცხალი და
გამარჯვებული ვარ. ამ წერილს გწერ ბერლინის
ერთ-ერთი გარეუბნიდან, სადაც ჩვენი ნაწილია
განლაგებული. მინდა გაგახარო, შენმა შვილმა
სამშობლოს დაცვისათვის განეულ ბრძოლებში
ჩვენი დიდი ბელადისგან დაიმსახურა შვიდი მად-
ლობა — ოთხი — მდინარეების პრუტის, დნეპრის,
ოდერის და ვისლის ფორსირებისათვის, ხოლო
სამი — ქალაქების — იასის, ტურგუ-ფრუმოს და
უნგენის გარღვევისათვის. დამაჯილდოვეს დიდე-
ბის მეორე და მესამე, სამამულო ომის პირველი და
მეორე ხარისხის ორდენებით. აგრეთვე მედლით
მამაცობისათვის და გერმანიაზე გამარჯვებისათ-
ვის. ეს ყველა მადლობა და ორდენი შენ გეკუთვ-
ნის, დედიკო, რადგან ასეთი შვილი აღუზარდე
სამშობლოს. ძალიან მენატრებით. ალბათ, მალე
მოგვცემენ დემობილიზაციას და დავბრუნდები
ჩემს ლამაზ სოფელ გვიმრათში. ყველა ჩვენიანს
გადაეხვიე და აკოცე ჩემს მაგივრად.

გკოცნი — შენი ილიკო.
15 ივნისი, 1945 წელი.

განმნმენდმა მოქმედებებმა სექტემბრის ბოლომდე გასტანა. ოქტომბერში ილიკომ მიიღო ბრძანება, დაბრუნებულიყო საბჭოთა კავშირში.

რამდენიმე დღეების ჯარისკაცები, ბერლინის დროით დილის შვიდ საათზე, სპეციალური მატარებლით გამოემგზავრნენ მოსკოვში. ეს უკვე მართლა ომის დამთავრება იყო. მეომრები გამარჯვებულნი ბრუნდებოდნენ სამშობლოში. დასახლებულ პუნქტებში მიუხედავად იმისა, რომ ყველაფერი ირგვლივ დანგრეული იყო, ხალხი აღფრთოვანებული ხვდებოდა განმანთავსუფლებლებს. ისმოდა შეძახილები. ილიკო გაღიმებული უცქერდა ამ ყველაფერს და აგონდებოდა ის მძიმე დღეები, რომელიც მან გაიარა კავკასიის ფრონტიდან ბერლინამდე. თითქმის ხუთმა წელიწადმა ელვის სისწრაფით გაიქროლა ილიკოს თვალნი — „რა მოკლე ყოფილა ნუთისოფელი, — ფიქრობდა ილიკო, — ძალიან მოკლე, განვლილი გზა, თუ მას არ ჩაუღრმავდები, ერთი თვალის გადავლებაა... დედიკოს ლოცვებმა გადამარჩინა ცოცხალი... ნეტავ მალე ჩავიდე ჩემს სოფელში, რომ ჩავეხუტო ჩემს დედიკოს... როგორ მენატრებიან ყველანი...“

მატარებელი ნელ-ნელა უახლოვდებოდა საბჭოთა კავშირის საზღვარს. ჯარისკაცები უფრო გახალისდნენ და თითქმის ყველა ვაგონიდან სიმღერის ხმა ისმოდა. ილიკო კი თავისთვის „სულიკოს“ ლილინებდა. აგერ, პირველი თოვლიც წამოვიდა. ნოემბრის დასაწყისში ზამთარმა თავი შეახსენა ადამიანებს. რამდენი ცივი ზამთარი გამოიარეს ამ ომში ნანამებმა ჯარისკაცებმა და ბოლოს მაინც ყველაფერი გამარჯვებით დაავგირგვინეს. ილიკო იყურებოდა ვაგონიდან გარეთ, თოვლის

სისქე მიწაზე თანდათან მატულობდა. უცებ, შენიშნა ახალგაზრდა გოგონა, რომელიც მდინარისკენ გარბოდა ორი სათლით ხელში, ეტყობა წყალი უნდა წამოეღო. ილიკოს თვალზე ცრემლი მოადგა. ამ დროს, ილიკოს გვერდზე ჩაუარა უცნობმა ჯარისკაცმა, რომელიც პაპიროსს აბოლებდა და თან რუსულ სიმღერას ღიღინებდა. ილიკოს თვალზე ცრემლი რომ შენიშნა, ხმამაღლა შესძახა:

— რა გატირებს, ამხანაგო სერჟანტო! ახლა მხოლოდ უნდა მხიარულობდე, ჩვენ ხომ სამშობლოში ვბრუნდებით და თან გამარჯვებულები!

ილიკომ ჯარისკაცს შეხედა და გაუღიმა, მერე კი ისევ გარეთ დაიწყო მიდამოს დათვალიერება, იმ გოგონას ეძებდა, მდინარისკენ რომ გარბოდა სათლებით ხელში, მაგრამ უკვე აღარაფერი ჩანდა, ყველაფერი თოვლის საბურველში გახვეულიყო. უცნობი ჯარისკაცი კი არ ეშვებოდა ილიკოს:

— ამხანაგო სერჟანტო, რა განუხებთ?

— არაფერი, ამხანაგო ჯარისკაცო, — უპასუხა ილიკომ, — რაღაც გამახსენდა, ის გოგონა რომ დავინახე.

— ალბათ შეყვარებული ან ცოლი, ხომ? — არ ისვენებდა ცნობისმოყვარე ჯარისკაცი.

— არც ერთი და არც მეორე — თანამებრძოლი გოგონა. — უპასუხა დადარდიანებულმა ილიკომ.

— საინტერესოა, — დაინტერესდა ჯარისკაცი, — რადგან პირადული არ არის, მაინც წინ გრძელი გზა გვაქვს და იქნებ მომიყვებ ეგ ამბავი?

— მართალია, — უთხრა ილიკომ, — მოყოლა სჯობს, იქნებ გადამიაროს სევდამ.

ჯარისკაცმა ყურს ზევით დამაგრებული პაპიროსი თითებს შორის მოათავსა, კარგად დასრი-

სა, მუყაო საგულდაგულოდ დაუჭყლიტა, ისე რომ ტუჩებს კარგად მორგებოდა, მერე გერმანული სანთებელათი გაუკიდა, რომელიც, როგორც ჩანს, ან მისი ან სხვის მიერ მოპოვებული ალაფის ნაწილი იყო და მოსასმენად მოემზადა.

ილიკოს მაინც და მაინც არ მოენონა ეს აბეზარა ჯარისკაცი, რომელიც ცირკის მასხარასავით დასტრიალებდა თავზე. მზვერავის თვალთ შებედა და მიხვდა, რომ ის მეომარი არ იყო. ასეთებს შტაბებში ამბების მიმტან-მომტანებად იყენებდნენ. ახლაც ეტყობა, ვიღაცის დავალებას ასრულებდა და დაყიალობდა ვაგონში. რადგან არ ეშვებოდა, გვიმრელმა ერთხელ კიდეც ამოიოხრა, თითქოს ამით გულს ნადები დარდი ამოიღო და დაიწყო:

— უკრაინაში, შებეკინოში არის შაქრის ქარხანა, რომელიც გერმანელებს ჰქონდათ ოკუპირებული. ჩვენ, მზვერავებმა, იქვე ქარხნის მიმდებარე ტერიტორიასთან მდებარე ტყეში ამოვიჩიეთ სათვალთვალო ადგილი და ორნი ჩავსაფრდით. თან გვახლდა ტელეფონისტი ახალგაზრდა გოგონა, რომელსაც შურკას ეძახდნენ, გვარი არ მახსოვს. დაზვერვის შემდეგ, შტაბს შურკას მეშვეობით გადავეცით, რომ ქარხნის ტერიტორიაზე დიდი რაოდენობის ფეხოსანი არის კონცენტრირებული და შესაძლებელია მათი განადგურება. მათაც არ დააყოვნეს და წინდანინ ტანკსანინაალმდეგო ზარბაზანი გამოაგზავნეს, რომელსაც შორიახლოს ჩვენი ჯარისკაცები მოსდევდნენ, რათა დაბომბვის შემდეგ აელოთ შაქრის ქარხანა. გერმანელებმა შენიშნეს ჩვენი ტანკსანინაალმდეგო ზარბაზანი და სროლა ატეხეს. ინტენსიური სროლის შედეგად,

ტელეფონის ხაზი განყდა და შტაბთან კავშირი დაკარგეთ. შურკას არც შეუთანხმებია ჩვენთან, ისე გავარდა ხაზის გადასაბმელად. ორმოცდაათი მეტრიც არ ჰქონდა გარბენილი, რომ გერმანელთა გამოსროლილმა ტყვიამ მკლავში დაჭრა. ჩემი მენყვილე მაშინვე გაიქცა მისაშველებლად. მე მხოლოდ ის მოვასწარი, რომ მენყვილეს დავუყვირე: „ხაზს რომ გადააბამთ, შტაბს შეატყობინეთ, რომ დროულად დაინყონ დაბომბვა, თორემ ჩვენს ზარბაზანს და ცოცხალ ძალას განადგურება არ ასცდება!“ ისე აგიხდა ყველაფერი, ჩემს წინ მდგარი ტანკსაწინააღმდეგო ზარბაზანი მტრის გამოსროლილმა ბომბმა მწყობრიდან გამოიყვანა. თითქოს მინიდან ამოვიდნენო, მთელი დივიზია წამოვიდა ჩვენსკენ. ფაშისტების ტყვიას გადარჩენილი ჩვენი ორი არტილერიისტიც ჩემსკენ მორბოდა. სამივენი გავიქეციით, ტელეფონის აპარატიც თან წავიღეთ და გაჭიმულ ტელეფონის ხაზს გავყევით უკან შტაბისკენ. ორ ადგილას განყვეტილი ხაზი გადავებით, მაგრამ შტაბს მაინც ვერ დავუკავშირდით. ტყვიების ზუზუნში კვლავ გავყევით ხაზს და სადღაც ას მეტრში შურკა და ჩემი მენყვილე ვნახეთ დახოცილები. როგორც ჩანს, ხაზის გადაბმის დროს მოუკლავთ. ქარხნის ალების ოპერაცია ჩვენი გამარჯვებით დამთავრდა, მაგრამ ძალიან დამენანა შურკა და ჩემი მენყვილე, ორივე კარგი მებრძოლები იყვნენ. ის გოგონა რომ დავინახე, სათლებით მდინარეზე მიმავალი, შურკა გამახსენდა.

— მდაა ... საინტერესო ისტორიაა. — ჩაილაპარაკა უცნობმა ჯარისკაცმა, პაპიროსი გააბოლა და ილიკოს გასცილდა.

გვიმრელმა თვალი გააყოლა უცნობს და ისევ ეჭვი შეეპარა მზვერავს. უცნობმა ისეთი შთაბეჭდილება დატოვა, რომ თითქოს ძალად ჯარისკაცობდა...

...მატარებელი კი მიაპობდა თეთრი საბურველით დაფარულ, მტრისგან დანგრეულ და მერამდენედ აოხრებულ რუსეთის სტეპებს ...

16

მრავალი გაჩერების შემდეგ, მატარებელმა ოთხი დღე-ღამის შემდეგ, როგორც იქნა მოსკოვში ჩააღწია. სადგურზე სასულე ორკესტრი უკრავდა, ლოზუნგებით და ტაშის გრიალით მოსკოვის მოსახლეობა და ოფიციალური პირები ხვდებოდნენ ომიდან დაბრუნებულ, გამარჯვებულ ჯარისკაცებს. აქა-იქ ხშირად გაისმოდა შეძახილები:

— დიდება დიდ სტალინს! დიდება წითელ არმიას!

ილიკომ ალაფიდან ნაჩუქარი ჩემოდანი აიღო და სხვა ჯარისკაცებთან ერთად გაემართა გასასვლელისკენ. უცებ, სამმა სამხედრო ფორმიანმა კაცმა შეაჩერა გვიმრელი. ერთი, მათ შორის კაპიტანი იყო, ხოლო ორი — რიგითი. ოფიცერმა სამხედრო პატივით მიმართა ილიკოს:

— მცირე ხნით უნდა გამოგვყვეთ!

— რაშია საქმე? — გაიკვირვა ილიკომ.

— რალაც გვაქვს გასარკვევი. — უთხრა კაპიტანმა, მერე ჯიბიდან წიგნაკი ამოიღო და უჩვენა ილიკოს.

წიგნაკში ილიკომ ამოიკითხა — „სახელმწიფო უშიშროების სახალხო კომისარიატი“. ამაში უცხო ვერაფერი დაინახა ილიკომ, მაგრამ ამ სამეულის

უკან, დაახლოებით ოც ნაბიჯში, თვალი მოჰკრა იმ უცნობ ჯარისკაცს, რომელსაც გზაში შურკას ამბავი მოუყვა. ჯარისკაცის ფორმაში გამონყობილი ახალგაზრდა ისევ ისე არხეინად აბოლებდა პაპიროსს, როგორც იქ — ბერლინიდან მოსკოვში მგზავრობის დროს. გვიმრელი მიხვდა ყველაფერს. ათას უბედურებაგამოვლილ და სიკვდილისთვის თვალეში მრავალჯერ ჩახედულ მზვერავს ერთი ნამითაც არ შეშინებია მომხდარის გამო, მხოლოდ იმაზე წყდებოდა გული, რომ ამდენი მსხვერპლის ფასად გადარჩენილ ქვეყანას, სამხედრო ფარაჯაგადაცმული და პაპიროსიანი ახალგაზრდის მაგვარი ადამიანები დალუპავდნენ.

ილიკო სახელმწიფო უშიშროების სახალხო კომისარიატში მიიყვანეს. კაპიტანი ერთ-ერთ ოთახში შეუძღვა, სკამი შესთავაზა, რომ დამჯდარიყო და უთხრა, რომ მას მალე გაესაუბრებოდნენ. ილიკოს ათასი ფიქრი უტრიალებდა თავში: „მთელი ომი სამშობლოს და ბელადის ერთგულებით ტყვიის ქვეშ გაიარა. რატომ მოიყვანეს უშიშროებაში? ვერ ხვდებოდა. მან კარგად იცოდა, რომ აქ, ლუბიანკაზე, მხოლოდ დამნაშავეები მოჰყავდათ. როგორც ამბობენ — შესული ბევრი უნახავთ, გამოსული კი - ძალიან ცოტა“.

არ გასულა დიდი დრო და ოთახში შუახნის სამხედრო პირი შემოვიდა, ჩინით მაიორი. ილიკო ნესისამებრ წამოდგა და მხედრული წესით მიესალმა.

— თავისუფლად! ამხანაგო სერჟანტო! — უპასუხა მაიორმა და პირდაპირ საქმეზე გადავიდა, — თქვენი პირადი საქმე ომში გატარებული წლების შესახებ ჩვენთვის ცნობილია. ახლა გვსურს, გავარკვიოთ თქვენი ტყვედ ჩავარდნის ისტორია.

საქონლის ვინაობა

— რომელი გაინტერესებთ, ამხანაგო მაიორო? — იკითხა ილიკომ, — მე რამდენჯერმე ვიყავი ტყვედ.

— ესეც ვიცით. მხოლოდ გვსურს გავიგოთ, რა ხდებოდა ქალაქ უმანის ტყვეთა ბანაკში. თქვენი იქ ყოფნის პერიოდი ცოტა ბუნდოვანია და ამიტომ დანვრილებით უნდა მოგვიყვებოთ, რა ხდებოდა იქ და როგორ მოახერხებთ გაქცევას.

ილიკომ ნელ-ნელა აღიდგინა ქალაქი უმანი, რომელიც უკრაინაში მდებარეობს და ის ბანაკიც, სადაც იმყოფებოდა.

— უმანი პატარა ქალაქია, ამხანაგო მაიორო, — დაიწყო საუბარი გვიმრელმა, — იქ გერმანელებს ტყვეთა ბანაკი ჰქონდათ. გარედან ოთხ რიგად იყო შემოვლებული მავთულხლართები და ოთხივე კუთხეში იდგა საგუშაგო კოშკები აღჭურვილი პროჟექტორებით და ტყვიამფრქვევებით. სხვა ტყვეებთან ერთად, მეც შემიყვანეს საკმაოდ დიდ ყაზარმაში. მკლავში ვიყავი დაჭრილი, ნახევრად შიშველს ძალიან მციოდა. იქვე წავიქეცი და არ მეგონა, მეორე დღეს ცოცხალს თუ გამელვძიებოდა, თუმცა გადავრჩი. იმ ღამეს ბევრი მოკვდა ყაზარმაში. როდესაც ჩვენ გამოვყავდით გერმანელებს, სხვები მკვდრებს აწყობდნენ ურიკებზე და ბანაკის გარეთ ეზიდებოდნენ, ალბათ, როგორც იცოდნენ ერთ დიდ ორმოში დასასაფლავებლად. ჩვენ, ცოცხლები კი გერმანიაში წასაყვანად ნახირით გაგვრეკეს. ერთ ხუტორში შემოგვალამდა. გერმანელებმა ერთ დიდ სანყობში შეგვყარეს, რომელიც ჩალით იყო დახურული. ჩემს გვერდით მოხვდა მეზღვაურის ფორმაში ჩაცმული ახალგაზრდა კაცი, რომელმაც რატომღაც ბრძანების

კილოთი მითხრა: „კავკასიელო! აქედან მე და შენ უნდა გავიქცეთო!“ მე მკლავში ვიყავი დაჭრილი და მიჭირდა მოძრაობა. დამეხმარა და ორივენი სხვენში ავძვერით. ამოიღო ასანთი, რომელიც საგულდაგულოდ ჰქონდა გადამალული და სახურავს, რომელიც ჩალით იყო დახურული, ცეცხლი წაუკიდა. გერმანელებმა, ცეცხლი რომ დაინახეს, სროლა ატეხეს. ჩვენ მეორე მხარეს გადავხტით და ამ არეულობაში გაუჭინარდით უკუნით ღამეში. მეორე ხუტორამდე ძლივს მივალნიეთ. ერთმა უკრაინულმა ოჯახმა შეგვიფარა და ბოსელში დაგვმალა. დილით ადრე ოჯახის უფროსი სახლიდან გავიდა, ჩვენ რალაც „ვიცნოსეთ“ და შორიახლოს მალულად გავყევით. მან გეზი იმ შენობისკენ აიღო, სადაც გერმანელების მანქანები და მოტოციკლები იყო გაჩერებული. მივხვდით, რომ ჩვენს დასასამენად მიდიოდა. დროის დაკარგვა არ შეიძლებოდა და ტყისკენ გავიქეციეთ. ბედზე, ტყეში პარტიზანებს გადავეყარეთ. რამდენიმე დღის შემდეგ მე ისევ წითელ არმიას შევეუერთდი და მოხდა ისე, რომ ჩემს ნაწილში დამაბრუნეს და ისევ გავაგრძელე მზვერავის საქმიანობა..

— თქვენთან ერთად რომ იყო, ის სად წავიდა, ხომ არ იცით? — იკითხა მაიორმა.

— ის პარტიზანებთან დარჩა და მეტი მის შესახებ არაფერი ვიცი. — უპასუხა ილიკომ.

— მისი სახელი და გვარი თუ გახსოვთ?

— მგონი ვასილი ერქვა, გვარი ნამდვილად არ ვიცი.

— კარგით, ამხანაგო სერჟანტო! — წარმოთქვა მაიორმა და ადგა სკამიდან, — თქვენ ძალიან დაგვეხმარეთ! გილოცავთ გამარჯვებას და ბო-

საწილსაა ვიანოაოა

დიშს გიხდით, რომ შეგაფერხეთ. — ილიკო წამოდგა სკამიდან, გასწორდა წესისამებრ და ხმამაღლა წარმოთქვა:

— ვემსახურები საბჭოთა კავშირს!

ილიკომ ვერ გაიგო, რისთვის დაკითხეს. არც უკითხავს, რადგან იცოდა, რაც მეტს ილაპარაკებდა, უფრო დიდხანს გააჩერებდნენ ლუბიანკაზე. როდესაც დერეფანში გამოვიდნენ, ერთმა ოფიცერმა გამოიარა და მაიორს ჰკითხა:

— ნუ, გრიგორი ვასილიჩ, რა ხდება?

— თითქმის დაემთხვა, ასე, რომ მნიშვნელოვანი არაფერი.

როგორც ამ მოკლე დიალოგიდან გამოჩნდა, საქმე ილიკოსთან ერთად ტყვეობიდან გამოქცეულ მეზღვაურს ეხებოდა. ეს კარგი ამბავი იყო თუ ცუდი, გვიმრელისთვის გამოცანად დარჩა.

ილიკოს დაუბრუნეს თავისი ჩემოდანი და ისევ იმ ადგილზე მიიყვანეს, სადაც დააკავეს.

17

მატარებელი სადგურ შორაპანში გაჩერდა. ილიკო ჩამოვიდა მატარებლიდან, დაიჩოქა, აკოცა მინას, წამოდგა ფეხზე, ღრმად ჩაისუნთქა მშობლიური ქვეყნის ჰაერი და თავისი მოუცილებელი ჩემოდნით გაუდგა გზას სახლისაკენ. ფეხით თუ ურმით, როგორც იქნა მიაღწია მშობლიურ სოფელ გვიმრათამდე. მიადგა მდინარე უხადას, ხიდად ისევ ის მორი იყო გადებული, რომელიც დატოვა ილიკომ ხუთი წლის წინ. უცებ, თვალწინ დაუდგა თავისი ბავშვობა, როგორ დარბოდნენ და თამაშობდნენ ამ გზაზე თვითონ და მისი მეგობ-

საწილსაა ვიანიაოუდ

ბარი ვარდენა. პირველი მდინარე, რომელიც მან გადალახა, უხადა იყო. რას წარმოიდგენდა, რომ მომავალში მას დიდი მდინარეების — პრუტის, დნეპრის, ვისლის და ოდერის ფორსირება მოუწევდა. ახლა კი, წლების განმავლობაში ბრძოლებით განვლილი გზა უხადადან ოდერამდე, რატომღაც მოკლე ეჩვენებოდა... მისი გონება ისევ ბავშვობის დროს დაუბრუნდა. იმდენად გაიტაცა ბავშვობის მოგონებებმა ილიკო, რომ ჩამოჯდა იქვე, უხადას პირას ქვაზე და სიამოვნებისაგან აღარ იცოდა, რა გაეკეთებინა.

სოფელი რა სოფელია თუ იქ მიმავალი ადამიანი რომელიმე ცნობისმოყვარე კაცმა ან ქალმა არ დალანდოს და მთელ სოფელს არ ამცნოს ეს ამბავი. გვიმრათში მით უმეტეს, მისი ადგილმდებარეობის გამო, იშვიათად თუ ვინმე მივიდოდა. ახლაც, შინაბერა ელენემ, რომელიც ვერც ამ ხუთი წლის განმავლობაში გათხოვდა, მდინარე უხადასთან დაინახა სამხედრო ფორმაში გამონყობილი და ქვაზე ჩამომჯდარი ჩემოდნიანი კაცი. მართლა კარგი მზვერავივით მიეპარა ახლოს და დაინახა რა ილიკო, პირზე მიიფარა ხელი, არაფერი წამომცდესო და მოკლე გზებით აუყვა სოფლისკენ მიმავალ აღმართს. სოფელში როგორც კი შევიდა, ხელი მოიხსნა პირიდან და ატეხა კივილი:

— მეზობლებოოო! ილიკოი დაბრუნებულა... მეზობლებოოო!

— რაიო, ელენე?! ვინ დაბრუნებულაო?! — გამოენთნენ სოფლის ქალები შარაზე

— ილიკოი! ილიკოი! — ყვიროდა ელენე, — ანეტასთან მივდივარ ახლა, თქვენ კი ნორას გააგებინეთ, შენი ძმა ჩამევიდა-თქო!

ქოშინ-ქოშინით მირბოდა ელენე გვიმრელე-
ბის სახლისკენ.

ილიკოს დედამ შორიდანვე დაინახა ხელების
ქნევით მორბენალი ელენე. გულმა რეჩხი უყო,
ცუდი ამბავი ხომ არ მოხდაო. შორიდანვე გასძახა:

— რა მოხდა, ელენე?! ცუდია რამე?!

— ილიკოი! ილიკოი!... — ყვიროდა სირბილით
დაღლილ-დაქანცული ელენე.

— დედა, შვილო! ... — იკივლა ანეტამ, — დედა
მოგიკვდეს, შვილო! ...

ბოლოს, როგორც იქნა, ელენემ მოახერხა და
რაც შეეძლო ხმამაღლა გასძახა:

— კაი ამბავია!... კაი ამბავიიი!... ანეტააა!...
ილიკოი ჩამევიდააა!... ჩემოდნიით!...

— რაიო! — იკივლა ახლა ანეტამ, — ილიკო ჩა-
მევიდააა!... დედა, შვილო!... მეზობლებო!... მომხე-
დეთ მეზობლებოოო!...

შეიყარა მთელი სოფელი. სანამ ისინი ემო-
ციებისგან დაიცლებოდნენ, ელენე დაეშვა მდი-
ნარისკენ. თან ილიკოს ნახვა უნდოდა და თან თა-
ვის ნათქვამში დარწმუნება. ელენეს დანახვაზე,
ილიკომ ძლივს მოასწრო ქვიდან წამოდგომა, რომ
ქალი უკვე მის კისერზე იყო ჩამოკიდებული და
სიხარულის ცრემლებს ღვრიდა. მერე სიხარულის
ცრემლები მწუხარების ცრემლებით შეცვალა და
ილიკოს თავისი სამი ძმის ფრონტზე დაღუპვის
ამბავი ამცნო. ერთმანეთის მოკითხვა ილიკოს და
ელენეს ჯერ დამთავრებული არ ჰქონდათ, რომ
ილიკომ დედა დაინახა, რომლის უკან ქალების
მთელი გუნდი მოდიოდა. ანეტამ სწრაფად ჩამოი-
რა ქვაკიბე და შვილს გადაეხვია. ილიკოს დედის
ცხელი ცრემლები მალამოსავით დაედო. ამ ხუთი

ნლის განმავლობაში ილიკოს რამდენი ცრემლი არ უნახავს, მაგრამ ასეთი ცხელი და გემრიელი არც ერთი ყოფილა. ნათქვამია: დედის ცრემლებს სამკურნალო თვისებები აქვსო, მართლაც ასე ყოფილა. ილიკომ სიმსუბუქე იგრძნო, შინაგანად სასიამოვნოდ ამჩატდა, თითქოს ჰაერში აინიაო, მოეშვა და დედისგან განშორება არ უნდოდა, როგორც ეს ჩვილ ბავშვებს სჩვევიათ.

უცებ, ილიკომ მკერდის მარცხენა მხარეს იგრძნო, თითქოს რაღაც ებჯინებოდა. დახედა და ქვა. ეს ის ქვა იყო, რომელიც დედამ ილიკოს ფრონტზე წასვლის შემდეგ მკერდზე ჩამოიკიდა და თავისი სოფლის წმიდა გიორგის სთხოვა, შვილი მშვიდობით დაებრუნებინა შინ. ილიკომ დედის მკერდიდან მოწყვიტა ქვა და მდინარე უხადაში გადააგდო. ანეტამ კიდევ ერთხელ ჩაიკრა შვილი მკერდში და წამოიძახა:

— შვილო! დიდება წმიდა გიორგის, მე მას შევპირდი, სანამ შენ არ დამიბრუნდებოდი, მანამდე მეტარებინა ეს ქვა. იმან მომიყვანა შენი თავი, შენ შემოგველოს დედაშენი! შენი ზვარა ვიყო! თქვენ მყავდეთ კარგად, შვილებო!

ნოემბრის იმ სუსხიან ღამეს არავის ეძინა გვიმრათში. ყველა ილიკოს დაბრუნებას ზეიმობდა. ოჯახიდან ოჯახში ეპატიჟებოდნენ სახელოვან მამულიშვილს, რომელმაც ყველას დაუმტკიცა, რომ ქართველები ყველაზე ძლიერი მეომრები არიან.

მთელი მსოფლიოც ხომ ერთ ქართველზე საუბრობდა მაშინ, რომელმაც კაცობრიობის ისტორიაში ყველაზე დიდი ომი მოიგო.

საქონლად ვინაინაო

www.mtsignobari.ge

დაიბეჭდა შპს „მნიგნობარის“ სტამბაში

0102, ქ. თბილისი, კიევის ქ. №10; ტელ.: 294 05 71

კაცობრიობის ისტორიაში ყველაზე დიდ და უღმობელ ომში, რომელიც ცნობილია მეორე მსოფლიო ომის სახელწოდებით, საქართველომ უდიდესი მსხვერპლი გაიღო. ამ დიადი გამარჯვების შემოქმედიც ხომ ქართველი გახლდათ, რომლის

შესახებ მსოფლიოს ნამყვანი სახელმწიფოების ლიდერები საქებარ სიტყვებს დღესაც არ იშურებენ. ნუთისოფელში ყველაფერი წარმავალია, თუმცა საქართველოს მაშინდელი კათოლიკოს-პატრიარქის, ნშიდა კალისტრატე ცინცაძის წარმოთქმულ სიტყვებს ქვეყნიერების დასასრულამდე ვერავინ წაშლის: „კაცთა შორის რჩეულო! ჩემი მოხუცებულობის ოცნება იყო, საკუთარი თვალით შენახა ჩვენი ხალხის სიამაყე და მსოფლიოს უდიდესი ადამიანი, მაგრამ ბედმა არ მარგუნა ეს ბედნიერება. ალბათ ამისი ღირსი არ ვარ. ჩემი კადნიერი მამულიშვილური სიყვარულის გამომხატველად მოგართმევ ქართულ კულას წარწერით: „იოსებ ქართველს, მსოფლიოში უღალატო ადამიანს, მაშვრალთა წინამძღვარს. მადლობით გულსავსე საქართველოს მართლმადიდებელთა მწყვმსის კალისტრატე კათოლიკოზ-პატრიარქისაგან“.

„იოსებ ქართველს!“ ამით ყველაფერია ნათქვამი. ქართველები ხომ საზეპურო ერი ვართ.

ISBN 978-9941-473-79-1

9 789941 473791 >